ISSN 1846-3827

Grb i Zastava

34

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva

Broj 34, Godina XVII.
Zagreb, studeni 2023.

Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillological Association
Number 34, Volume XVII, Zagreb, November 2023

Poštanska marka Republike Hrvatske
iz niza „Hrvatske zastave“
Hrvatska pošta d. d., Zagreb, 5. lipnja 2023.
objavljena na poticaj HGZD-a
u povodu 175. obljetnice hrvatske trobojnice →17

Postage stamp of the Republic of Croatia
in the series ”Croatian Flags”
HP - Croatian Post, Zagreb, 5 June 2023
issued on HGZD initiative to commemorate 175
anniversary of the Croatian tricolor →17

ISSN 1846-3827
9 771846 382001

Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo osnovano je 2006. godine. HGZD je član
The Croatian Heraldic & Vexillological Association was established in 2006. HGZD is a member of
FIAV **CIGH**

Fédération internationale des associations vexillologiques · Confédération internationale de généalogie et d'heraldique

UVODNIK *EDITORIAL*

Dragi čitatelju,

Sretan je urednik kojemu je najteža stvar pri kraju pripreme broja napisati uvodnu riječ. Urednik GiZ spada među takve sretnike, da ima sjajan tim koji piše za naš časopis, koji čitaju i korigiraju tekstove, prevode i lektoriraju i čine mnoštvo drugih sitnih stvari koje se moraju učiniti da se časopis nađe u rukama čitatelja. Ovo je prilika da im svima zahvalim od srca.

HGZD je ove godine ishodio da se objavi poštanska marka obilježavajući 175. godišnjicu naše trobojnice. Organizirali smo sjajnu svečanost predstavljanja tog izdanja, a promoviramo ga i dalje malom filatelističkom izložbom na temu grbova i zastava. Dio ovog broja posvećuje tim događanjima, kao i drugima koje je naše Društvo upriličilo ovo ljeto i jesen, kao predstavljanje splitskog kataloga pomorskih zastava. (I creski???)

Za ovaj broj Mate Božić nam je pripremio prilog o prvim primjerima sjedinjenog grba hrvatskih zemalja. Donosimo drugi dio priloga Zorana Perana o grbovima kliških Kružića te treći dio pregleda zastava iz bjelovarske zbirke Domovinskog rata, o kojoj piše njezine voditelj Marin Sabolović.

Tu su, naravno, i nastavci kolumna o srednjovjekovnim zastavama, ovaj put Matija Horvat počinje priču o zastavama na moru; a Nikša Luščić donosi još jedan prilog o plemstvu, sada o bračnim Salamunićima. Tomislav Galović predstavlja u svojem Leksikonu heraldičkog umjetnika Milana Sunka, kojim sam se osobno bavio zadnjih nekoliko godina i izvukao ga iz nepravednog zaborava.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja, koje je prethodnih godina podupiralo objavljivanje GiZ pokrivajući troškove koje ne možemo volonterski odraditi, a to je uglavnom tisak i distribucija, ove godine još objavilo je drugačiji poziv za sufinanciranje znanstveno-popularnih časopisa, uklopljen u općenito sufinanciranje raznih aktivnosti znanstvenih i znanstveno-popularizirajućih udruga. Promjenom sustava bojim se da će ova vrsta publikacija, pa i GiZ, pri tome ostati prikraćeni. Hoćemo li moći održati tiskano izdanje u novim uvjetima, vidjet ćemo, no svakako ćemo se potruditi. Može zvučati kao neki grbovni moto: *Que será será!*

Želim Vam da uživate čitajući GiZ,

Željko Heimer

Dear Reader,

An editor is considered lucky if the hardest task he has is to write the editorial. The GiZ editor may be considered among such lucky ones, having an excellent team writing, reading, correcting, translating, proof editing, and doing many other small tasks that one has to do to make a journal appear in your hands. Here is an opportunity to express my gratitude to all of them.

This year HGZD proposed and helped bring to fruition the issuance of postage stamps marking the 175th anniversary of our tricolor. We organized a nice celebration to present the issued stamps and are promoting them further through a small philatelic exhibition on coats of arms and flags. Part of this issue of GiZ is dedicated to these events as well as others our Society coordinated this summer and autumn, such as the promotion of the Split maritime flags catalog [and the Cress book. If I find space for it – ed.]

For this issue, Mate Božić has prepared an article on examples of the oldest composed coats of arms of Croatian lands. We also present the second part of Zoran Peran's paper on Kružićs from Klis and the third part of an article on flags from the Homeland War collection in Bejlovar, written by the collection's custodian Marin Sabolović.

We also offer, of course, continued columns on medieval flags: Matija Horvat starts the story of flags at sea, and Nikša Kuščić offers another paper on nobility, this time on the Salamunićs from Brač. Tomislav Galović presents in his Lexicon heraldic artist Milan Sunko, whom I myself have researched over the past several years to rescue from unwarranted oblivion.

The Ministry of Science and Education has supported the GiZ publication in previous years by covering expenses such as printing and distribution that exceed the funding provided by our donor base. But this year the Ministry published a different call for co-financing of science popularization journals, encapsulated with the financing of general various activities of sicence and science poplarization associations. By reorganizing co-funding system, I'm afraid that these kinds of publications, including our GiZ, shall get the short end of the stick. Whether we are able to maintain the printed issue under these new circumstances remains to be seen, but we shall surely do our best—which sounds like some kind of heraldic motto: Que será será!

I hope you enjoy reading GiZ,

Željko Heimer

S A D R Ž A J
C O N T E N T S

Prigodna poštanska marka (uz str. 17)
Commemorative Postage Stamp (see p. 17) . 1

Uvodnik
Editorial 2

Leksikon hrvatske heraldike – hrvatski heraldičari (24): Milan Sunko (1860.-1891.)
The Croatian Heraldry Lexicon – Croatian Heraldists (24): Milan Sunko (1860 – 1891)
– ***Tomislav Galović*** ..... 3 – 5

Brački plemići Salamunići i njihovi grbovi
Salamunić Nobility of Brač and their Arms
– ***Nikša Kuščić*** ..... 6 – 8

Zastave prijepora na Svjetskom nogometnom prvenstvu u Kataru 2022.
Flags of Controversy at the 2022 FIFA World Cup in Qatar
– ***Tijana Trako Poljak*** ..... 9 – 13

O porijeklu Petra Kružića ili Prilog o grbu Kružića od Klisa i Dražoevića Poljičkih (2)
On the Origin of Petar Kružić or A Contribution to the Coats of Arms of Kružić of Klis and Dražoević of Poljice (2)
– ***Zoran Peran*** ..... 14 – 16

Predstavljene prigodne poštanske marke „Hrvatske zastave“
Commemorative Postage Stamps "Croatian flags" Presented ..... 17 – 20

O prvim sjedinjenim grbovima hrvatskih zemalja u domaćim i inozemnim izvorima | *On the First Combined Coats of Arms of Croatian Lands in Domestic and Foreign Sources*
– ***Mate Božić*** ..... 21 – 23

Bljesci | *Flashes* (1)
Historiografsko-heraldičke kaštelanske crtice
Historiographic and Heraldic Notes from Kaštela 23

Bjelovarske ratne zastave (3): Zastave Specijalne jedinice policije Omege
Bjelovar War Flags (3): Flags of Special Police Unit Omege
– ***Marin Sabolović*** 24

Neke hrvatske (i mađarske) vojne zastave iz 15. i 16. st. (13): Vojno-pomorske zastave (1) - Mornarica Hrvatskog kraljevstva
Some Croatian (and Hungarian) Military Flags of the 15th and 16th c. (13): Naval Flags (2) - Navy of the Croatian Kingdom
– ***Matija Horvat*** ..... 25 – 28

Bljesci | *Flashes* (2)
Filatelistička izložba na UFRI
Philatelic Exhibition at UFRI 29
Novi grbovi u Crkvi
New Coats of Arms in the Church 30
Zagrebačko predstavljanje knjige *Zastave s krme, jarbola i prove*
Book Promotion in Zagreb Flags from Stern, Mast and Bow 31
Riječko predstavljanje knjige *Grboslovna baština Cresko-lošinjskog otočja*
Book Promotion in Zagreb Heraldic Heritage of the Cres-Lošinj Islands 32
Povreda ugleda RH
Injury to the Reputation of of Croatia 33
Spuštena zastava JK "Opatija"
The Sailing Club Opatija Flag Lowered 33

Suradnici u ovom broju
Authors in this issue 34

Kronika HGZD-a
HGZD Chronicles ..... 33 – 36

Tomislav Galović

Milan Sunko (1860. – 1891.)

Hrvatski slikar i crtač, grboslovni umjetnik, arhitekt i kolekcionar **Milan Sunko** rođen je u **Štajerskoj** (**Slovenija**) u **Zidanom Mostu** (*Steinbrück*) 5. prosinca 1860. godine u brojnoj obitelji kao deseto dijete od ukupno njih trinaest. Otac mu je bio veletrgovac pa se obitelj seli iz rodnog mjesta u **Sisak**. U obližnjoj **Petrinji** pohađa Pučku školu. Srednjoškolsko obrazovanje polazi u **Rijeci**. Kao posljedica preboljena vodenih kozica djelomično mu je bio oštećen sluh. Iako ga je od malih nogu privlačila arheologija (numizmatika), godine 1875. upisuje se na Umjetničku akademiju u **Beču**, prvotno u klasi arhitekta prof. **Johanna Petschenigga**, a potom u klasi slikara, prof. **Hansa Kleina**. Zbog financijskih problema koji su zahvatili njegovu obitelj počinje se vrlo uspješno baviti crtanjem i oslikavanjem grbova te drugim poslovima. To je prvo radio za umjetničku kuću Sv. Norberta (*St. Norbertus*) u Beču specijaliziranu za tisak i nakladništvo. Poslije toga se istim poslom nastavlja baviti u formi slobodnog umjetnika. Nakon vojnog roka koji je služio u **Bosni**, posvećuje se slikanju akvarela i crtežima tintom, pretežno pejzažima. Izrađuje i umjetničke *ex libris* za austrijske bibliofile. Godine 1890. bio je s prof. J. Petscheniggom na studijskom putovanju po **Italiji**. Za redovitog člana Carskog i kraljevskog heraldičkog društva „Adler“ (*K. k. heraldische Gesellschaft „Adler“*) u Beču primljen je 19. siječnja 1887. godine. Bio je i dopisni član Francuskog heraldičkog vijeća (*Conseil héraldique de France*). Bavio se i sfragistikom. Surađivao je s brojnim intelektualcima kojima je heraldika bila bliska kao što su dr. **Eduard Gaston grof Pettenegg** u **Holzeneggu** kraj **Ober Laibacha**, **Moritz Maria Edler von Weittenhiller**, dr. **Karl grof Brzezic Lanckowski**, **Hans Johann Nepomuk grof Wilczek** i **Ernst Krahl** u Beču, **Hubert Karl grof de La Fontaine et Harnoncourt-Unverzagt** u **Badenu** kraj Beča i **Hugo Gerard Ströhl** u **Mödlingu**. U **Zagrebu** ga je podupirao dr. **Ivan pl. Bojničić-Kninski**, istaknuti hrvatski heraldičar i ravnatelj Zemaljskog arhiva. Surađivao je i s **E. Laszowskim**.

U korpusu hrvatske heraldike vrlo je važan Sunkov drveni polikromirani grb Trojedne kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije iz uredskih prostorija Banskih dvora u Zagrebu (danas u *Muzeju grada Zagreba*, sign. MGZ 300109). Kao ilustrator bio je suradnik u ondašnjoj najvažnijoj heraldičkoj ediciji *Siebmachers*

Milan Sunko (1860. – 1891.)
autoportret *self portrait*

Prema temeljitom istraživanju Željka Heimera ovako glasi heraldički opis Sunkova autoportreta: „Autoportret prikazuje Sunka u poluprofilu, kratke kose i bujnih brkova, na glavi nosi crvenkapu (rakčin, lička kapa), a odjeven je u kaput uskog ovratnika obrubljen bogato izvezenim vrpcama. Ströhl dodaje oko portreta ovalni kranelirani okvir uz koji se obavijaju s desna kraće, a s lijeva duže rascvjetale grančice maka, kao simbola prerane smrti, a u dnu su nagomilani simboli njegovog rada: bunt papira i svitaka s kojih vise vrpce i voštani pečati, u sredini ispod portreta je razvedeni štit u kojem su tri jednostavna prazna štitića – simbol heraldičkog umjetnika. Na (gledateljevo) desno od štita položena je kablasta kaciga na kojoj je nakit u obliku dva šahirana krila. Ova će kaciga svakog tko se imalo bavio hrvatskom heraldikom bez sumnje podsjetiti na naslovnicu Bojničićevog grbovnika, gdje je takvom kacigom opremljen hrvatski šahirani grb. […] čini se da imamo razloga pretpostaviti da je to još jedan tada svima prepoznatljiv Ströhlov homage velikom umjetniku, kopirajući njegov stil. S druge strane središnjeg štita na buntu papira sjedi puto oslonjen o ovalni štit, glave pognute i sakrivene u tuzi, s delikatnim leptirovim krilima na leđima. Ovalni štit prikazuje Sunkov monogram kakav je umjetnik uključivao na mnogim svojim grafikama, koji kombinira slikarove inicijale M i S u uncijalnom obliku nadvišene križem […]. U desnom donjem uglu okvira potpisan je „H Ströhl“ u njegovom karakterističnom obliku.“ Izvor: Željko Heimer, *Milan Sunko – heraldički umjetnik svjetskog glasa*, Zagreb: Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ (Biblioteka *Acta et studia draconica*, knj. 18), 2023.

According to Željko Heimer's thorough research, the heraldic description of Sunko's self-portrait reads as follows: "The self-portrait shows Sunko in half profile, with short hair and a lush moustache, wearing a red cap (rakčin, Lika cap) on his head, and dressed in a coat with a narrow collar trimmed with richly embroidered ribbons. Around the portrait, Ströhl added an oval crenellated frame around which blossoming poppy branches, shorter on the right and longer on the left, are wrapped, as a symbol of premature death, and at the bottom are piled symbols of his work: a stack of papers and scrolls from which ribbons and wax seals hang, in the middle below the portrait is a lobed shield in which there are three

*Croatian painter and illustrator, heraldic artist, architect, and collector, **Milan Sunko** was born in **Styria (Slovenia)** in **Zidani Most** (*Steinbrück*) on December 5, 1860 into a large family as the tenth child of a total of thirteen. His father was a wholesaler, so the family moved from his birthplace to **Sisak**. In nearby **Petrinja**, he attended primary school. He began his secondary education in **Rijeka**. His hearing was partially damaged from a chicken pox infection. Although he was attracted to archeology (numismatics) from an early age, in 1875 he enrolled at the Academy of Arts in **Vienna**, initially in the class of architect prof. **Johann Petschenigg**, and then in the class of painter prof. **Hans Klein**. Because of the financial problems that affected his family, he began to take on work drawing and painting coats of arms and was very successful. He first worked for the art house of St. Norbert (*St. Norbertus*) in Vienna specializing in printing and publishing. After that, he continued to do the same work as a freelance artist. Following his military service in **Bosnia**, he devoted himself to painting watercolors and ink drawings, mainly landscapes. He also created artistic ex libris (bookplates) for Austrian bibliophiles. In 1890 he joined prof. J. Petschenigg on a study trip to **Italy**. He was accepted as a regular member of the Imperial and Royal Heraldic Society "Adler" (K. k. heraldischen Gesellschaft "Adler") in Vienna on 19 January 1887. He was also a corresponding member of the French Heraldic Council (Conseil héraldique de France). He also dealt with sphragistics. He collaborated with numerous intellectuals who were associated with heraldry, such as Dr. **Eduard Gaston Count Pettenegg** in **Holzenegg** near **Ober Laibach**, **Moritz Maria Edler von Weittenhiller**, Dr. **Karl Count Brzezic Lanckowski**, **Hans Johann Nepomuk Count Wilczek** and **Ernst Krahl** in Vienna, **Hubert Karl Count de La Fontaine et Harnoncourt-Unverzagt** in **Baden** near Vienna, and **Hugo Gerard Ströhl** in **Mödling**. In **Zagreb**, he was supported by Dr. **Ivan Bojničić von Knin**, a prominent Croatian heraldist and director of the National Archives. He also collaborated with **E. Laszowski**.*

In the corpus of Croatian heraldry, Sunko's wooden polychrome coat of arms of the Triune Kingdom of Croatia, Dalmatia and Slavonia that adorned the office premises of the Banski dvori *(seat of*

großes und allgemeines Wappenbuch, potom za Adlerov mjesečnik i godišnjak i drugdje. Surađivao je i na enciklopedijskom izdanju *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild* (Austrougarska Monarhija u rijeci i slici) u sv. 24 koji je posvećen Hrvatskoj i Slavoniji (*Croatien und Slavonien*), a tiskan u Beču 1902. godine (K. K. Hof- und Staatsdruckerei, Wien). Heraldičke radove signirao je svojim inicijalima, tj. oznakom: MS+. Podroban „Katalog radova Milana Sunka" izradio je Željko Heimer te se isti nalazi u pripremi za tisak u autorovoj monografiji *Milan Sunko – heraldički umjetnik svjetskog glasa* (Zagreb: Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja" /Biblioteka *Acta et studia draconica*, knj. 18/, 2023.).

Na međunarodnoj Gospodarsko-šumarskoj jubilarnoj izložbi hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva u Zagrebu koja je održana 1891. godine u Zagrebu predstavio se sa 16 akvarela te dobio počasnu diplomu. Posmrtno su mu radovi bili izloženi na *Milenijskoj izložbi* u **Budimpešti** (1896.), zatim na *Izložbi jugoslavenskih i čehoslovačkih grafičara – umjetnika* u **Osijeku** (1921.), na izložbi „IV. zagrebački krug. Crnčić – Kovačević – Tišov 1890-1910" u Zagrebu (1934.), te na *Izložbi vukovarskih portreta XIX i XX st.* u **Vukovaru** (1961.).

Milan Sunko preminuo je u Zagrebu 9. ožujka 1891. od posljedica tuberkuloze (sušice), u neimaštini, u državnoj bolnici *Milosrdne braće* u Zagrebu (danas je to Klinička bolnica Sv. Duh, Zagreb). Hrvatska zemaljska vlada, posredstvom predstojnika Odjela za bogoštovlje i nastavu **Ise** (Isidora/Izidora) **Kršnjavog**, financijski je podupirala njegovo liječenje za života, kao i troškove pogreba na **Mirogoju**. Značajna prinos tomu dalo je i bečko Carsko i kraljevsko heraldičko društvo „Adler". Hrvatsko umjetničko društvo u Zagrebu bilo se obvezalo izraditi grobni spomenik.

U opširnom nekrologu koji je objavljen u bečkom *Jahrbuch der K. k. heraldischen Gesellschaft "Adler"* (3/1893, str. 9-14) zapisano je: „Nadaren rijetko finim razumijevanjem svih stilova, znao je svojim slikanjem grbova stvoriti prava mala majstorska djela. Nažalost, životni uvjeti prisilili su ga da često preuzme prilično nezanimljive narudžbe; ali i te je radove naš prijatelj umio zavoljeti te je katkada u njih unio bogatstvo oblika koje je zaista bilo vrijedno divljenja, i zacijelo bi zaslužio postati uzorom za slična djela" – odnosno – „Ništa mu nije bilo presitno. Sve je moralo biti reproducirano, sve je povukao u svoj krug. Sve što hoda, gmiže ili leti, od čovjeka do najmanje važne bube, fantastični stjenoviti krajolik ili najjednostavnija mala vlat trave, svemu, baš svemu je Sunko umio pokazati onu zanimljivu stranu."

Dana 7. prosinca 1906. bio je

simple empty shields - the symbol of the heraldic artist. To the (viewer's) right of the shield is placed a cable helmet with crest in the form of two checkered wings. This helmet will no doubt remind anyone who has had any interest in Croatian heraldry of the cover of Bojničić's armorial book, where the Croatian checkered coat of arms is equipped with such a helmet. […] it seems that we have reason to assume that it is another of Ströhl's homage to the great artist that was recognizable to everyone at the time, copying his style. On the other side of the central shield on a bundle of paper sits a puto leaning against an oval shield, head bowed and hidden in sorrow, with delicate butterfly wings on his back. The oval shield shows Sunko's monogram as the artist included in many of his prints, which combines the painter's initials M and S in uncial form surmounted by a cross […]. In the lower right corner of the frame is signed H. Ströhl *in its characteristic form." Source: Željko Heimer,* Milan Sunko - world-renowned heraldic artist*, Zagreb: Brotherhood of the Croatian Dragon (Biblioteka* Acta et studia draconica*, vol. 18), 2023.*

Sunko: Grb Heinricha Kadicha von Pferda, akvarel, 1890. (MGP-606, Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb)
Heinrich Kadich von Pferd coat of arms, a water color, 1890. (MGP-606, *National Museum of Modern Art*, Zagreb)

government) in Zagreb (today in the Museum of the City of Zagreb*, sign. MGZ 300109) is very important. As an illustrator, he was a collaborator for the then most important heraldic edition* Siebmachers großes und allgemeines Wappenbuch*, then for Adler's monthly journal and yearbook and elsewhere. He also collaborated on the encyclopedic edition* Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild *(Austro-Hungarian Monarchy in Word and Picture) in Vol. 24, which is dedicated to Croatia and Slavonia (*Croatien und Slavonien*), and was printed in Vienna in 1902 (K. K. Hof- und Staatsdruckerei, Wien). He signed the heraldic works with his initials (ie, with the mark MS+). The detailed "Catalog of Milan Sunko's works" was prepared by Željko Heimer and is being prepared for publication in the author's monograph* Milan Sunko - heraldic artist of world renown *(Zagreb: Družba Braća Hrvatskoga Zmaja/Biblioteka* Acta et studia draconica*, vol. 18/, 2023).*

At the International Economic and Forestry Jubilee Exhibition of the Croatian-Slavonic Economic Association in Zagreb, which was held in 1891, he presented 16 watercolors and received an honorary diploma. Posthumously, his works were exhibited at the Millennium Exhibition *in* ***Budapest*** *(1896), at the* Exhibition of Yugoslav and Czechoslovakian graphic artists *in* ***Osijek*** *(1921), at the exhibition* IV. Zagreb circle Crnčić – Kovačević – Tišov 1890-1910 *in Zagreb (1934), and at the* Exhibition of 19th and 20th Century **Vukovar** Portraits *in Vukovar (1961).*

Milan Sunko died in Zagreb on 9 March 1891 from tuberculosis, in poverty, in the Brothers of Mercy *state hospital in Zagreb (today the Holy Spirit Clinical Hospital, Zagreb). The Croatian Land Government, through the head of the Department of Worship and Education* ***Isa*** *(Isidor/Izidor)* ***Kršnjavi****, financially supported his medical treatment during his lifetime as well as the costs of the funeral at the* ***Mirogoj*** *Cemetery. The Vienna Imperial and Royal Heraldic Society Adler also made a significant contribution, and the Croatian Art Society in Zagreb undertook the creation of a grave monument.*

In the extensive obituary published in the Vienna Jahrbuch der K. k. heraldischen Gesellschaft "Adler" *(3/1893, pp. 9-14) it was written: "Gifted with a rare fine understanding of all styles, he knew how to create real small masterpieces with his heraldic painting. Unfortunately, living conditions forced him to often take on rather uninteresting orders; but our friend was able to love those works as well, and sometimes he introduced a richness of form into them that was truly admirable, and he would surely deserve to become a model for*

prihvaćen prijedlog Vrhovnoga meštra E. Laszowskog da „Braća Hrvatskoga Zmaja“: „spase zemne ostatke Milana Sunka, hrvatskog heraldičkog slikara svjetskoga glasa“ odnosno da ekshumiraju njegovo tijelo iz postojećeg (kojem je prijetilo prekopavanje) u novi grob na zagrebačkom Mirogoju (**M. Petković**, *Zmajska kronika* I., str. 147-148). Isto je realizirano tek 1910. godine. Međutim, ostaci Milana Sunka ponovno su bili ekshumirani 1930. i najzad sahranjeni u zajedničkoj grobnici na XII. katoličkom polju na Mirogoju. Danas njegova groba više nema već se njegovi posmrtni ostatci nalaze u Zajedničkoj grobnici posmrtnih ostataka ekshumiranih iz grobova na Mirogoju.

Arhivska ostavština M. Sunka čuva se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu u fondu *Sunko Milan* (signatura: HR-HDA-823). U svega dvije arhivske kutije nalazi se njegova korespondencija s raznim heraldičarima i genealozima, potom naručiteljima izrade grbova, s prijateljima i članovima obitelji te razne rukopisne bilješke, kao i njegove diplome, fotografije, dva akvarela i dr. Ostala Sunkova ostavština disperzirana je po različitim baštinskim ustanovama (npr. u *Nacionalnom muzeju moderne umjetnosti* u Zagrebu).

O životu i djelu Milana Sunka *v.*

Ex Libris Milana Sunka za Otta Mautnera von Markhofa (Warnecke, 1890., T. XXVI.)
The bookplate by Milan Sunko for Otto Mautner von Markhof (Warnecke, 1890, T. XXVI)
Prethodna stranica gore: Sunkova signatura na *ex librisu* Josepha Leidingera, 1886.
(detalj MGP-608, NMMU Zagreb)
Previous page top: Sunko's signature on a bookplate for Joseph Leidinger, 1886.
(Detail MGP-608, NMMU Zagreb).
Dolje: Sunko: Zaglavlje memoranduma tiskare St. Norbertus, 1885. (HR-HDA-823)
Bottom: Sunko: Stationary header of St. Norbertus Printing House, 885 (HR-HDA-823).

similar works” - that is - “Nothing was too small for him. Everything had to be reproduced, he pulled everything into his circle. Everything that walks, crawls or flies, from a human to the least important bug, a fantastic rocky landscape or the simplest small blade of grass, Sunko was able to show the interesting side to everything, just about everything.”

*On 7 December 1906, the Grand Master E. Laszowski's proposal was accepted that the Brothers of the Croatian Dragon should “save the remains of Milan Sunko, a world-renowned Croatian heraldic painter”, that is, exhume his body from the existing grave (threatened by being dug up) and move it a new grave at Mirogoj Cemetery in Zagreb (**M. Petković**, Zmajska kronika I., pp. 147-148). The plan was realized only in 1910. However, Milan Sunko's remains were exhumed again in 1930 and finally buried in a common grave in Mirogoj. Today, his grave no longer exists, but his remains lay in the common grave of remains exhumed from abandoned graves in the Mirogoj Cemetery.*

The archival legacy of M. Sunko is preserved in the Croatian State Archives in Zagreb in the Sunko Milan Fund (signature: HR-HDA-823). In just two archive boxes are contained his correspondence with various heraldists and genealogists, persons who ordered the creation of coats of arms, and friends and family, as well as various handwritten notes, diplomas, photographs, two watercolors, etc. The rest of Sunko's legacy is dispersed among various heritage institutions (eg, in the National Museum of Modern Art *[NMMU] in Zagreb).*

On the life and work of Milan Sunko see

***„Milan Sunko (Mit Abbildung.)“, *Jahrbuch der K. k. heraldischen Gesellschaft “Adler”*, Neue Folge 3 (1893): 9-14; Emilij Laszowski, „Sunko Milan, heraldički slikar“, u: *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925 sa pregledom povijesti Hrvatske, Bosne i Istre, hrvatske književnosti i razvitka hrvatskog jezika, te hrv. vladara, hercega, banova i biskupa kao uvodom. sa 9 zasebnih slika, te 421. slikom u tekstu. Prigodom proslava 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva*, ur. Emilij Laszowski, Zagreb: Odbor za izdavanje knjige Zaslužni i znameniti hrvati 925-1925., 1925. (reprint izdanje: „August Cesarec“, Zagreb, [2]1990.), s. v. (250); Žarko Domljan, „Sunko, 2. Milan“, *Enciklopedija likovnih umjetnosti* 4 (Portr – Ž + Dodatak), Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1966., s. v. ; Josip Bratulić, *Hrvatski ex libris. Prilog povijesti hrvatskih knjižnica*, Zagreb: Ex libris (Likovna knjižnica. Građa za povijest hrvatskog ex librisa), 2007.; Milovan Petković, *Zmajska kronika I. Kronološki prikaz povijesti Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ 1905. – 2005. (Razdoblje 1905. – 1909.)*, Zagreb: Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ (Biblioteka Posebna izdanja *Monumenta draconica*, knj. 5), 2016.; Milovan Petković, *Zmajska kronika II. Kronološki prikaz povijesti Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ 1905. – 2005. (Razdoblje 1910. – 1918.)*, Zagreb: Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ (Biblioteka Posebna izdanja *Monumenta draconica*, knj. 6), 2020.; Željko Heimer, „Milan Sunko – a forgotten world renown Croatian heraldic artist“, *Review of Croatian History* 18 (2022): 175-209; te iscrpnu monografiju (u pripremi za tisak): Željko Heimer, *Milan Sunko – heraldički umjetnik svjetskog glasa*, Zagreb: Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ (Biblioteka *Acta et studia draconica*, knj. 18), 2023., 136 str.

Bračk plemići Salamunići i njihovi grbovi

Prezime **Salamunić**, latinizirano *Salamoni* i *Salomoni* dolazi od hebrejskog imena **Salamon**/**Salomun** u značenju mirotvorac. **Salomon** je bio veliki starozavjetni mudrac, kralj, sin kralja **Davida**. U **Dalmaciji** je to bila oznaka za osobu mudru i razboritu, ali često i pejorativnog značenja kao *mudrijaš*. Oblik prezimena Salamunić na -*on* i -*oni* (*Salamon*/*Salamoni*) oslanja se na talijanske prezimenske likove.[1]

Povijest obitelji ovoga prezimena s **Brača**, koju je zapisao **Petar Beda Salamoni**, kaže da su potomci kralja **Salamona** sina ugarskog kralja **Andrije I.** koji je pobjegao na otok Brač u **Škrip**, gdje se nepoznat bavio stočarstvom i tu umro. Prilično neuobičajeno da bi kralj, pa makar zbačen i prognan, obavljao tako nisko plebejsko zanimanje. Povijesna istina posve je drukčija. Ugarski kralj Salamon (vladao od 1063. do 1074.) doista se spominje u hrvatskoj povijesti.[2] Umro je 1087. godine u **Puli** i tamo bio pokopan u crkvi **sv. Mihovila** na **Vrhu**, a u pulskom *Arheološkom muzeju* čuvao se natpis koji je stajao nad Salomonovim grobom, danas u lapidariju franjevačkog samostana u Puli.[3]

Bračk **Salamunići** slove za stari rod u Škripu. Najraniji spomen sačuvan je u popisu pučana koji su u Škripu primali sol 1574. godine, a potom su zabilježeni u popisu pučana veslača na bračkoj galiji 1625. godine.U tamošnjim župskim knjigama spominju se od početka 1631. pa nadalje u inačicama prezimena: Salamunić, Salamonović, Salamunović, Salamoni, te latinski Salamonis.[4] Rodoslovlje priloženo obiteljskoj povjestnici niže sedam naraštaja. Prvi je u njemu istaknut **Toma Salomoni**, umro u dobi od 107 godina.[5]

Kao stari dokaz plemenitosti pokazivahu neku neprihvatljivu ispravu kojom je **Ludovik Anžuvinac** 1377. godine bračkim Salamunićima podijelio palatinsko grofovstvo. Na plemstvo (palatinsko grofovstvo) po nešto izmijenjenom obrascu potpuno iste isprave od 4. studenoga 1377. pozivahu se i trogirski **Buffalisi**. Štoviše, davno je utvrđeno da se radi o nevještoj krivotvorini.[6] Izlazak iz mitske povijesti u kojoj ovi bračk *nobiletti* nađoše svoje pretke u kraljevima ili izmišljenim grofovima najbolje ilustrira rodoslovlje u kojemu se prvi zabilježeni član može uklopiti tek u 16. stoljeće.[7]

Po zapisu u rukopisnoj povjestnici u bračko su plemstvo 1672. godine bila primljena braća pukovnik **Juraj** i kapetan **Toma Salamunić**.[8] Prije će biti da je točan nadnevak primanja u bračko plemstvo braće Salamunića 30. kolovoza 1676. godine temeljem preporuke dužda i mletačkog senata od 17. lipnja 1676. godine.[9] Odlukom bračkog kneza **Gio Battiste Loredana** s nadnevkom 11. ožujka 1677. Salomonijevima je priznat pravni položaj izvornih bračkih plemića.[10] Netom spomenutoj braći mletački je Senat 12. prosinca 1682. godine podijelio mletački naslov *conta*.[11] Obnašali su visoke dužnosti u bračkoj komuni pa je tako zabilježen 1697. godine sudac za Škrip gospodin *conte* Juraj Salamoni, kao i 1724. godine,[12] zatim ga 1725. godine nalazimo među komunalnim braniteljima (*difensorima*).[13] Godine 1731. suci za Škrip i **Splitsku** su **Mate Salamunić** i **Jakov Cerineo**,[14] dok je te iste godine *justicijer* za **Donji Humac Petar Salamunić**.[15]

Na otoku Braču zabilježeni su u popisu plemstva za dobivanje soli u Škripu 1718. godine, gdje je zapisan gospodin *conte* Juraj Salamoni sa šest članova u obitelji.[16] Već 1773. godine zabilježeni su u popisu za dobivanje soli gospoda *conti* braća Salamoni sa osamnaest članova u

1 Petar Šimunović, *Hrvatska prezimena*, Golden marketing, Zagreb 2006:169.
2 Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*, Zagreb 1925: 527-529.
3 *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 1, izd. Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1989: 243-245, s. v. "Arpadovići", (autor natuknice: Stjepan Antoljak).
4 Andre Jutronić, Naselja i porijeklo stanovništva na otoku Braču, *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, knj. 34, JAZU, Zagreb 1950: 120,125-126.
5 Znanstvena knjižnica Zadar (ZKZd), Ms. 498, Documenti delle famiglie Candido, Guerini e Salomoni, ecc., c. XI.
6 *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae)*, sv. 15, sabrao T. Smičiklas, (uredio M. Kostrenčić), Zagreb 1934: 327.
7 Vidi bilješku 5. | *See note 5.*

Salamunić Nobility of Brač and their Arms

*The surname **Salamunić**, latinized* Salamoni *and* Salomoni, *comes from the Hebrew name **Salamon/Solomon**, denoting a peace-bringer. **Solomon** was a great wise man and king of the Old Testament, and son of King **David**. In **Dalmatia**, the name denoted a wise and prudent person but was also often used pejoratively as "wise-man". The version of the surname ending with* –on *and* –oni *comes from Italian surname forms.*[1]

*The history of the thus-named family from **Brač**, written by **Petar Beda Salamoni**, claims that they are descendants of King **Solomon**, son of Hungarian King **Andrew I**, who escaped to the Brač village of **Škrip**, where he took up cattle husbandry in anonymity and where he died. It is fairly uncommon that a king, even if overthrown and exiled, would take such a humble vocation. The historical truth is entirely different. Hungarian King Solomon (ruled 1063 – 1074) is really mentioned in Croatian history.*[2] *He died in 1087 in **Pula**, where he was buried in **St. Michael**'s Church at **Vrh**. The* Archeology Museum *in Pula held the preserved inscription from King Solomon's grave, today exhibited in the lapidarium of the Frenciscan monastery in Pula.*[3]

*The **Salamunić** family of Brač is an old family line in Škrip. The oldest mention is found in a list of commoners receiving salt in Škrip in 1574, and afterwards they are mentioned in a list of commoner rowers on a Brač galley in 1625. They are mentioned in the parish books from 1631 onwards with surname versions: Salamunić, Salamonović, Salamunović, Salamoni, and the Latin Salamonis.*[4] *The genealogy appended to the family history lists seven generations. The first recorded is **Toma Salomoni**, who died aged 107.*[5]

*As ancient proof of nobility, the family used an illegitimate document by **Louis I of Hungary** granting the Salamunićs of Brač the rank of counts palatine in 1377. The **Buffalis** family of **Trogir** claimed the same counts palatine nobility in a slightly altered format of the same document dated 4 November 1377. These were long ago determined to be clumsy forgeries.*[6] *Leaving aside the mythical history of the* nobiletti *of Brač, who wanted to have ancestry in royalty or faked countship, the best illustration of an actual family history is a genealogy that puts the oldest known family member in only the 16th century.*[7]

*According to the manuscript history, the Salamunić brothers colonel **Juraj** and captain **Toma** were admitted to the Brač nobility in 1672.*[8] *But the exact date of their admittance into nobility was more likely 30 August 1676, after a letter of recommendation by the doge and Venetian Senate dated 17 June 1676.*[9] *With a decision by duke **Gio Battista Loredano** dated 11 March 1677, the Salomunićs were recognized with the legal status of original nobility of Brač.*[10] *The brothers were also granted by the Venetian Senate the title of Venetian* conti *on 12 December 1682.*[11] *They held high offices in the Brač Commune, with Mr* conte *Juraj Salamoni recorded in 1697 as the judge of Škrip and again in 1724.*[12] *In 1725, he was also recorded among the communal defenders (*difensori*).*[13] *In 1731, the judges of Škrip and **Splitska** included **Mate Salamunić** and **Jakov Cerineo**,*[14] *while **Petar Salamunić** was listed as a* justicier *for **Donji Humac**.*[15]

They can be found on the salt distribution lists of Brač as

8 ZKZd, Ms. 498, Documenti, c. XI.
9 Karlo Kadlec, *Statutum et reformationes insulae Brachiae. Statut i reformacije otoka Brača sa zakonima, povlasticama i listovima Duždeva za Bračku općinu, i izvacima iz Ciccarellijeve knjige „Osservazioni sull"isola della Brazza", Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium*, vol XI, Zagreb 1926: 232-233.
10 *Ibid.*: 266-267; Dasen Vrsalović, *Povijest otoka Brača*, (*Bračk zbornik*, br. 6), Supetar 1968: 213-214.
11 Miroslav Granić, Popis plemića grada Nina iz 1817. godine, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 32, Zagreb 2014: 233.
12 Državni Arhiv u Zadru (DAZd), Bračk arhiv, kutija 57, sveščić 14, fol. 8.
13 *Ibid.*, fol.13v.
14 *Ibid.*, kutija 65, sveščić. 8, fol. 23.
15 *Ibid.*, fol. 25.

obitelji.[17] Godine 1794. popis za dobivanje soli u Škripu donosi ime gospodina *conta* **Ivana Salamonija** sa deset članova i gospodina *conta* kanonika don Petra Bedu Salamonija sa četiri člana u obitelji.[18]

U zadnjem službenom popisu bračkog plemstva iz 1802. godine u Škripu su bili popisani *conte* **Juraj Salamoni** pok. **Ivana** sa prvorođenim sinom **Franom** koji živi gospodski, te svećenik don Petar Beda *conte* Salamoni pok. **Šimuna** gospodskog življenja.[19] U Škripu se javljaju u matičnim knjigama od 17. do 19. stoljeća, pritom treba uzeti u obzir činjenicu da nisu svi Salamunići bili plemići, jer to potvrđuju iscrpni i vrlo točni podatci *gracije soli* u bračkim spisima.

U crkvenim matičnim knjigama u **Splitu** bilježe se u više navrata. Prvi put se javljaju 1698. godine upisom smrti *presvijetlog gospodina conta* pukovnika **Jurja Salamunića**.[20] Kao Salamunić zapisani su u matici vjenčanih 23. siječnja 1752. kad se ženi **Luka Salamunić** iz Škripa s otoka Brača **Mandalenom** udovicom **Ivana Gasperinija**.[21] Njega nema zabilježenog u obiteljskom stablu te je u ovom slučaju riječ o pučkim Salamunićima. Zatim se bilježe kao Salomoni 1751. godine prigodom krštenja **Marije Elene Tomasine** kćeri gospodina *conta* **Ivana Ante Marije Salamonija** i njegove žene **Katarine Kačić**.[22] Pod prezimenom Salomoni bilježi se 1785. godine prigodom krštenja **Frane Salomonija** sina **Vicka** i njegove žene **Marije**, kao i smrt **Marije** kćeri istog Vicka 1787. godine.[23] Kako taj Vicko nema plemićki naslov, nema ga ni u rodoslovlju bračkih Salamunića, pretpostavljamo da se radi o nekoj drugoj istoimenoj obitelji, možda mletačkoj. **Mandalena Salomoni**, umrla 1774. godine u **Splitu**, zapisana je također bez ikakve staleške oznake.[24] Brački plemići Salomoni zabilježeni su upisom 8. rujna 1782. godine kada umire *contesa* **Dominica Salomoni** od dvadeset godina, a iste godine 23. prosinca umire **Franka** kći gospodina **Šimuna** *conte* **Salomonija**.[25] Godine 1785. umire plemeniti gospodin *conte* **Šimun Salomoni**, a 28. veljače 1788. godine gospođa **Ana** *contesa* **Salamoni** najvjerojatnije njegova žena.[26]

Supetarske matice bilježe 3. veljače 1692. godine vjenčanje **Andrije Salamunovića** iz Škripa s **Margaritom** kćerkom **Bariše Stojčevića**,[27] dok matice **Nerežišća** bilježe 24. studenog 1756. godine vjenčanje *conte* **Šimuna Salamonija** sina pok. *conte* **Jurja Salamonija** za **Katarinu Pallini** kćer **Franinu** rodom iz **Herceg Novog**.[28] Također se u matičnim knjigama krštenih Nerežišća javlja *conte* **Salamoni** upisom rođenja 26. svibnja 1758. godine Petra Bede *conte* Salamonija sina gospodina *conte* **Šimuna Marije Salamonija** i žene mu **Katarine**.[29]

U **Makarskim** maticama su zapisani 14. veljače 1748. prigodom vjenčanja[30] **Ivana Salamonija** sina pok. **Jurja Salamonija** plemića iz Škripa koji ženi **Katarinu** kći gospodina *conte* **Jakova Kačića**, a istim supružnicima krštena je 1754. godine kći **Margarita Petronila Marija**.[31]

U **zadarskim** crkvenim maticama imamo zapis iz 1688. godine kada je kao svjedok na vjenčanju **Valentina Petriciolija** s **Elizabetom Plavino** zapisan **Juraj Salamunić**. On se i nakon toga više puta spominje u istom svojstvu.[32] Kasniji podatak usmjerava na upis 23.

recorded in Škrip in 1718, where we find Mr conte *Juraj Salamoni with six family members.*[16] *In 1773, the salt list mentions Mrs* conti *brothers Salamoni with eighteen family members.*[17] *In 1794, the salt list in Škrip has the name of Mr* conte ***Ivan Salamoni*** *with ten family members and Mr* conte *canon don Petar Beda Salamoni with four family members.*[18]

The last official census of the Brač nobility of 1802 lists in Škrip conte ***Juraj Salamoni*** *of late* ***Ivan*** *with his firstborn son* ***Fran*** *who live as gentlemen, and priest don Petar Beda* conte *Salamoni of late* ***Šimun****, also living the life of a gentleman.*[19] *They also appear in register books of Škrip from the 17th until the 19th century, but it should be noted that not all Salamunićs were nobility, as confirmed by exhaustive and precise data in* salt grace *Brač records.*

They are mentioned in various occasions in the church books in ***Split****. The first one is from 1698 with the death record of* illustrious master conte *Colonel* ***Juraj Salamunić****.*[20] *They are recorded in a wedding register on 23 January 1752 when* ***Luka Salamunić*** *from Škrip on Brač married* ***Mandalena****, widow of* ***Ivan Gasperini****.*[21] *This one is not recorded in the family genealogy, since he was one of the commoner Salamunićs. They are recorded as Salomoni in 1751 at the baptism of* ***Marija Elena Tomasina****, daughter of Mr* conte ***Ivan Ante Marija Salamoni*** *and his wife* ***Katarina Kačić****.*[22] *Also surnamed as Salomoni, they are mentioned in 1785 at the baptism of* ***Frano Salomoni****, son of* ***Vicko*** *and his wife* ***Marija****, and at the death of* ***Marija****, daughter of the same Vicko in 1787.*[23] *As this Vicko is not provided with a nobility title and is not found in the genealogy of the Brač Salamunićs, it is assumed that this record refers to another family of the same surname, possibly from* ***Venice****.* ***Mandalena Salomoni*** *died in 1774 in Split, and is listed without any rank marked.*[24] *The Brač Salomons are noted on 8 September 1782 at the death of* contesa ***Dominica Salomoni*** *aged 20, and on 23 December of the same year at the death of* ***Franka****, daughter of Mr* ***Šimun*** conte ***Salomoni****.*[25] *In 1785 a noble Mr* conte ***Šimun Salomoni*** *died, and on 28 February 1788 one Mrs* ***Ana*** contesa ***Salamoni*** *died, probably his wife.*[26]

The registers of ***Supetar*** *recorded on 3 February 1692 the wedding of* ***Andrija Salamunović*** *of Škrip and* ***Margarita****, daughter of* ***Bariša Stojčević****,*[27] *while the registers of* ***Nerežišća*** *note on 24 November 1756 the wedding of* conte ***Šimun Salamoni****, son of late* conte ***Juraj Salamoni****, and* ***Katarina Pallini****, daughter of* ***Frane*** *who was born in* ***Herceg Novi****.*[28] *Also, the baptism books in Nerežišća record a* conte ***Salamoni*** *on 26 May 1756: Petar Beda* conte *Salamoni, son of Mr* conte ***Šimun Marija Salamoni*** *and his wife* ***Katarina****.*[29]

The registers of ***Makarska*** *record on 14 February 1748 the marriage*[30] *of* ***Ivan Salamoni****, son of the late* ***Juraj Salamoni*** *nobleman of Škrip, and* ***Katarina****, daughter of Mr* conte ***Jakov Kačić****, and then this pair baptized a daughter,* ***Margarita Petronila Marija*** *in 1754.*[31]

In church books in ***Zadar*** *there is a 1688 record of* ***Juraj Salamunić*** *as a witness at the wedding of* ***Valentin Petricioli*** *and*

16 *Ibid.*, kutija 50, sveščić 16, fol.13.
17 *Ibid.*, kutija 137, sveščić 36, fol. 27.
18 *Ibid.*, kutija 191, sveščić 7, fol. 28.
19 DAZd, Spisi c. k. dvorskog komesara grofa od Goëss (1802.-1805.), svež. 3, Privileggi, Brazza, Filza III, fol. 674.
20 Državni Arhiv Split (DAS), Matična knjiga umrlih Split, Liber 16 (1688.-1711.), sign. M. K./33, str.110.
21 DAS, Matična knjiga vjenčanih Split (1749.-1782.), sign. M.K./ 25, fol. 21-21v.
22 DAS, Matična knjiga krštenih Split (1742.-1758.), sign. M.K./11, fol.144v.
23 DAS, Matična knjiga krštenih Split (1773.-1785.), sign. M.K./13, fol. 308; Matična knjiga umrlih Split (1742.-1811.), sign. M.K./41, fol.117v.
24 DAS, Matična knjiga umrlih Split (1773.-1806.), sign. M.K./36, fol. 8v.
25 *Ibid.*, fol. 72, 75.
26 *Ibid.*, fol.111, 135.
27 Župni ured Supetar, Matična knjiga vjenčanih Supetar (1640.-1763.) fol.100v.
28 Župni ured Nerežišća (ŽUN), Matična knjiga vjenčanih Nerežišća, Liber II (1735.-1826.), sub die.
29 ŽUN, Matična knjiga krštenih Nerežišća, Liber III (1735.-1783.), str.153.
30 DAZd, Matična knjiga vjenčanih Makarska, Inv. br. 598 (1709.-1829.), fol. 26.
31 DAZd, Matična knjiga krštenih Makarska, Inv.br. 589 (1710.-1824.), fol. 85v.
32 Arhiv Zadarske Nadbiskupije (AZN), Matična knjiga vjenčanih Zadar, VII (1656.-1706.), fol. 257, 269, 273v, 291v.
33 AZN, Matična knjiga vjenčanih Zadar, VII (1706.-1739.), fol. 40r-v; Giuseppe Praga, *Alberi genalogici Zaratini*, fol. 67,121. (Knjižnica DAZd, rkp. 112/D. Fotokopija rukopisa iz knjižnice "Marciana" u Mletcima).
34 Šime Ljubić, *Dizionario biografico degli uomini illustari della Dalmazia*, Beč 1856: 317, 296.
35 Tomislav Raukar, Ivo Petricioli, Franjo Švelec, Šime Peričić, Zadar pod mletačkom upravom 1409-1797, *Prošlost Zadra*, Knjiga III, Zadar 1987: 571, 573.

srpnja 1714. godine kada se u Zadru oženio pukovnik **Juraj Salamoni** zadarskom plemkinjom **Marijom Ljubavac** i od tada se obitelj trajno vezuje uz grad Zadar.[33]

Zanimljivo da je još 1688. godine učeni zadarski kanonik **Ivan Tanzlingher Zanotti** (1651.-1732.)[34] svoj hrvatski prijevod prvog pjevanja **Virgilijeve** *Eneide* posvetio *Ivryu Salamvnichiv Knezu, i Vulastelinu Braçskomu Primorske Krayne Voynikou, Hrabrenomu v Dalmaty, i Albani Kolonellu*. Drugo pak pjevanje nosi posvetu: *Prisuitlomu, i Suakke çasti dostojnomu Gospodinu Nikoli Salamvnichiv Knezu, i Vulastelinu Braçskomu . Straxe Prisuitloga, i Yzuysenoga Gospodina Providvra Garzona Voyske morske, ù Istoku, Pridostoynomu Voyeuodi*.[35]

Jurjevi sinovi, **Ivan Antun** i **Šimun** *conti* **Salamoni** primljeni su u plemstvo grada **Nina** 26. kolovoza 1775. godine.[36] Ivanov unuk **Frane Salamoni** 20. srpnja 1796. godine primljen je u plemstvo grada Zadra.[37]

Zabilježen je **Frane Salomoni** u zadnjem popisu zadarskih plemića, članova plemićkog vijeća.[38] **Juraj Salamoni** umire u Zadru 17. rujna 1806. godine i bio je pokopan u crkvi **sv. Frane**.[39] Njegov sin **Frane**, tajnik vlade za **Dalmaciju**, umro je 20. travnja 1818. godine.[40] Njegovom smrću izumrla je plemićka obitelj Salamoni u muškoj lozi, a s njegovom kćerkom **Marijanom** koja se udala 8. prosinca 1825. godine za **Pavla Candida** skončala je obiteljska loza.[41]

Kao bračći, potom ninski i zadarski plemići te mletački *conti* Salamunići isticahu dva grba. Prvi grb prikazan je u kodeksu povjesnici bračke plemićke obitelji **Dominis** ili **Gospodnetić** autora **Jerolima Buffalisa** iz **Trogira**. Ovalni je štit podijeljen vodoravno na dva dijela. U gornjem, manjem, crvenom polju srebrni su rombovi. Buffalis tvrdi da su rombovi u grbu preuzeti iz grba slavne mletačke obitelji **Salamoni** navodno ženidbenim vezama što ne odgovara istini.[42] Pregledom iscrpnog rodoslovlja mletačkih Salamonija nigdje nismo zapazili na bilo koje srodstvo ovih obitelji.[43]

U donjem, većem, modrom polju u dnu štita je zeleni brijeg iz kojeg izlazi zelena palma, nasuprot kojeg iz lijevog ruba štita izlazi u sivi rukav obučena ruka koja drži srebrni mač sa zlatnom drškom. S desne strane palminog stabla propinje se zlatni lav izbačenog crvenog jezika. Okolo štita kartuša iznad koje je srebrna kaciga licem okrenuta, a na kojoj je zlatna kruna sa devet bisernih kuglica. Iz krune izlazi u nakitu zlatni lav s repom, uzdignutih šapa, i izbačenog crvenog jezika, iznad koje je srebrna kaciga licem okrenuta u plavo-crveno-zlatnoj uslužbi.

Drugi je grb u zbirci rukopisa *Znanstvene knjižnice* u Zadru.[44] U grbu je štit vodoravno podijeljen na dva dijela. U gornjem polju crveno-srebrni rombovi. U donjem srebrnom polju, u dnu štita, na zelenom tlu zeleno je stablo s krošnjom. Sa lijeve strane stabla propinje se okrunjeni jednorepi zlatni lav uzdignutih šapa i uzdignute desne noge, nasuprot kojeg iz desnog ruba štita izlazi u sivi rukav obučena ruka koja drži zlatnu zapovjedničku palicu. Okolo štita kartuša koju nadvisuje srebrna kaciga licem okrenuta iz koje izlaze četiri nojeva pera. Iznad nojevih pera zlatna kruna, sa sedam zlatnih kuglica i plaštom stiliziranom u maniri akantusova lišća.

Iz svega navedenog možemo zaključiti da su Salamunići zvani Salamoni svojim zaslugama na bojnom polju od Mletačke Republike došli i do plemićkog naslova, jer su članovi roda obnašali visoke vojničke dužnosti kao časnici mletačke *Serenisime*, te ih je za zasluge mletačka vlast preporučila bračkom plemićkom vijeću, a i sama im je dodijelila naslov *conte veneto*. Primanje u bračko plemstvo pomoglo im je da su nakon više od jednog stoljeća primljeni u plemstvo grada Nina i na kraju u plemstvo Zadra koje je ugledom slovilo za najuglednije od svih dalmatinskih plemićkih komuna.

Elizabeta Plavino. *He is mentioned subsequently as a witness several times.*[32] *Afterwards, there is a 23 July 1714 record of Colonel* ***Juraj Salamoni*** *marrying noblewoman of Zadar* ***Marija Ljubavac****, permanently connecting the family with the city of Zadar.*[33]

It is curious that by1688 a learned canon of Zadar ***Ivan Tanzlingher Zanotti*** *(1651 – 1732)*[34] *dedicated his Croatian translation of Book 1 of* ***Virgil****'s* Aeneid *to* Ivryu Salamvnichiv Knezu, i Vulastelinu Braçskomu Primorske Krayne Voynikou, Hrabrenomu v Dalmaty, i Albani Kolonellu. *The translation of Book 2 carries the dedication:* Prisuitlomu, i Suakke çasti dostojnomu Gospodinu Nikoli Salamvnichiv Knezu, i Vulastelinu Braçskomu. Straxe Prisuitloga, i Yzuysenoga Gospodina Providvra Garzona Voyske morske, ù Istoku, Pridostoynomu Voyeuodi.[35]

Juraj's sons, ***Ivan Antun*** *and* ***Šimun*** conti ***Salamoni****, were admitted to the nobility of the city of* ***Nin*** *on 26 August 1775.*[36] *Ivan's grandson* ***Frane Salamoni*** *was admitted into the Zadar nobility on 20 July 1796.*[37]

In the last census of the Zadar nobility, the members of the noble council included ***Frane Salomoni****.*[38] ***Juraj Salamoni*** *died in Zadar 17 September 1806 and was buried in the* ***St. Francis*** *church.*[39] *His son* ***Frane****, the Dalmatian government secretary, died on 20 April 1818.*[40] *The noble line of Salamoni in the male branch died out with his passing, while the female line ended with his daughter* ***Marijana****, who married* ***Pavle Candido*** *on 8 December 1825.*[41]

As the Brač and subsequently Nin and Zadar noblemen and Venetian conti*, Salamunićs used two coats of arms. One is depicted in the codex with the history of the Brach noble family of* ***Dominis*** *(i.e.,* ***Gospodnetić*** *by* ***Trogir*** *author* ***Jerolim Buffalis****). An oval shield includes a chief lozengy gules and argent. Buffalis claims that the lozenges were inherited from the coat of arms of a famous Venetian family of* ***Salamoni*** *allegedly though marriage ties, but this may not be true.*[42] *No such family links are to be found in the exhaustive genealogies of the Venetian Salamonis.*[43]

The lower larger field of the coat of arms is azure on a mound vert a palm tree also vert, an arm dressed gray holding a sword issuing from sinister and at the dexter a lion rampant contourny or langued gules. The shield is on a cartouche or topped with a helmet affronty argent with a crown or of nine pearls. As a crest a lion rampant or langued gules, mantle azure-or and gules-or.

The other coat of arms is in a manuscript collection of the Scientific Library *in Zadar.*[44] *The shield is per fess lozengy gules and argent and argent on a mound vert a tree with a top vert, between an arm issuant dressed gray holding a baton or and a lion rampant contourny or. The cartouche is topped with helmet affronty argent crested with four ostrich feathers argent topped with a crown or with nine pearls. Mantle stylized as acanthus leaves.*

Thus leads us to conclude that Salamunićs known as Salamoni gained their nobility title from Venice because of their merit on the battlefield, the men serving as high officers of the Serenisima*, so that Venetian officials recommended them to the Brač nobility council as well and granted them title of* conte veneto*. The nobility in Brač helped their case for admission to the nobility in Nin and eventually Zadar, being the most prestigious of the Dalmatian nobility communal ranks.*

36 DAZd, Spisi Nina, Libri consiliorum Nonae, II, fol.137v. Vidi: M. Granić, Popis plemića grada Nina iz 1794. godine, *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, Split 27 (2017): 85, 126.
37 ZKZd, Rukopisi, Ms. 704, Libri consiliorum communitatis Jadrae (LCJ), VIII, fol. 78r-v, 83r-v; M. Granić, Bilješke uz dva zadnja službena popisa zadarskoga plemstva, *Zadarska smotra*, Zadar, 65, br. 3-4, 2016: 55, 72.
38 ZKZd, Rukopisi, Ms. 704, LCJ, VIII, fol.136r-v.
39 AZN, Matična knjiga umrlih Zadar, XII (1786.-1810.), fol.120.
40 AZN, Matična knjiga umrlih Zadar, XIII, (1811.-1824.), fol. 89.
41 DAZd, Matična knjiga vjenčanih Zadar, Sv. Stošija, Libro I (1825.-1831.), str.13.
42 Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, Acta Bratiensia, Codex Dominis (1312.-1628.), B II. Do, fol. 206v-207.
43 Marco Barbaro, *Arbori de`patritii Veneti*, VI (P-S): 525-532. Rukopis u Drž. arhivu u Mletcima (Archivio di Stato di Venezia), Miscellanea Codici, Serie Storia veneta b. 22. Dostupno na https://asve.arianna4.cloud/patrimonio/446a4a89-dcef-4032-bd0f-1a0012698450/001-serie-storia-veneta
44 ZKZd, Ms. 498, Documenti, c. XI.

Tijana Trako Poljak

Zastave prijepora na Svjetskom nogometnom prvenstvu u Kataru 2022.

Flags of Controversy at the 2022 FIFA World Cup in Qatar

Uvodno

Međunarodni sportski događaji, poput onih vezanih za jedan od najpopularnijih sportova na svijetu – nogomet, sociološki se mogu promatrati kao moderne globalne arene u kojima se sučeljavaju reprezentanti nacionalnih država na pravedan i siguran način reguliran pravilima. Osim ovakve konfliktne perspektive, sociologija sporta izučava sport i kroz druge perspektive, poput funkcionalističke koja proučava njegovu funkciju u, primjerice, „socijalizaciji pojedinca za vrijednosti poput teškog i timskog rada te kompetitivnosti“ (Green, 1998). Može se govoriti i o konstruktivističkoj funkciji sporta u, primjerice, izgradnji i održanju nacija i nacionalnog identiteta (Bairner, 2015). Konačno, sport se može promatrati i kroz interakcionističku perspektivu, analizirajući konstruiranje društvene stvarnosti kroz sport i njegovo simboličko predstavljanje u društvu (Green, 1998) (i, dodali bismo, društva kroz sport).

Dynamo.Kiev.Ua (2022)

U ovom ćemo se radu osloniti na sve tri navedene perspektive, ali s naglaskom na simbolički interakcionizam te na primjer upotrebe veksilologije kao simboličkog sredstva, a sve s ciljem da pokažemo kako su na najgledanijem globalnom sportskom događaju, Svjetskom prvenstvu u nogometu, održanom u Kataru od 20. listopada do 18. prosinca 2022. godine, zastave simbolično služile ne samo kao oznake nacionalnih država kojima su pripadale nogometne reprezentacije i njihovi navijači, već i kao prenositelji značenja koja su katkad izlazila iz onih dominantnih prenošenih državnim zastavama i time stvarale, pa katkad i ciljale stvoriti, određene prijepore.

The Times of India (2022)

Navest ćemo nekoliko primjera takvih prijepora oko zastava koji su bili najzastupljeniji u medijima za vrijeme i nakon Svjetskog nogometnog prvenstva u Kataru 2022.

Zabrana zastave Ruske Federacije

Međunarodni olimpijski odbor je 28. veljače 2022. zbog rata u Ukrajini objavio odluku da „do daljnjega više neće biti međunarodnih sportskih natjecanja i utakmica u Rusiji i Bjelorusiji, a sportaši ove dvije države neće smjeti na međunarodnim natjecanjima nastupati pod svojim državnim zastavama, niti će se intonirati nacionalna himna Rusije i Bjelorusije“ (Bauer, 2022). Taj su primjer uskoro slijedile i ostale sportske organizacije, pa se i od FIFA-e očekivala odluka oko sudjelovanja nogometne reprezentacije Rusije na Svjetskom nogometnom prvenstvu u Kataru 2022., posebice s obzirom što su bili domaćini prethodnog Svjetskog prvenstva u nogometu 2018. FIFA je prvo donijela odluku da se „međunarodne utakmice više neće igrati u Rusiji, već na neutralnom terenu te bez gledatelja. Reprezentacije koje predstavljaju tu zemlju više neće nositi to ime, već pod oznakom 'Ruski nogometni savez (RFU)', te bez nacionalnih obilježja, himne i zastave“ (Telesport, 2022). Međutim, nakon što je nekoliko zemalja objavilo da će odbiti igrati protiv ruske nogometne reprezentacije, FIFA je u potpunosti zabranila njeno sudjelovanje u Kataru (Panja, 2022).

No, to nije spriječilo pojavljivanje ruskih nacionalnih simbola na tom Svjetskom prvenstvu, među kojima je zasigurno najvidljivija i najpoznatija bila upravo državna zastava Ruske Federacije. Isticanje tih simbola može se shvatiti kao iskazivanje potpore ruskim igračima kojima je bilo zabranjeno sudjelovanje, odnosno oblik protesta protiv FIFA-ine odluke, ali i kao iskazivanje potpore Rusiji uopće ili dijelu njene politike vezane za Ukrajinu.

TV News (2022)

Introduction

International sports events, such as those related to one of the most popular sports in the world – football – can be viewed sociologically as modern global arenas where representatives of nation-states face each other in a fair and safe manner regulated by rules. In addition to this conflicting perspective, the sociology of sport also studies sport through other perspectives, such as the functionalist who studies its function in, for example, "the socialization of the individual for values such as hard work and teamwork and competitiveness" (Green, 1998). One can also talk about the constructivist function of sport in, for example, building and maintaining nations and national identity (Bairner, 2015). Finally, sport can be viewed through an interactionist perspective, analyzing the construction of social reality through sport and its symbolic representation in society (Green, 1998) (and, we would add, society through sport).

In this paper, we will rely on all three mentioned perspectives, but with an emphasis on symbolic interactionism and the use of vexillology as a symbolic means, all with the aim of showing how the flags at the most watched global sports event, the Football World Cup, held in Qatar from October 20 to December 18, 2022, served not only as symbols of the nation-states to which the football teams and their fans belonged, but also as carriers of meanings that sometimes abandoned those dominant ones conveyed by state flags and thereby created, and sometimes aimed to create, certain controversies.

We will describe a few examples of such flag controversies that were most prominent in the media during and after the 2022 Qatar World Cup.

Banning the flag of the Russian Federation

On February 28, 2022, because of the war in Ukraine, the International Olympic Committee announced the decision that "until further notice, there will be no more international sports competitions and matches in Russia and Belarus, and the athletes of these two countries will not be allowed to compete under their national flags at international competitions, nor will the national anthem of Russia and Belarus will be intoned" (Bauer, 2022). This example was soon followed by other sports organizations, so FIFA was also expected to make a decision regarding the participation of the Russian football team in the 2022 World Cup in Qatar, especially considering that they hosted the previous World Cup in 2018. FIFA first made a decision that "international matches will no longer be played in Russia, but rather on neutral ground and without spectators. The national teams representing that country will no longer bear that name, but rather the label 'Russian Football Union (RFU)', and without national symbols, anthem and flag" (Telesport, 2022). However, after several countries announced that they would refuse to play against the Russian national football team, FIFA completely banned its participation in Qatar (Panja, 2022).

However, this did not prevent the appearance of Russian national symbols at that World Cup, the most visible and well known being the national flag of the Russian Federation. Highlighting these symbols can be understood as a show of support for the Russian players who were banned from participating, i.e., a form of protest against FIFA's decision, and also as a show of support for Russia in general or for part of its policy related to Ukraine.

One example was Gaël Ondoua, a football player of the Republic of Cameroon, who had an image of the Russian flag on his cleats during the match (The Press United, 2022).

Jedan od primjera bio je Gaël Ondoua, igrač nogometne reprezentacije Republike Kamerun, koji je na svojim kopačkama tijekom utakmice uz kamerunsku imao i sliku ruske zastave (The Press United, 2022). FIFA je navodno odlučila ne poduzimati nikakve disciplinske sankcije jer ovaj nogometaš posjeduje dvostruko državljanstvo, uključujući i rusko, s obzirom da je nekoliko sezona igrao za ruske klubove, a pojašnjenje je glasilo da je „odrastao u Rusiji pa se može reći (…) da je Ondoua na svojim kopačkama jednostavno nosio zastavu svoje zemlje" (Dynamo.Kiev.Ua, 2022).

Jedan je prosvjednik istrčao na nogometni teren tijekom utakmice noseći u ruci zastavu duginih boja, dok mu je na prednjoj strani majice pisalo *Save Ukraine* (Spasite Ukrajinu), a na zadnjoj *Respect for Iranian women* (Poštovanje prema ženama Irana). *A protester run itno the field during a game carying the rainbow flag, it shirt inscribed* Save Ukraine *in front and* Respect for Iranian women *on the back.* The Associated Press (2022).

Zastava duginih boja i „one love" vrpca

Organizacija Svjetskog nogometnog prvenstva u Kataru otvorila je i pitanje katarskih zakona, a posebno onog koji zabranjuje istospolne veze. Još 2020. kada se donosila odluka o Kataru kao domaćinu sljedećeg Svjetskog prvenstva, dogovoreno je da će „zastave duginih boja biti dopuštene na nogometnim stadionima" (Business & Human Rights Resource Centre, 2020). Katarski general zadužen za osiguranje Svjetskog prvenstva ponovio je ovaj stav u ožujku 2022., s naglaskom da će „LGBTQ parovima biti dopušteno prisustvovati na prvenstvu", no da se on sam protivi „pretjeranom promoviranju LGBTQ sloboda simboliziranjem dugine zastave" koja, iako dopuštena, može biti oduzeta navijačima radi njihove sigurnosti (Harris, 2022). Mediji su tijekom prvenstva u Kataru izvještavali da su neki navijači bili spriječeni ući na stadion sa zastavama ili drugim obilježjima duginih boja, dok su drugi rekli da nisu imali problema, a neki su naveli da je od njih traženo da simbole duginih boja ne pokazuju u javnom prostoru poput javnog prijevoza i sl. (Sands, Boren i Taylor, 2022).

Nošenje zastave duginih boja može se shvatiti kao davanje podrške LGBTQ+ zajednici uopće te posebno u Kataru, ali i kao oblik protesta protiv katarskog zakona.

Nekoliko kapetana i igrača nogometnih reprezentacija najavilo je da će na ruci tijekom utakmica nositi tzv. „one love" vrpcu s duginim bojama. Ako bi se radilo o kapetanu neke nacionalne nogometne reprezentacije, to bi moglo dobiti dodatno simboličko značenje da država koju on predstavlja daje svoju podršku, odnosno iskazuje takav oblik protesta. Međutim, na kraju su svi odustali zbog upozorenja FIFA-e da će biti sankcionirani žutim kartonom kapetanu momčadi (Sands, Boren i Taylor, 2022) s obzirom da „momčadi ne smiju imati nikakve političke, religijske ili osobne slogane, natpise ili prikaze" (The Times of India, 2022). No, ovo je pravilo ipak dijelom bilo zaobiđeno tako što su neki drugi predstavnici njihovih država nosili ovu vrpcu na ruci, poput njemačke političarke i belgijske ministrice vanjskih poslova, i to u prisustvu Giannija Infantina, predsjednika FIFA-e (Marca, 2022) te televizijskih novinara tijekom izvještavanja za svoje zemlje.

Zastava Islamske republike Iran i prosvjedi za prava žena

U Islamskoj republici Iran u rujnu 2022. započeli su masovni prosvjedi potaknuti smrću mlade žene Mahse Amini nakon što ju je uhitila iranska „moralna policija" zbog nepropisnog nošenja hidžaba. Prosvjednici su zahtijevali bolji odnos prema ženama u iranskom društvu te davanje više prava ženama, uključujući i ukidanje državne obveze nošenja hidžaba. Prosvjedi nisu jenjavali ni tijekom Svjetskog nogometnog prvenstva u Kataru, a FIFA-i je bio upućen zahtjev da se Iranu zabrani sudjelovanje na Svjetskom prvenstvu u Kataru po osnovi rodne diskriminacije navijačica, na što je Iran objavio da će žene moći prisustvovati utakmicama (BBC 2022). Naime, iako neslužbeno, ženama u Iranu od 1979. nije bilo dopušteno posjećivati nogometne utakmice na kojima igraju muškarci (BBC, 2022) pa su neke iranske navijačice izjavile da su u Kataru prvi put smjele uživo gledati utakmicu iranske nogometne reprezentacije za koju navijaju (CTV News, 2022).

Vezano za simboliku na zastavama, ona je bila vezana upravo uz ove prosvjede te se može tumačiti kao podrška prosvjedima uopće te posebno iranskim ženama i njihovim pravima, ali i kao protest protiv vladajuće iranske politike uopće ili ovog njenog dijela.

Dio iranskih navijača nosio je zastave ili druga obilježja s iranskom

FIFA allegedly decided not to take any disciplinary sanctions as this footballer has dual citizenship, including Russian, and given that he played for several seasons for Russian clubs, the explanation was that "he grew up in Russia, so it can be said (...) that Ondoua simply wore the flag of his country on his boots" (Dynamo.Kiev.Ua, 2022).

Rainbow flag and "one love" ribbon

The organization of the World Cup in Qatar also raised the issue of Qatari laws, especially one that prohibits same-sex relationships. Back in 2020, when the decision was made for Qatar to host the next World Cup, it was agreed that "rainbow flags will be allowed in football stadiums" (Business & Human Rights Resource Centre, 2020). The Qatari general in charge of securing the World Cup reiterated this position in March 2022, emphasizing that "LGBTQ couples will be allowed to attend the championship", but that he himself opposes the "excessive promotion of LGBTQ freedoms by symbolizing the rainbow flag" which, although allowed, can be taken away from fans for their own safety (Harris, 2022). During the championship in Qatar, the media reported that some fans were prevented from entering the stadium with flags or other rainbow-colored symbols, while others said that they had no problems, and some stated that they were asked not to show rainbow symbols in public spaces such as public transport, etc. (Sands, Boren and Taylor, 2022).

Carrying the rainbow flag can be understood as giving support to the LGBTQ+ community in general and in Qatar in particular, and also as a form of protest against the Qatari law.

Several captains and players of football teams have announced that they will wear the so-called "one love" arm ribbon with rainbow colors. If the captain of a national football team wore it, it could take on an additional symbolic meaning that the whole country he represents also who supports its meanings or expresses such a form of protest. In the end they all gave up because of FIFA's warning that they would be sanctioned with a yellow card to the team captain (Sands, Boren and Taylor, 2022) because "teams must not have any political, religious or personal slogans, inscriptions or displays" (The Times of India, 2022). However, this rule was partially circumvented by some other representatives of their countries who wore the ribbon on their arm, such as a German politician and the Belgian Minister of Foreign Affairs, in the presence of Gianni Infantino, the president of FIFA (Marca, 2022), and television journalists while reporting for their countries.

Flag of the Islamic Republic of Iran and protests for women's rights

In the Islamic Republic of Iran, mass protests began in September 2022, sparked by the death of a young woman, Mahsa Amini, after she was arrested by Iranian "morality police" for improperly wearing a hijab. The protesters demanded better treatment of women in Iranian society and the granting of more rights to women, including the abolition of the state obligation to wear the hijab. The protests did not abate during the World Cup in Qatar, and a request was made to FIFA to ban Iran from participating in the World Cup in Qatar on the basis of gender discrimination, after which Iran announced that women would be able to attend the matches (BBC 2022). In fact, although unofficially, since 1979 women in Iran have not been allowed to attend football matches where men play (BBC, 2022), some Iranian female football fans said that they were allowed to watch a live match of the Iranian football team they support for the first time in Qatar (CTV News, 2022).

Regarding the symbolism on the flags related to these protests, it can be interpreted as support for the protests in general and especially for Iranian women and their rights, but also as a protest against either the ruling Iranian policy in general or just the banning of female fans from attending the matches.

Some of the Iranian fans carried flags or other insignia with the Iranian national flag in which the female fans were not "modestly" dressed or didn't wear hijab. Also, some carried the national flag with a crossed coat of arms, or those on which the slogan "Women, life, freedom" was written instead of the coat of arms, which was the

državnom zastavom pri čemu navijačice nisu bile „skromno“ obučene niti nosile hidžab, zatim s državnom zastavom s prekriženim grbom, ili one na kojima je umjesto grba bio ispisan slogan „Women, life, freedom“ („Žene, život, sloboda“), službena mantra prosvjeda, ili ime Mahse Amini (CTV News, 2022). Dio navijača žalio se da im nije bilo dozvoljeno ući na tribine s takvim simbolima i da su im oduzimani (Smith, 2022). Zanimljiva je bila i pojava tzv. „pred-revolucijske“ zastave s grbom lava s mačem i sunca, službene zastave do Iranske revolucije 1979. (AlArabiya, 2022). Zbog isticanja te zastave kanadski par iranskih korijena prema navodima je i uhićen (Braat i Chini, 2022). Jedan od primjera vezanih za iransku zastavu koji se također pojavio u medijima odnosio se na Nogometni savez SAD-a koji je prije utakmice s Iranom na stranicama svojih društvenih mreža na 24 sata uklonio grb iz državne zastave Islamske republike Iran, uz pojašnjenje da žele „pružiti podršku ženama Irana u njihovoj borbi za temeljna ljudska prava“ (Morse i Sterling, 2022). Igrači nogometne reprezentacije Irana nisu nosili nikakve modificirane simbole, no prvi dan prvenstva su zbog prosvjeda u svojoj zemlji odbili pjevati nacionalnu himnu i slaviti pogotke (CTV News, 2022).

Zastava djelomično priznate Države Palestine

Palestina posjeduje status „države promatrača“ odlukom UN-a iz 2012. te iako palestinska nogometna reprezentacija nije bila službeni sudionik na Prvenstvu, u medijima se navodilo da su palestinske zastave „crvene, bijele, crne i zelene boje bile sveprisutne na nogometnim stadionima, u dućanima, restoranima i metrou“ u Kataru i prije početka Svjetskog prvenstva (Osman, 2022). Palestinska zastava i druga obilježja u njenim bojama te obilježja sa sloganom „Free Palestine“, povezano s pokretom „Sloboda Palestini“, kao i tzv. „palestinke“, crno-bijele marame poznate kao tradicionalni pro-palestinski simbol, mogli su se vidjeti na ovom Prvenstvu među igračima i navijačima (Cook, 2022). Neki su sudionici izvikivali i slogane za Palestinu i protiv Izraela na tribinama i tijekom izvještavanja izraelskih novinara (Gold, 2022). Najvidljiviji primjer bilo je isticanje na terenu od strane nogometne reprezentacije Kraljevine Maroko koji su pobjedu slavili dizanjem svoje državne i palestinske zastave (Osman, 2022).

Značenja isticanja ovih simbola u dućanima i od strane drugih nogometnih reprezentacija mogu se shvatiti kao oblik iskazivanja podrške arapskog svijeta Palestini (Osman, 2022). Njihovo pak pojavljivanje među navijačima i igračima može imati značenja podrške Palestini, pokretu „Sloboda Palestini“, ali i kao protest protiv izraelske politike vezane za Palestince ili uopće protiv Izraela kao države. Nedavna ponovna eskalacija sukoba u tom području samo potvrđuje da duboka, složena višeznačja koja u sebi nose zastave kao simboli zaslužuju posebnu sociološku istraživačku pažnju.

Zastave zemalja bivše Jugoslavije

Iako se bivša SFRJ raspala prije nešto više od 30 godina, simbolika iz sukoba i ratova koji su pratili osamostaljenje republika i pokrajina nakon njenog raspada još se uvijek pojavljuju u javnom prostoru. Iako se radilo više o usamljenim primjerima, koji nisu bili ni tako masovni ni istaknuti kao prethodno opisani, ipak je zanimljivo spomenuti da su se neki simboli pojavili i na ovom Svjetskom nogometnom prvenstvu, zbog čega su Nogometni savezi dvije zemlje bili i kažnjeni od strane FIFA-e.

Jedan primjer se odnosi na nogometnu reprezentaciju Republike Srbije iz čije se svlačionice pojavila fotografija na društvenim mrežama izvješene zastave koja prikazuje prošireni teritorij Republike Srbije na teritorij Republike Kosova preko čega je razvučen grb srpske državne zastave i ispisan natpis „Nema predaje“ (Gol.hr, 2022a). Drugi primjer se odnosi na utakmicu nogometnih reprezentacija Švicarske konfederacije i Srbije, a vezano je za to što je dio igrača Švicarske albanskih korijena. Prije utakmice te na samim tribinama dolazilo je do sukoba albanskih i srpskih navijača, pri čemu su neki albanski navijači isticali albansku državnu zastavu, iako na Prvenstvu nije sudjelovala albanska nogometna reprezentacija, te uzvikivali „Kosovo je naše“ (Sportske novosti, 2022), dok je dio srpskih navijača „prikazivao fašističke simbole i uzvikivao rasističke slogane usmjerene protiv etničkih Albanaca“ (Ahmes, 2022). Nogometni

official protest mantra, and some had the name Mahsaf Amini on them (CTV News, 2022). Some fans complained that they were not allowed to enter the stands with such symbols and that they were taken away from them (Smith, 2022). Also interesting was the appearance of the so-called "pre-revolutionary" flag with the crest of a lion with a sword and a sun, the official flag until the Iranian Revolution in 1979 (AlArabiya, 2022). A Canadian couple with Iranian roots was reportedly arrested for displaying that flag (Braat and Chini, 2022). One of the examples that also appeared in the media was related to the USA Football Association, which removed the coat of arms from the national flag of the Islamic Republic of Iran on its social media pages for 24 hours before the game against Iran, explaining that they wanted to "provide support to the women of Iran in their struggle for basic human rights" (Morse and Sterling, 2022). The players of the Iranian national football team did not wear any modified symbols, but on the first day of the World Cup they refused to sing the national anthem or celebrate goals because of the protests in their country (CTV News, 2022).

Palestinian flag

Palestine has had the status of an "observer state" since the UN decision of 2012, and although the Palestinian national football team was not an official participant in the Championship, it was stated in the media that Palestinian flags of "red, white, black and green colors were ubiquitous in football stadiums, in shops, restaurants and the metro" in Qatar even before the start of the World Cup (Osman, 2022). The Palestinian flag and other objects bearing its colors and features with the slogan "Free Palestine", which is associated with the "Free Palestine Movement", as well as the so-called "Palestinian keffiyeh", a black and white chequered scarf known as a traditional pro-Palestinian symbol, could be seen at this Championship among players and fans (Cook, 2022), and some participants shouted pro-Palestine and anti-Israel slogans in the stands and during coverage by Israeli journalists (Gold, 2022). The most visible example was by the football team of the Kingdom of Morocco, who celebrated the victory by raising their national and Palestinian flags (Osman, 2022).

The meanings of highlighting these symbols in shops and by other football teams can be understood as a form of expressing the Arab world's support for Palestine (Osman, 2022). Their appearance among fans and players can have the meaning of support for Palestine, the "Free Palestine Movement", but can also be understood as as a protest against Israeli policies related to the Palestinians or against Israel as a state in general. The recent re-escalation of the conflict in that area only confirms that the deep, complex multiple meanings that flags carry as symbols deserve special sociological research attention.

Flags of the former Yugoslavian countries

Although the former Yugoslavia disintegrated a little more than 30 years ago, symbols from the conflicts and wars that accompanied the independence of the republics and provinces after its disintegration still appear in the public space. These were mostly isolated examples, neither as massive nor as prominent as the ones previously described, but it is still interesting to mention some of the contesting symbols that appeared at this World Cup, for which the Football Associations of the two countries were even punished by FIFA.

One example relates to the Serbian national football team and a photo from their dressing room on social media with a flag showing the expanded territory of the Republic of Serbia to the territory of the Republic of Kosovo, over which the coat of arms of the Serbian national flag was stretched and the inscription "No surrender" was written (Gol.hr, 2022a). Another example relates to the match between the football teams of Switzerland and Serbia, and the fact that some of the players of the Swiss confederation have Albanian roots. Before the match and on the stands, Albanian and Serbian fans clashed, with some Albanian fans displaying the Albanian national flag, even though the Albanian football team did not participate in the Championship, and shouting "Kosovo is ours" (Sportske novosti, 2022), while some Serbian fans "displayed fascist symbols and shouted racist slogans directed against ethnic Albanians" (Ahmes, 2022). The Football Association of Serbia was fined for these incidents (FIFA, 2023). The

savez Srbije kažnjen je za ove incidente novčanom kaznom (FIFA, 2023). Treći primjer se odnosi na novčano kažnjavanje Hrvatskog nogometnog saveza od strane FIFA-e (FIFA, 2023). Radilo se o transparentu na tribinama s hrvatskim navijačima tijekom utakmice nogometnih reprezentacija Hrvatske i Kanade, usmjerenog protiv kanadskog golmana srpskih korijena, Milana Borjana, na kojem je bila prikazana „poznata marka traktora i preko nje ispisano Knin, kojom su željeli asocirati na vojno-redarstvenu akciju Oluja“ (Gol.hr, 2022b; FIFA, 2023).

Hina, 2022.

third example relates the fining of the Croatian Football Association by FIFA (FIFA, 2023) because of a banner displayed on the stands by some Croatian fans during the match between the Croatian and Canadian football teams, directed against the Canadian goalkeeper of Serbian roots, Milan Borjan, which showed "a well-known brand of tractor and Knin written over it, which they wanted to associate with the military Operation Storm" (Gol.hr, 2022b; FIFA, 2023).

Hrvatske „kockice“

Konačno, zanimljivo je i da su prepoznatljive hrvatske „kockice“ imale i pozitivne i negativne konotacije na ovom Svjetskom nogometnom prvenstvu u medijima. Osim državne zastave Republike Hrvatske na stadionima, stiliziranim dresovima hrvatske nogometne reprezentacije ili drugih obilježja s kockicama, za vrijeme Svjetskog prvenstva u Kataru u medijima je najviše pozitivne pozornosti privukla „najdulja zastava na Prvenstvu“, 200 metara dugačka i 100 kilograma teška zastava na crveno-bijele kockice koju su iz donijeli navijači iz Hrvatske (Hina, 2022).

No, kockice su u nekim drugim varijantama bile i drugačije prihvaćene. Tako su fotografije nekadašnje Miss svijeta Hrvatske, Ivane Knoll, koja je na društvenim mrežama objavljivala fotografije iz Katara u različitoj odjeći s kockicama uključujući i kupaći kostim, neki Katarci negativno ocijenili, smatrajući da pokazuje nepoštovanje ne oblačeći se „skromno“ u skladu s katarskom kulturom (Sharma, 2022). Drugi primjer je rezultirao još jednom novčanom kaznom Hrvatskom nogometnom savezu (FIFA, 2022), a radilo se o „korištenju transparenata neprimjerenog sadržaja“ (Večernji.hr, 2023; FIFA, 2023), pri čemu se pretpostavlja da se radilo o isticanju fašističkih obilježja kroz stilizaciju slova „U“ na zastavi s grbom bez krune i s prvim bijelim poljem (Bljesak.info, 2023; Rowbottom, 2022).

Zaključno

Zaključit ćemo riječima poznatog sociologa Émilea Durkheima (1995) da zastava nije samo puki komad tkanine, već predstavlja zajedničke vrijednosti kolektiva utkane u taj prijenosni medij. Ona ima izrazito važnu socio-političku ulogu u suvremenim državama, ne samo tijekom njihove izgradnje, već i za njihovo održavanje. S jedne strane, radi se o jednom od najprepoznatljivijih simbola jedne države u svijetu, čijim se prihvaćanjem ona i simbolički legitimira kao dio globalnog sustava nacionalnih država. S druge strane, ona ima funkciju učvršćivanja nacije „iznutra“ jer „spoznaja da ljudi diljem zemlje pozdravljaju istu zastavu i pjevaju istu himnu doprinosi tome da se pojedinci mogu zamisliti kao članovi postojeće nacionalne zajednice“ (Morris, 2005: 6). Objašnjavajući ulogu političkih simbola, David I. Kertzer (1988: 174) ističe da je simbolizam ključan ne samo kao iskazivanje podrške određenim političkim sustavima, već i kao način rušenja određenih politika i sredstvo u zamjeni postojećih simboličkih sustava nekim drugim. Stoga se varijacije usvojenih simbola ili pojavljivanje potpuno novih simbola namjesto ustaljenih mogu shvatiti kao oblik prosvjeda protiv postojećih značenja koja su utkana u one simbole koje se želi promijeniti, modificirati ili potpuno zamijeniti nekim novim. Riječima konstruktivista, takve simboličke strategije upućuje da se simbolima „zamišljenu naciju“ „promišlja iznova“ (Anderson, 2002), barem od jedne skupine njenih pripadnika. Nadalje, sociološka literatura govori o oskvrnuću zastava, pri čemu se može govoriti o oskvrnuću zastave Drugoga, odnosno neke suprotstavljene skupine, ali i vlastite zastave, u znak potpunog odricanja od pripadnosti svojoj grupi ili prosvjeda protiv nekih njenih vrijednosti (vidjeti, npr.: Geisler, 2005: xxviii).

Sport, a posebice nogomet kao najgledaniji sport na svijetu, s posebnim naglaskom na svjetska nogometna prvenstva kao globalne događaje, predstavlja važnu javnu pozornicu za simboličko isticanje različitih identiteta, s naglaskom na one nacionalnih država po kojem se ključu na tim natjecanjima i sudjeluje. Kako kaže Oleg Kildyushov

Croatian "squares"

Finally, it is also interesting that the recognizable Croatian red and white "squares" had both positive and negative connotations at this World Cup in the media. Apart from the national flag of the Republic of Croatia in stadiums, the stylized jerseys of the Croatian football team, and other symbols with red and white squares, during the World Cup in Qatar, the "longest flag at the Championship" – a 200-meter-long and 100-kilogram red-and-white chequered flag brought by fans from Croatia" – attracted the most positive attention in the media (Hina, 2022). However, the squares in some other variants were not as positively accepted. For example, former Croatian Miss World Croatia, Ivana Knoll, who published photos from Qatar on social media in different outfits with red and white squares, including a bathing suit, was negatively evaluated by some Qataris who thought she showed disrespect by not dressing "modestly" in accordance with the Qatari culture (Sharma, 2022). Another example resulted in another fine to the Croatian Football Association (FIFA, 2022) and involved the "use of banners with inappropriate content" (Večernji.hr, 2023; FIFA, 2023), possibly referring to the use of fascist symbols through the stylization of the letter "U" on the flag, with the official Croatian coat of arms but without the crown, and with the first white instead of the red field (Bljesak.info, 2023; Rowbottom, 2022).

Conclusion

We will conclude with the words of the famous sociologist Émile Durkheim (1995) that the flag is not just a simple piece of cloth, but represents the common values of the collective woven into this portable medium. It has an extremely important socio-political role in modern states, not only during their construction, but also for their maintenance. On the one hand, it is one of the most recognizable symbols of a country in the world, symbolically legitimizing it as part of the global system of nation-states. On the other hand, it has the function of strengthening the nation 'from within' because the fact "that people across the country salute the same flag and sing the same anthem contributes to the fact that individuals can be imagined as members of an existing national community" (Morris, 2005: 6). Explaining the role of political symbols, David I. Kertzer (1988: 174) points out that symbolism is crucial not only as an expression of support for certain political systems, but also as a way of overthrowing certain politics and a means of replacing existing symbolic systems with others. Therefore, variations of adopted symbols or the appearance of completely new symbols instead of established ones can be understood as a form of protest against the existing meanings that are woven into those symbols and that one wants to change, modify or completely replace with new ones. In the words of constructivists, such symbolic strategies suggest that the symbols of the 'imagined nation' are Being rethought" (Anderson, 2002), at least by one group of its members. Furthermore, the sociological literature talks about the desecration of the flag, where one can talk about the desecration of the flag of the Other, i.e., of some opposing group, but also of one's own flag, as a sign of complete renunciation of belonging to one's group or protest against some of its values (see, e.g.: Geisler, 2005: xxviii).

Sport, and especially football as the most watched sport in the world, with a special emphasis on world football championships as global events, represents an important public stage for the symbolic highlighting of different identities, with an emphasis on those nation-states which participate in these competitions. As Oleg Kildyushov

(2018), „iz sociološke perspektive, nogomet predstavlja vizualizaciju geometrije društva; prikazuje nam društvene odnose u njihovim najčišćim oblicima“. Nužno, onda, predstavlja i mjesto na kojem se simboličke poruke sukobljavaju te se javljaju kontroverze oko njihova isticanja, kao preslika postojećih prijepora između određenih skupina i izvan sportskih arena.

Posljednje Svjetsko prvenstvo u nogometu u Kataru 2022., kako smo vidjeli iz navedenih primjera, u tome nije bilo iznimka. Uz isticanje državnih zastava zemalja koje su sudjelovale, njihovih nogometnih reprezentacija i navijača, javljala su se i korištenja drugih državnih zastava u originalnom ili modificiranom obliku, kao i neke druge zastave koje su predstavljale određene skupine i promicale određene poruke. Zanimljivo je da se te poruke mogu tumačiti kao podrška, ali i kao protest, a nerijetko i kao namjerna provokacija, ovisno iz perspektive koje skupine se tumače. Tako se kod tzv. „prijepornih zastava“ javljaju primjeri onih kojima se prosvjedovalo protiv aktivnosti koje je poduzimala neka država, bilo svoja ili tuđa, zatim kojima se davala podrška određenih skupinama, a bilo je čak i primjera šovinističkih zastava namjerno usmjerenih protiv drugih zemalja i naroda. Međutim, suzbijanje isticanja određenih simbola njihovim oduzimanjem ili nositelja kažnjavanjem, što je bio jedan od najčešćih pokušaja njihova gušenja na katarskom Svjetskom nogometnom prvenstvu, ne rješava dublje razloge njihova pojavljivanja, a sve dok se ti prijepori ne riješe moguće je očekivati slične veksiloloske (zlo)upotrebe i na budućim međunarodnim, nacionalnim pa i niže rangiranim sportskim događanjima i drugim prilikama.

(2018) says, from a sociological perspective, football represents a visualization of the geometry of society; it shows us social relations in their purest form." Necessarily, then, it also represents a place where symbolic messages clash and controversies arise, as a reflection of existing controversies between certain groups and outside the sports arenas.

The last FIFA World Cup in Qatar 2022, as we have seen from the above examples, was no exception. In addition to highlighting the national flags of the participating countries, their football teams and fans, there were other national flags used in their original or modified form, as well as some other flags that represented certain groups and promoted certain messages. It is interesting that these messages can be interpreted as support, but also as a protest, and sometimes as a deliberate provocation, depending on the perspective. Thus, there are examples of "controversial flags" that were used to protest against the activities undertaken by a country, whether its own or foreign, those that supported certain groups, and there were even examples of chauvinist flags deliberately directed against other countries and peoples. However, suppressing the presentation of certain symbols by taking them away or punishing their bearers, which was one of the most common strategies at the Qatar World Football Championship, does not resolve the deeper reasons for their appearance, and until these disputes are resolved, it is possible to expect similar vexillological (mis)use at future international, national and even lower-ranked sports events and other occasions.

Ahmes, N. (2022). Serbia fans 'showed fascist slogans and sang about killing Albanians' at game. The Guardian, 3. prosinac 2022. URL: https://www.theguardian.com/football/2022/dec/03/serbia-fans-showed-fascist-slogans-sang-kill-albanians-world-cup-switzerland-qatar-2022

Al Jazeera (2022). FIFA fines Croatia over fans' abuse of Canadian goalkeeper. Al Jazeera, 7. prosinca 2022. URL: https://www.aljazeera.com/sports/2022/12/7/fifa-fines-croatia-over-fans-abuse-of-canadian-goalkeeper

AlArabiya (2022). Iran fans with pre-revolution flag denied entry into World Cup match against England. Al Arabiya, 20./21. studenoga 2022. URL: https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2022/11/21/Iran-fans-with-pre-revolution-flag-denied-entry-into-World-Cup-match-against-England-

Anderson, B. (2002). Imagined communities. London: Verso.

Bairner, A. (2015). Assessing the sociology of sport: On national identity and nationalism. International Review for the Sociology of Sport, 50(4–5), 375–379. URL: https://doi.org/10.1177/1012690214538863

Bauer, D. (2022). Ruski i bjeloruski sportaši bez himne, zastave i međunarodnih natjecanja u njihovim državama. Jutarnji list, 28. ožujka 2022. URL: https://sportske.jutarnji.hr/sn/sport-mix/rukomet/rukomet-ostalo/ruski-i-bjeloruski-sportasi-bez-himne-zastave-i-medunarodnih-natjecanja-u-njihovim-drzavama-15163239

BBC (2022). Iran: Fifa called on to ban country from World Cup over women's rights. BBC, 30. rujna 2022. URL: https://www.bbc.com/news/world-middle-east-63088887

Billig, M. Banal nationalism. London: SAGE.

Bljesak.info (2023). FIFA kaznila Hrvatski nogometni savez. Bljesak, 1. veljače 2023. URL: https://bljesak.info/sport/nogomet/fifa-kaznila-hrvatski-nogometni-savez/408594

Braat, T. i Chini, J. (2022). Calgarians arrested for peaceful Iran protest at FIFA World Cup. Calgary City News, 29. studenoga 2022. URL: https://calgary.citynews.ca/2022/11/29/calgarians-arrested-iran-protest-fifa-world-cup/

Business & Human Rights Resource Centre (2020). Qatar: Rainbow flags allowed at 2022 World Cup matches in line with FIFA tolerance & inclusion policy; activists call for changes to protect LGBTQI+ Qataris in law. Business & Human Rights Resource Centre, 10. prosinca 2020. URL: https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/qatar-rainbow-flags-allowed-at-2022-world-cup-matches-in-line-with-fifa-tolerance-inclusion-policy-activists-call-for-changes-to-protect-lgbtqi-qataris-in-law/

Cook, S. A. (2022). The Tragedy of Pro-Palestinian Activism at the World Cup. Foreign Policy, 13. prosinca 2022. URL: https://foreignpolicy.com/2022/12/13/palestinian-flag-protest-world-cup-qatar-israel-abraham-accords/

CTV News (2022). Women's protests overshadow Iran's World Cup loss to England. CTV, 21. studenoga 2022. URL: https://www.ctvnews.ca/sports/women-s-protests-overshadow-iran-s-world-cup-loss-to-england-1.6161929

Durkheim, E. (1995). The elementary forms of religious life. New York: Free Press.

Dynamo.Kiev.Ua (2022). FIFA will not punish Cameroonian Ondua for the Russian flag on boots at the 2022 World Cup. Dynamo Kiev Ua, 27. studenoga 2022. URL: https://dynamo.kiev.ua/en/news/426576-fifa-will-not-punish-cameroonian-ondua-for-the-russian-flag-on-boots-at-the-2022-world-cup-

FIFA (2023). Disciplinary update on FIFA World Cup Qatar 2022™. FIFA, 13. siječnja 2023. URL: https://www.fifa.com/about-fifa/organisation/news/disciplinary-update-on-fifa-world-cup-qatar-2022-tm

Geisler, M. E. (2005). National symbols, fractured identities. Middlebury: Middlebury College Press.

Gol.hr (2022a). Na Kosovu poludjeli: Pogledajte kakvu su zastavu Srbi izvjesili u svlačionici. Dnevnik, 25. studenoga 2022. URL: https://gol.dnevnik.hr/clanak/rubrika/sp-2022/kosovari-poludjeli-pogledajte-kakvu-su-srbi-izvjesili-zastavu-u-svlacionici---753444.html

Gol.hr (2022b). Srpski mediji traže kaznu za Hrvatsku zbog transparenta posvećenog Oluji kojim su navijači provocirali Borjana. Dnevnik, 27. studenoga 2022. URL: https://gol.dnevnik.hr/clanak/rubrika/sp-2022/hrvatski-navijaci-provocirali-milana-borjana-transparentom-oluje---753754.html

Gold, H. (2022). Israeli journalists experience chilly reception at Qatar World Cup. CNN, 2. prosinca 2022. URL: https://edition.cnn.com/2022/12/02/football/israeli-journalists-doha-mime-spt-intl/index.html

Green, R. (1998). Sociology of Sport. A Summary of Issues by Reginald Green (blog post). URL: https://sites.uni.edu/greenr/soc/sportsoc.htm

Harris, R. (2022). Qatari official: Rainbow flags may be taken to protect fans. The Associated Press, 1. travnja 2022. URL: https://apnews.com/article/business-soccer-sports-lifestyle-middle-east-f03cd08c36dee73b419b2b0e2978fd3f

HINA (2022). Croatian fans display 200-meter flag in Doha ahead of match vs Morocco. N1, 23. studenoga 2022. URL: https://n1info.hr/english/news/croatian-fans-display-200-meter-flag-in-doha-ahead-of-match-vs-morocco/

Kertzer, D. I. (1988). Ritual, politics and power. New Haven i London: Yale University Press.

Kildyushov, O. (2018). Sociology of football. How it came to be number one sport. HSE University (blog post), 17. kolovoza 2018. URL: https://iq.hse.ru/en/news/222483723.html

Marca (2022). Belgium did wear the "One Love" armband and Infantino couldn't do a thing about it. Marca, 23. studenoga 2022. URL: https://www.marca.com/en/world-cup/2022/11/24/637eaa8c22601d71528b45a6.html

Morris, E. (2005). Our own devices. Dublin i Portland: Irish Academic Press.

Morse, B. i Sterling, W. (2022). Iran calls for US to be kicked out of 2022 World Cup after it changes Iran flag on social media to show support for protesters. CNN, 28. studenoga 2022. URL: https://edition.cnn.com/2022/11/27/football/iran-us-flag-protesters-klinsmann-2022-world-cup-spt-intl/index.html

Osman, N. (2022). World Cup 2022: Seven times the Palestine flag took centre stage. Middle East Eye, 12. prosinca 2022. URL: https://www.middleeasteye.net/discover/qatar-world-cup-palestine-cause-seven-defining-moments

Panja, T. (2022). FIFA Suspends Russia, Ejecting It From World Cup Qualifying. New York Times, 28. veljače 2022. URL: https://www.nytimes.com/2022/02/28/sports/soccer/fifa-russia-ban.html

Rowbottom, M. (2022). FIFA imposes disciplinary fines on Croatia, Serbia and Saudi Arabia. Inside the games, 9. prosinca 2022. URL: https://www.insidethegames.biz/articles/1131432/fifa-fines-croatia-serbia-saudi-arabia

Sands, L., Boren, C. i Taylor, A. (2022). Europe teams won't use LGBTQ armbands at World Cup after FIFA threats. The Washington Post, 21. studenoga 2022. URL: https://www.washingtonpost.com/sports/2022/11/21/world-cup-one-love-armbands-yellow-cards/

Sharma, T. (2022). Shame on you: Fans slam former Miss Croatia for not respecting Qatar culture at FIFA World Cup 2022. Sportstiger, 28. prosinca 2022. URL: https://www.sportstiger.com/news/shame-on-you-fans-slam-former-miss-croatia-for-not-respecting-qatar-culture-at-fifa-world-cup-2022

Smith, A. (2022). World Cup security confiscate Iran fans' flag as joint protest broken up at Wales match. Mirror, 25. studenoga 2022. URL: https://www.mirror.co.uk/sport/football/news/world-cup-security-confiscate-iran-28582265

Sportske novosti (2022). VIDEO: Tučnjava Srba i Albanaca pred stadionom u Kataru! 'Što je, četnici? Kosovo je naše!' Jutarnji list, 2. prosinca 2022. URL: https://sportske.jutarnji.hr/sn/nogomet/sp2022/video-tucnjava-srba-i-albanaca-pred-stadionom-u-kataru-sto-je-cetnici-kosovo-je-nase-15282364

Telesport. (2022). FIFA je donijela prilično mlake sankcije za Rusiju. Zasad je nije izbacila iz kvalifikacija za Mundijal. Telegram, 22. veljače 2022. URL: https://telesport.telegram.hr/na-prvu/fifa-je-donijela-prilicno-mlake-sankcije-za-rusiju-zasad-ju-nije-izbacila-iz-kvalifikacija-za-mundijal/

The Associated Press (2022). Protester with peace flag interrupts men's World Cup game in Qatar. CBC, 28. studenoga 2022. URL: https://www.cbc.ca/news/world/protester-peace-flag-world-cup-1.6667028

The Press United. (2022). Cameroon star makes Russian flag gesture at World Cup. The Press United, 24. studenoga 2022. URL: https://thepressunited.com/updates/cameroon-star-makes-russian-flag-gesture-at-world-cup/

Trako Poljak, T. (2016). Hrvatski simbolički identitet. Zagreb: Tim Press.

Večernji.hr (2023). Večernji list, 1. veljače 2023. URL: https://www.vecernji.hr/sport/fifa-je-kaznila-hns-zbog-ponasanja-hrvatskih-navijaca-i-spornog-transparenta-protiv-maroka-1653835

Zoran Peran

O porijeklu Petra Kružića ili Prilog o grbu Kružića od Klisa i Dražoevića Poljičkih (2)

On the Origin of Petar Kružić or A Contribution to the Coats of Arms of Kružić of Klis and Dražoević of Poljice (2)

U prošlom broju GiZ opisani su grbovi koje je koristio **Petar Kružić od Klisa** i njegov sin, koji se temelje na liku ptice grabljivice koja u kandžama nosi plijen - kunu, lisicu, bika ili koju drugu životinju, ovisno o interpretaciji heraldičara koji su ih opisivali. Sličan grb pojavljuje se kod još nekih istaknutih starih hrvatskih obitelji među kojima se ističe obitelj **Dražojević**. Ona se doduše povezuje i s nekim drugim grbovnim prikazima, no heraldička analiza upućuje nas na vezu kliških Kružića s starim rodom Dražojevića i nudi određene zaključke o porijeklu kliškog heroja Petra Kružića.

*In the last issue of GiZ, the coats of arms used by **Petar Kružić of Klis** and his sons were described, which are based on the depiction of a bird of prey carrying prey in its talons – marten, fox, oxen, or other animal, depending on the interpretation of the heraldists who described them. A similar coat of arms appears in other prominent old Croatian families, notably the **Dražojević** family. Admittedly, the Dražojevićs are linked with other heraldic devices, but heraldic analysis connects the Kružićs from Klis with the old family of Dražojević and offers certain conclusions about the origin of the hero of Klis, Petar Kružić.*

Obitelj Dražojević

Dražojevići su plemićka obitelj u župi **Poljica** i koja se spominje sve do kraja poljičke samostalnosti. Praotac obitelji je **Dražoje**, oko 1350. knez poljički i gospodar **Kamen-grada**.[1] Iz stabla Dražojevića razgranale su se mnoge poljičke obitelji. Iz obitelji poteklo je više poljičkih knezova, vojvoda i drugih uglednika. Najznamenitiji je među njima veliki knez i vojvoda **Žarko**.[2] Istaknuo se uspješnim protuosmanskim pothvatima; ratovao je u **Makarskom primorju** i **Hercegovini**. **Mlečani** su ga imenovali vitezom[3] i zapovjednikom lakih konjanika, a 1508. na čelu vojske poslan je za obranu **Sinja** od **Osmanlija**. Na putu od Klisa prema Sinju vojska je upala u zasjedu, u kojoj je Dražojević ubijen. Njegovu je smrt opjevao **Marko Marulić**.[4] Pokopan je u splitskoj katedrali.[5] Ugroženi turskim osvajanjima, braća; **Petar**, **Juraj**, **Nikola** i **Stjepan Dražoević-Jelić** napustili su 1570. godine Poljica (razvaline njihovih kuća i danas se naslućuju u **Tugarima** u zaseoku **Truša**) te su pod zaštitom mletačke vlasti, prešli u **Omiš**. U ožujku 1736. **Venecija** upisuje obitelj u *Libro de titolati* s titulom *conte*. Obitelj Dražojević-Jelić ostala je vjerna svom porijeklu, te nikada nije latinizirala ili talijanizirala svoje prezime, što je gotovo izuzetak među dalmatinskim plemstvom. Posljednji muški potomak obitelji je grof **Juraj** i na njegov zahtjev **Italija** 1881. priznala plemstvo Dražojević-Jelića upisujući ih u *Libro d'oro della Nobilita Italiana*.[6]

Grb Dražojevića Poljičkih

Grb Dražoevića od Poljica (Omiš), Na starom omiškom groblju se nalaze nadgrobne ploče s grbovima plemića grada, oštećene su zbog atmosferskih utjecaja. Jedna od njih je i ploča Dražoevića-Jelića, ploča s grbom i natpisom iz 1630. g. Natpis spominje da su grobnicu podigli Juraj i Stjepan braća Jelić Dražoević plemići poljički i hrvatski.[7] Iako oštećena u polju štita nazire se orao i kuna u karakterističnom položaju (kuna gleda u orla koji je hvata).

Iz Omiša potječe kameni grb obitelji koji se nekada nalazio na njihovoj kući uz župnu crkvu iz 17 st. Danas je pohranjen u *Muzeju grada Omiša*: u polju štita raskriljeni orao drži (hvata) kunu koja gleda u orla. Grb s istim motivom se nalazi u *Muzeju grada Splita*:[8] Polje štita s vrhom. U plavom vrhu zlatni križ Sv. Mauricija (djetelina). U srebrenom polju s zelenim tlom, lisicu koja korača hvata orao u letu, lisica gleda u orla. Iznad štita plemićka kaciga okrunjena s krunom konte.[9]

Grb Dražojevića u *Ilirskim grbovnicima* se bitno razlikuju od opisanih.[10] **Dražojevići**: polje štita podjeljeno na mlin u četiri polja: prvo i treće polje kvadrirano s crvenim i srebrenim. Drugo i

The Dražoević Family

*The Dražojevićs are a noble family in the region of **Poljica**, which is mentioned until the end of Poljica's independence. The ancestor of the family is **Dražoje**, around 1350 the duke of Poljica and lord of **Kamen-grad**.[1] Many Poljica families branched out from the Dražojević family tree. Several Poljice dukes, voyvodas, and other dignitaries came from the family. The most famous among them is the Grand Duke and Voyvoda **Žarko**.[2] He distinguished himself with successful anti-Ottoman ventures and fought in the **Makarska** littoral and **Herzegovina**. The **Venetians** knighted[3] him and named him commander of light cavalry, and in 1508 he led the army to defend **Sinj** from the **Ottomans**. On the way from Klis to Sinj, the army was ambushed, and Dražojević was killed. His death was commemorated in song by national poet **Marko Marulić**,[4] and he was buried in the Cathedral of Split.[5] Menaced by Ottoman conquests, brothers **Petar**, **Juraj**, **Nikola**, and **Stjepan Dražoevic-Jelić** left Poljica in 1570 (the ruins of their houses can still be seen today in **Tugare** in the hamlet of **Truša**) and, under the protection of the Venetian authorities, moved to **Omiš**. In March 1736, **Venice** inscribed the family in the* Libro de titolati *with the title* conte. *The Dražojević-Jelić family remained faithful to their origins, and never Latinized or Italianized their surname, which is almost an exception among the Dalmatian nobility. The last male descendant of the family is Count **Juraj**, and at his request, **Italy** recognized the nobility of Dražojević-Jelić in 1881 by entering them in the* Libro d'oro della Nobilita Italiana.[6]

The Coat of Arms of Dražoevićs of Poljica

The coat of arms of the Dražoevićs of Poljica may be found at the ancient graveyard in Omiš. The gravestones bearing the shield have been much damaged by atmospheric pollutants. One is of the Dražojević-Jelić family, including a carved coat of arms and an inscription dated to 1630. The inscription states that it was erected by brothers Juraj and Stjepan Jelić Dražoević, nobility of Poljice and Croatia.[7] Even so damaged, it clearly depicts an eagle and a marten in the characteristic postures (with the marten looking back at the eagle catching it).

A stone coat of arms from Omiš was once part of their house next to the 17th century parish church. It is preserved today in the City Museum of Omiš*: a shield depicting an eagle spreading its wings holding (catching) a marten looking back at him. A coat of arms of the same design is also found in the* City Museum of Split:[8] *the shield with a chief azure*

četvrto polje: u zlatnom vodoravno položeni plavi lovački rogovi s vezicom (pisak usmjereni prema središtu). Iznad štita turnirska kaciga, u nakitu; crveni vuk svira u plavi lovački rog. Plašt: plavo zlatni i crveno-srebreni.

Priznavanjem talijanskog plemstva obitelj koristi novi grb koji je sastavljen od „ilirskog“[11] i hrvatskog grba. Polje štita raskoljeno. Desno polje je podjeljeno na mlin u četiri polja: prvo i treće polje kvadrirano s crvenim i srebrenim kockicama. Drugo i četvrto polje: u zlatnom vodoravno položeni plavi lovački rogovi s vezicom (vrhovi usmjereni prema središtu). Lijevo polje: u plavom polju na zelenom tlu lisica bježi od orla koji se obrušava na nju, lisica gleda orla. Iznad štita turnirska kaciga s točenicom, u nakitu; crveni vuk[12] svira u plavi lovački rog.[13]

Grb s motivom orla koji hvata (drži) životinju nalazi se u *Zemaljskom muzeju* u **Sarajevu**.[14] Na nadgrobnoj ploči **Nikole Farkašića (Vukovića)**[15] iz 1519. nalazi se grb (samo štit): na tri vodoravne grede u dnu štita, iznad greda korača vuk okrenut na lijevu stranu, a na njegovim leđima raskriljeni orao, gleda u lijevo.[16]

Heyer u svom grbovniku donosi i grb[17] sa sličnim motivom. Grb **Luposignolija** kanonika splitske prvostolnice.[18] Polje štita okomito podjeljeno. Desno: u zlatnom polju na zelenom trobrijegu sjedi lisica koja gleda iza sebe pticu[19] u letu koja se nalazi u gornjem lijevom kutu, iznad njih zlatna kometa. Lijevo: u crvenom uspravljeno koplje s kacigom na vrhu, koplje je tri puta omotano s zlatnom trakom, na traci zlatna kometa. Iznad štita turnirska okrunjena kaciga. U nakitu zlatna lisica. Plašt: crveno-zlatni. U tekstu se navodi da obitelj Luposignoli, ima naslov *Conte di Vares* i ban *von Cleuna*, staroslavenskog ime: *Vukoslavich*.[20]

Grb ove obitelji nalazi se u ilirskom grbovniku[21] s ponešto izmjenjenim likovima i tinkturama: polje štita okomito podjeljeno. Desno: u plavom trobrijeg na kome stoji vuk koji gleda u pticu u letu, ptica je u gornjem lijevom kutu.Lijevo: u crvenom polju uspravljeno turnirsko koplje, na koplju stoji kaciga. Iznad štita nalazi se plemićka kaciga s točenicom. U nakitu tri nojeva pera; plavo-srebreno-plavo. Plašt: crveno-srebren. U usporedbi s grbom Kružića lisica u jednom slučaju gleda iza sebe dok u drugom vuk gleda ispred sebe.

Zaključak

O porijeklu Petra Kružica su se dugo vodile polemike bez čvrstih uporišta i hrvatska historiografija je olako prihvatila činjenicu, temeljem titule „od Kruga“, da Petar Kružić potječe iz mjesta Kruge kod Bihača.

1. Krug je čest toponim u Dalmaciji i on označava izdvojene grebene, u pravilu kružnog ili ovalnog oblika. Pogodna mjesta za gradnju utvrda, i tvrđava Klis je sagrađena na „krugu“.

2. U prilog teorije da je Petar Kružić Poljičanin iz **Zavečanja**,[22] pridonose stihovi **Andrije Kačića-Miošića** iz 1756 g. objavljeni u njegovoj *Pjesmarici*. Stihovi su ispjevani nakon dvjesto godina nakon smrti Petrove. Rođenjem Kačić-Miočić smješta Kružiće u mjesto Zavečanj, gdje i danas postoji prezime **Kružičević**. Njegove pjesme obiluju osobama, mjestima i događajima koji su povjesno utemeljeni. Vjerovatno je usmena predaja prenosila podatak o mjestu rođenja. Pjesnik Andrija Kačić-Miošić je bio gvardijan franjevačkog samostana i sugurno mu je bila dostupna razna dokumentacija.

St. Maurice cross (trefly) or, argent on a base vert a fox passant regardant is being caught by a flying eagle. The shield is topped with a nobility helmet crowned with a count's coronet.[9]

The Dražoević coat of arms in the Illyrian Armorials *is much different from the above.*[10] ***Dražoević*** *(*Draxoevich*): per saltire, the chief and the bottom quartered gules and argent, the dexter and the sinister or a hunting horn azure. A cable helmet with crest a wolf rampant issuant gules blowing into a hunting horn azure. Mantle azure-or and gules-argent.*

With recognition of Italian nobility, the family used a new coat of arms composed of the "Illyrian"[11] *and Croatian arms impaled: Dexter per saltire quartered gules and argent and or hunting horns azure and sinister azure on a base vert a fox regardant running away from a descending eagle. A touring helmet with a torse and the crest a wolf*[12] *gules rampant issuant blowing into a hunting horn azure.*[13]

The coat of arms depicting the flying eagle catching (carrying) an animal is found in the Land Museum *in* ***Sarajevo***.[14] *A coat of arms on the 1519 gravestone of* ***Nikola Farkašić (Vuković)***[15] *over three bars on a wolf passant regardant an eagle displayed.*[16]

Heyer *provides a similar design*[17] *in his armorial book for the* ***Luposignoli*** *canon of the Split Cathedral:*[18] *impaled, the dexter or on a triple mount vert a fox sejant regardant towards a flying bird*[19] *in the chief sinister while in the chief dexter a shooting star, and the sinister gules a spear erect topped with a helmet with a ribbon azure encircling the spear three times, ensigned with a shooting star or. The shield is topped with a touring helmet crowned with the crest a fox rampant issuant or. Mantle gules-or. The text mentions that the Luposignoli family holds the titles of* Conte di Vares *and Ban* von Cleuna*, having an ancient Slavic name:* Vukoslavich[20]

The coat of arms of this family is also found in the Illyrian Armorials[21] *with slightly modified charges and tinctures: impaled, the dexter azure on a triple mount a wolf rampant regardant towards a flying bird in the chief sinister, and in the sinister gules a spear erect topped with a helmet. The shield is topped with a nobility helmet with a torse. Crest three ostrich feathers azure-argent-azure. In comparison with the Kružić arms, in which the fox looks backward over its shoulder, here the wolf is looking forward.*

Conclusions

The origins of Petar Kružić have long been debated without firm evidence, and, on the basis of his title de Krug*, Croatian historiography has too easily accepted as fact that he originated from the place named Kruge near Bihać.*

1. Krug (meaning a circle) is a frequent toponym in Dalmatia denoting isolated ridges of circular or oval shape. These would have been convenient locations to erect forts, and, after all, the Klis fortress is built on such a circle*.*

2. The 1756 verses by ***Andrija Kačić Miošić*** *support the theory that Petar Kružić is of Poljice from* ***Zavečanj***.[22] *Although sung two centuries after Petar's death, Kačić Miošić located the Kružić family in Zvečanj, where the family name of* ***Kružičevič*** *can still be found. His poems are abundant with historically relevant figures, places, and events. It is highly likely that oral tradition preserved these facts for the poet to record. Andrija Kačić Miošić was the guardian of a Franciscan monastery and would have had access to written documentation as well.*

3. It should be taken into account that the head of Petar was ransomed from the Ottomans and brought to Lupoglav by Kačić and eventually

3. Ne smije se zanemariti činjenica da je glavu Petrovu, koja je otkupljena iz turskih ruku i koja je tada shranjena u crkvi na **Trsatu**, u Lupoglav donio Kačić.

4. Grb Kružića i Dražojevića su identični. Ako više osoba koji su suvremenici koriste isti grb uz to žive i djeluju u istoj sredini, znači da su dobili zajednički grb ili da imaju istog pretka koji je dobio grb. Za grbove Vukovića (Farkaša) i Vukoslavića (Luposignolija), iako imaju neke zajedničke elemente ne može se sa sigurnosču tvrditi da imaju zajedničke korjene.

5. Smrt Petra Kružića je najuvjerljivij dokaz teze da Kružići potječu iz kraja u blizini Klisa. Uz Lupoglav i Senjsku kapetaniju, kralj mu je darovao grad **Sokol**,[23] grad **Belaj**[24] i posjed **Brezovicu**.[25] Petar K. je uporno pokušavao uvjeriti cara **Leopolda II.**[26] da pošalje pomoć Klisu. Maloj utvrdi, svedenoj u granice golog kamena okruženog bedemom, smještenoj na granici između Turskog carstva i Mletačke Republike. Iskusni kapetan i vojni strateg Petar Kružić sigurno je znao za bezizlaznu situaciju i njegova odluka je sigurno emocionalne prirode. Nije postojao vojno-strateški razlog zbog kojeg je bilo potrebno obraniti Klis, tvrđavu koja se nalazila preko 200 km. unutar neprijateljskog teritorija. Petar K. zahvalio se na senjskoj kapetaniji i zadržao samo kapetaniju Klis, jedini garant pomoći poljičkom kraju.[27] Prikupivši pomoć pohitao je pomoći kliškoj posadi. Jedini pristupni put je bio kroz plićine ušća rjeke Jadro. Nakon neuspjela napada, oseka je onemogućila povlačenje i Turci su sasjekli Petra K. Nakon pogibije Petra Kružića, Klis je godine 1537. pao u turske ruke.

*buried in the **Trsat** church.*

4. The coats of arms of Kružić and Dražoević are identical. If several contemporaries use the same coat of arms, living and acting in the same surroundings, it means that either they had a common coat of arms, or they have a common predecessor who was granted that arms. For the arms of Vuković (Farkaš) and Vukoslavića (Luposignoli), even if they include some common elements, we can claim with certainty that they are related.

*5. The death of Petar Kružić is the ultimate proof of the thesis that Petar Kružića originated from the vicinity of Klis itself. Together with Lupoglav and the Senj Captainship, the king granted him the towns of **Sokol**[23] and **Belaj**[24] and the **Brezovica**[25] estate. Petar Kružić persistently attempted to convince Emperor **Leopold II**[26] to send help to Klis, a small walled fortress on barren rocks, situated at the border of the Ottoman Empire and the Venetian Republic. A seasoned captain and military strategist, Petar Kružić must have realized the hopelessness of the situation, and his decision was surely of an emotional nature. There was no strategic reason to defend Klis, a fortress well over 200 km within enemy territory. Petar Kružić resigned the Senj Captainship and withheld only the Klis Captainship, being the only pledge of assistance to the Poljice region.[27] Gathering support, he rushed to help the Klis crew. The only way to it was though the shallows of the confluence of the Jadro river. Following the unsuccessful attack, the tide impeded a retreat, and the Ottomans slashed Petar Kružić. After his death, Klis fell into the Ottoman hands in 1537.*

1 Kamen, Kamen-grad: pogranično mjesto između Splita i Poljica, sada dio Splita | *a border town between Split and Poljice, today part of the city of Split.*

2 https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5388

3 Venecija je dodjelivala plemstvo i titule. Povele nisu sadržavale grbove te se ne mogu nazivati grbovnice. Grb bi izbrao pojedinac po svom nahođenju. | *Venice granted nobility and titles. These charters did not include coats of arms and are thus not armorial patents. An individual would choose his coat of arms at his own discretion.*

4 u pjesmi Žarku Dražojeviću Dalmatincu (Ad Xarcum Draxoevium Dalmaticum) | *In a poem to Žarko Dražojević Dalmatinac (Ad Xarcum Draxoevium Dalmaticum)*

5 https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16213

6 TOMIĆ Radoslav, „Baština poljičko omiške obitelji Dražojević-Jelić“, *Peristil* 27-28/1984-5 (185-192)

7 CROATIAE POLITIAE NOBILIS

8 Akvarel, grb Dražoević Jelić, Inv. br. 2694. Muzej grada Splita, Split

9 Kruna s devet vidljivih vršaka. | *A crown or coronet with nine visible points.*

10 Ilirski grbovnik (Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.): Zbirka rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (sig. R 4084). | *in the Manuscripts and Old Books Collection in the National and University Library in Zagreb*.

11 Danas je sačuvano oko 17 kopija grbovnika, s promjenjivim sadržajima. Po mišljenju nekih povijesnićara, sastavljenih od uglavnom izmišljenih srednjovjekovnih grbova. Nastali su tijekom kasnog 16. do sredine 18. stoljeća. Sve su kopije temeljene na navodno izgubljenom izvorniku Ohmučevićevog grbovnika. | *There are some 17 copies of this Armorial preserved, with contents somewhat modified in each. Some historians hold that these are all ſhedieval"costs of arms and were invented during the late 16th to the mid-18th century. All copies supposedly originate from an allegedly lost original named the Ohmučević Armorial.*

12 Oko vrata nema ogrlicu, u nekim prepisima ilirskih grbovnika ima ogrlicu, pas. | *No collar around the neck. Some Illyrian Armorial copies show the animal with a collar, thus a dog.*

13 SPRETI, Vicenzo, *Enciklopedia storico-nobilare Italiana*, Ed. Enciclopedia Storico-Nobiliare Italiana, 1928-1936: 636

14 prvobitno ploča se nalazila u crkvi Sv. Ante Padovanskog (nakon osvajanja Bihača crkva je postala džamija Fehtija), pronađena je s još 8 ploča prilikom obnove. Ploče su skinute s zidova i služile su kao pod džamije. | *The slab was originally located in St. Anthony of Padua church. After the Ottoman conquest, it became the Fehtija mosque. The slab was found with eight others during restorations. When it was converted to a mosque, the slabs were taken from the walls and served as its floor.*

15 Farkašići su stara hrvatska plemićka obitelj koja se spominje 1364. godine. Bili su plemići nametnici u Čavi. Tomo Farkašić držao je Podzvizd kao njegov kaštelan 1495. godine. Nikola je vjerojatno njegov sin koji je, kako se saznaje iz natpisa, poginuo u borbi sa Turcima 1519. godine. Obitelj Farkašić poslije se spominje kao gospodar Sokol-grada, ali pod imenom Vragovići (Vego, 1954.) | *Farkašićs are an ancient Croatian nobility mentioned in 1364. They were imposed nobility in Čava. Tomo Farkašić held Podzvizd as its castellan in 1495. Nikola, probably his son, died in a clash with the Ottomans in 1519, as can be read in the inscription. The Farkašić family is later mentioned as lords of Sokol-grad, at the time named Vragovićs (Vego, 1954)*

16 *Photo from* http://bosnianchurch.weebly.com/uploads/1/0/3/2/10326399/26.pdf

17 HEYER VON ROSENFELD Carl G.F Otto, *J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch – Dalmatiner Adler*, Nurnberg: Bauer und Raspe, 1873.

18 Heyer, 118, T. 69.

19 Hayer zaključuje da je ptica Slavuj iz izvedenice talijaniziranog prezimena Luposignoli, usignoli tal. slavuj | *Heyer cconcluded that the bird is a nightingale, derived from the Italianized surname Luposignoli, usignoli Ital. nightingale.*

20 Vares = Vareš, Cleuna = Livno

21 *Grbovnik Korjenčić-Neorić*, 1595:79.

22 Zvečanje je od 13. stoljeća do 19. stoljeća bilo dio Poljičke republike, jedan od dvanaest poljičkih katuna. | *Zvečanje was part of the Poljice Republic from the 13th until the 19th century, as one of the twelve* catuns *(municipalities) of Poljice.*

23 Sokol utvrda u Kninskoj županiji, Kružić ga je ostavio dotadašnjoj upravi Orlovčićeve udovice Marte. | *Sokol fort in the Knin County, Kružić left it to administration of Marta, the widow of Orlovčić.*

24 Belaj u Zagrebačkoj županiji. | *Belaj in the Zagreb County.*

25 Brezovica, posjed u Križevačkoj županiji. | *Brezovica, estate in the Križevci County.*

26 Ferdinand I. car Svetog Rimskog Carstva, kralj Ugarske, Češke, Hrvatske itd. (1520. – 1564.) | Ferdinand I Holy Roman Emperor, King of Hungary, Bohemia, Croatia etc. (1520-1564)

27 Nakon pobune Poljičana koji su se oslanjali na pomoć kliške tvrđave, hercegovački sandžak Ahmed-beg je godine 1530. sa 10 tisuća vojnika provalio u Poljica, te popalio i opljačkao Srinjine, Tugare i Gata. | *After the uprising in Poljice, with support from the Klis fort, Ahmed-beg Sanjak of Herzegovina burst into Poljice with 10,000 troops and burned down and pillaged Srinjine, Tugare, and Gata.*

Predstavljene prigodne poštanske marke „Hrvatske zastave“

U Kuli nad Kamenitim vratima 5. lipnja 2023. godine Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo (HGZD), Družba „Braće Hrvatskoga Zmaja“ (DBHZ) i HP – Hrvatska pošta d. d. (HP) održali su u povodu Dana hrvatske zastave i 175. obljetnice prve hrvatske trobojnice u službenoj uporabi svečanost predstavlja ja novog izdanja poštanskih maraka Republike Hrvatske naslovljene „Hrvatske zastave“ koje je Hrvatska pošta pustila u promet upravo na taj dan.

HGZD predložilo je Povjerenstvu za izbor motiva te likovnih i grafičkih rješenja poštanskih maraka Republike Hrvatske prije dvije godine izradu niza maraka u povodu 175. obljetnice trobojnice na Dan hrvatske zastave 2023. godine. Dan hrvatske zastave su 2018. godine na 170. obljetnicu zajednički proglasile četiri nacionalne institucije koje se brinu, svaka na svoj način za hrvatsku identitetsku baštinu: HGZD, DBHZ, Hrvatski institut za povijest (HIP) i Hrvatski povijesni muzej (HPM). Toga je nadnevka, 5. lipnja 1848. godine održana svečanost ustoličenja baruna Josipa Jelačića Budimskog za hrvatskoga bana, kojom prilikom mu je kao simbol banske časti i vlasti uručena banska instalacijska zastava. Za razliku od ranijih takvih zastava, ova je po prvi puta bila u obliku trobojnice. U sredini na jednoj strani naslika je bio državni grb Trojednice, a na drugoj grb bana. Hrvatska se trobojnica kao nacionalni simbol pojavila nekoliko mjeseci ranije te revolucionarne 1848. godine i ubrzo stakla široku popularnost. Službenom uporabom kao banska zastava trobojnica je postigla jasno priznanje i odonda postaje nezamjenjivi nacionalni simbol.

Povjerenstvo za izbor motiva poštanskih maraka odlučilo se za niz od dvije marke, jednu koja će prikazati povijesnu bansku zastavu s primjerenom scenom iz toga doba i drugu s prikazom zastave Republike Hrvatske sa suvremenim scenom. Na javnom natječaju za oblikovanje maraka prema tim propozicijama izabrano je rješenje dviju dizajnerica iz Samobora, Ariane Noršić i Maje Cipek. Marke su tiskane u arčićima od 8 maraka u nakladi od 30.000 nizova, uz njih je izdana i prigodna koverta prvog dana (FDC), a u uporabi je bio i prigodni žig prvog dana.

Na svečanom predstavljanju poštanskih maraka okupljenima se obratio Veliki meštar DBHZ-a prof. dr. sc. Mislav Grgić, Zmaj Strossmayerskog, koji se osvrnuo na svrhu i ciljeve Družbe i njezinu brigu o nacionalnim simbolima te na inicijativu četiriju institucija za uvrštenje Dana hrvatske zastava u službeni državni kalendar.

Akademkinja Željka Čorak, predsjednica Povjerenstva za izbor motiva te likovnih i grafičkih rješenja poštanskih maraka RH održala je inspirativno predavanje o značaju objave maraka s nacionalnim simbolima o ovoj obljetnici i o značaju maraka uopće za izgradnju nacionalne svijesti, ali i međunarodnog ugleda i brenda države. Na koncu, predsjednik HGZD-a, pukovnik doc. dr. sc. Željko Heimer, Zmaj od Mesničkih vrata, koji je ujedno i Meštar obredničara DBHZ-a te je stoga i moderirao ovu svečanost, podsjetio je na značaj trobojnice u suvremenoj hrvatskoj povijesti, na članove Zmajskog bratstva koji su bili znameniti heraldičari (Emilij pl. Laszowski Szeliga, Prazmaj Brloški i Ozaljski, dr. Ivan pl. Bojničić Kninski i Plavnanski, Zmaj Kninski II., Bartul barun Zmajić, Zmaj Svetoivanski), a zmajsku braću koja su sudjelovala u izradi suvremenih simbola Republike Hrvatske 1990. godine (dr. Franjo Tuđman, Zmaj od Hrvatske, Žarko Domljan, Zmaj-obnovitelj Mosorsko-Poljički, Josip Kolanović, Zmaj Privlački, Antun Abramović, Zmaj od Velike Vranovine, Josip Lučić, Zmaj od Župe dubrovačke). Podsjetio je i na hrvatske branitelje koji su

Commemorative Postage Stamps “Croatian flags” Presented

In the Tower over the Stone Gates in Zagreb, on 5 June 2023, the Croatian Heraldic and Vexillological Association (HGZD), the Brotherhood of the Croatian Dragon Society (DBHZ), and the Croatian Postal Authority HP – Hrvatska Pošta d. d. held a ceremony promoting the new issue of postage stamps of the Republic of Croatia entitled “Croatian Flags”, which the Croatian Post put into circulation on that very day, on the occasion of the Croatian Flag Day and 175th anniversary of the first Croatian tricolor in official use.

Two years ago HGZD proposed to the Commission for the Selection of Motifs and Art and Graphic Designs of Postage Stamps of the Republic of Croatia the production of a series of stamps on the occasion of the 175th anniversary of the tricolor on Croatian Flag Day in 2023. The Croatian Flag Day was jointly proclaimed on the 170th anniversary in 2018 by four national institutions which care, each in their own way, for Croatian identity heritage: HGZD, DBHZ, the Croatian Institute of History (HIP), and the Croatian History Museum (HPM). Namely, on that date, 5 June 1848, the installation ceremony of Baron Josip Jelačić of Bužim as Ban of Croatia was held, on which occasion he was presented with the Ban's installation flag as a symbol of the Ban's honor and power. Unlike earlier such flags, this one was for the first time in the form of a tricolor. On one side was painted the national coat of arms of the Triunited Kingdom (Croatia, Slavonia, and Dalmatia), and on the other side was the coat of arms of the Ban. The Croatian tricolor appeared as a national symbol a few months earlier in the revolutionary year of 1848 and quickly became popular. With its official use as a ban's flag, the tricolor achieved clear recognition and has since become an irreplaceable national symbol.

The Commission for the Selection of Motifs decided on a series of two stamps, one that will show the historical ban's flag with an appropriate scene from that era and another that will show a depiction of the flag of the Republic of Croatia with a contemporary scene. At the public competition for the design of stamps according to these propositions, a solution by two designers from Samobor, Ariana Noršić and Maja Cipek, was chosen. A total of 30,000 stamps were printed in small sheets of eight. A commemorative first day cover (FDC) was issued along with them, as well as a commemorative first day stamp.

At the ceremonial presentation of the postage stamps, the Grand Master of DBHZ, Prof. Mislav Grgić, Dragon of Strossmayer, referred to the purpose and goals of the Society and its concern for national symbols, as well as the initiative of four institutions to include Croatian Flag Day in the official state calendar.

Academician Željka Čorak, chairwoman of the Committee for the Selection of Motifs and Art and Graphic Designs of Postage Stamps of the Republic of Croatia, held an inspiring lecture on the importance of publishing stamps with national symbols on this anniversary and on the importance of stamps in general for building not only national awareness, but also the international reputation and brand of the country. Finally, the president of HGZD, Dr. Željko Heimer, Dragon of Butchers Gate, who, as Master of Ceremonies of the DBHZ was also moderator of this ceremony, recalled the significance of the tricolor in modern Croatian history, of the members of the Dragon Brotherhood who were famous heraldists (Laszowski, Bojničić, Zmajić), and of the members who participated in the creation of the modern symbols of

Hrvatska pošta
HRVATSKE ZASTAVE
HRVATSKE ZASTAVE
posta.hr

HRVATSKE ZASTAVE
PRIGODNE POŠTANSKE MARKE
REPUBLIKE HRVATSKE
DAN DRŽAVNOSTI
DAN DRŽAVNOSTI REPUBLIKE HRVATSKE 30.

Kula nad Kamenitim vratima, Zagreb
Ponedjeljak, 5. lipnja 2023. u 19:00 sati

Predstavljanje izdanja prigodnih poštanskih maraka HRVATSKE ZASTAVE povodom obilježavanje 175. godina hrvatske trobojnice

DRUŽBA „BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA“

Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo

HP - Hrvatska pošta d. d.

AKADEMSKI MUŠKI ZBOR

Dirigent: Josip degl' Ivellio, Zmaj Bračkl II.
Glasovir: Nikola S. Jambrošić, Zmaj Donjomeđimurski

1. Jakov Gotovac (tekst: Rikard Katalenić Jeretov) JADRANU:
2. Ivan Muhvić, Zmaj Riječanin: MIR solo: Dario Vrbaslija
3. xxx / Franjo Serafin Vilhar Kalsky: VILA VELEBITA
4. Zvonko Špišić (tekst: Drago Britvić): ZVONA MOGA GRADA solo: Luka Kljajić
5. Ivo Tijardović / Josip degl' Ivellio: MARJANE, MARJANE

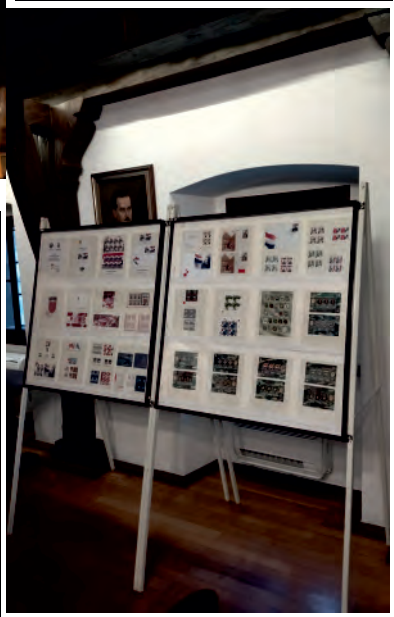

svojom osobnom žrtvom potvrdili ove simbole i ukazao na zastave gardijskih brigada iz Domovinskog rata koje se čuvaju u Družbi, upravo iznad okupljenog auditorija. Zatim se zahvalio poimence svima koji su na različite načine pridonijeli izdavanju ovih maraka, organizaciji ove svečanosti i uopće inicijativi za uspostavu Dana hrvatske zastave.

Zmajsku dvoranu za ovu prigodu ukrasila je replika Jelačićeve instalacijska banske zastave iz fundusa Hrvatskog povijesnog muzeja, koja je sudbonosne 1990. godine bila istaknuta više od godinu dana u Sabornici i bila svjedok sudbonosnih trenutaka nastanka suvremene i slobodne hrvatske države. HPM je za ovu prigodu prikazao i grafiku ulaska baruna Jelačića u Zagreb na svečanosti 1848. godine, koja je poslužila kao motiv na jednoj od maraka.

Hrvatska pošta pripremila je za uzvanike malu mapu s novoizdanim markama i prigodni letak s tehničkim detaljima i popratnim tekstom Željka Heimera. Dvoranu je ukrasila i plakatom s uvećanim prikazom marke s Jelačićevom zastavom i uramljenim arčićima novih maraka. Osim toga, HP je osigurala i marke Republike Hrvatske za malu filatelistički izložbu koja je upriličena u dvorani. Prikazane su marke državotvorne tematike na dvije „vitrine“, dopunjene filatelističkim objektima (putovala pisma) zmajske tematike koja je poklonio filatelist Zoran Vlahović te materijalima Hrvatskog saveza filatelista i njegovog predsjednika Julija Marasa, koji je i pripremio postav izložbe.

Hrvatski institut za povijest uzvanicima je pripremio preslike Proglasa iz 2018. godine i knjižicu Spomenice na tadašnje obilježavanje 170. obljetnice, kojom je pokrenuta tradicija obilježavanja Dana hrvatske zastave 5. lipnja.

Sav taj bogati program okrunjen je nastupom Akademskog muškog zbora FER-a pod ravnanjem dirigenta Mo. Josipa degl' Ivellija, Zmaja Bračkog II., koji je između govornika isprepleo niz domoljubnih i prigodnih skladbi, završivši maestralno izvedbom pjesme Marjane, Marjane kojemu se na koncu pridružila i publika u veselom, ali dostojanstvenom ozračju.

Skup je u zmajskoj tradiciji završio skromnim domjenkom kojeg je kao dobar domaćin priredila DBHZ. Jelo je blagoslovio delegat nadbiskupa zagrebačkog, vlč. Tomislav Hačko, predstojnik Tiskovnog ureda Nadbiskupije. Uzvanici su se zadržali u ugodnoj atmosferi, pregledali izloške, komentirali, a vjerujemo i dobili inspiraciju za neke nove projekte i buduća događanja koja će slijediti.

the Republic of Croatia in 1990 (Tuđman, Domljan, Stančić, et al.). He also recalled the Croatian defenders who confirmed these symbols with their personal sacrifice, and he pointed to the unit flags of the guard brigades from the Homeland War that are kept in the Tower, just above the gathered auditorium. He then thanked individually all those who contributed in various ways to the issuing of these stamps, the organization of this ceremony, and the initiative to establish the Croatian Flag Day in general.

The Dragon Hall was decorated for this occasion by a replica of Jelačić's installation flag from the holdings of the Croatian History Museum, which was produced in 1990 and displayed for more than a year in the Assembly Hall of the Parliament, witnessing the fateful moments of the birth of the modern and free Croatian state. For this occasion, HPM also presented a graphic of Baron Jelačić's entry into Zagreb at the ceremony in 1848, which served as a motif on one of the stamps.

The Croatian Post prepared for the guests a small folder with the newly issued stamps and a commemorative leaflet with technical details and accompanying text. It also decorated the hall with a poster depicting the stamp with Jelačić's flag as well as framed sheets of new stamps. In addition, Hrvatska Pošta provided stamps of the Republic of Croatia for a small philatelic exhibition that was held in the hall. Stamps with a state-building theme were displayed in two "showcases", complemented by philatelic objects (traveled letters) with a dragon society theme donated by philatelist Zoran Vlahović and materials of the Croatian Philatelist Association and its president Julio Maras, who also prepared the exhibition.

The Croatian Institute of History prepared for the guests a leaflet of the 2018 Proclamation and a booklet of Memorial to the 170th anniversary, which started the tradition of celebrating the Croatian Flag Day on June 5.

This rich program was crowned by a performance by the FER Academic Male Choir under the direction of conductor Maestro Josip degl' Ivellio, Dragon of Brač II. They sang a series of patriotic and appropriate compositions between the speakers, ending with a masterful performance of the song "Marjane, Marjane", which was joined by the audience in a cheerful but dignified atmosphere.

In the draconian tradition, the gathering ended with a modest reception hosted by DBHZ as a good host. The food was blessed by the delegate of the Archbishop of Zagreb, Rev. Tomislav Hačko, Head of the Press Office of the Archdiocese. The guests stayed in a pleasant atmosphere, examined the exhibits, and commented, and we believe they also got inspiration for some new projects and future events that will follow.

O prvim sjedinjenim grbovima hrvatskih zemalja u domaćim i inozemnim izvorima

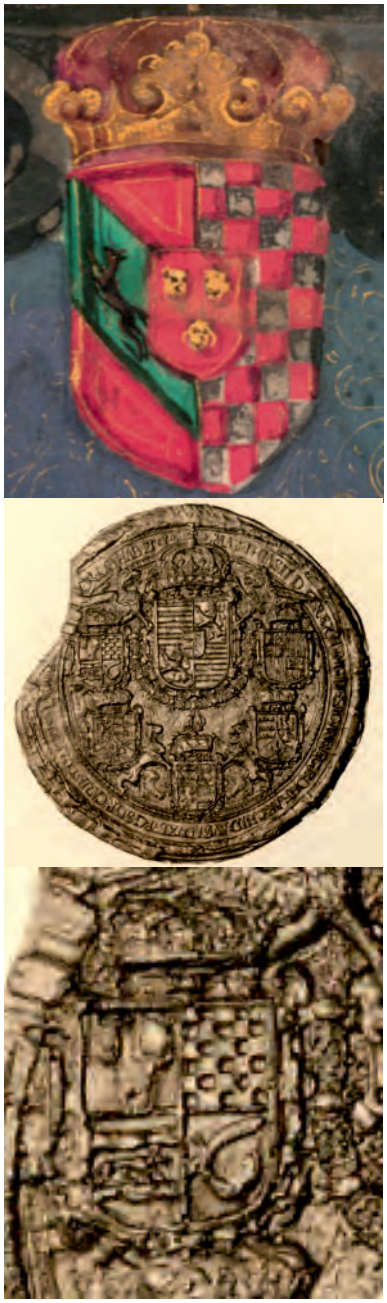
On the First Combined Coats of Arms of Croatian Lands in Domestic and Foreign Sources

Obzirom na sjedinjene grbove zemalja hrvatskog etničkog prostora, tj. isključivo onih krajeva u kojima je povijesno zabilježen zamjetan udio stanovništva hrvatske nacionalnosti,[1] u literaturi je već istaknuto kako takve heraldičke primjere bilježimo od početka 17. stoljeća.

Tako primjerice „praoblik" sjedinjenog grba **Hrvatske**, **Dalmacije** i **Slavonije** nalazimo u grbovnici kralja **Matije II.** dodijeljenoj **Ivanu Budoru** 1610. godine. Pri vrhu ilustracije koja prikazuje grb obitelji Budor uočava se okomito podijeljeni štit sa znamenom Hrvatske (srebrno-crveno šahirana polja) na heraldički lijevom polju te izmijenjenim znamenom Slavonije (kuna u trku s lijeva na desno u kosoj zelenoj gredi na crvenom) na heraldički desnom polju. U središtu razdijeljenog štita nalazi se također izmijenjeni grb Dalmacije (crveno polje s tri zlatne leopardove glave). Moglo bi se reći kako štit s grbom Dalmacije u središtu ovog sjedinjenog grba ima ulogu isticanja upravo tog heraldičkog znamena kao najstarijeg i najpoznatijeg zemaljskog grba triju Kraljevina. Treba istaknuti kako u ovom primjeru izgled znamenja Slavonije i Dalmacije značajno odudara od tadašnje službene heraldičke prakse, ali se unatoč tome ovaj složeni grb smatra prvom pojavom hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog „sjedinjenog grba", što znači i prvom pojavom sjedinjenog grba hrvatskih zemalja uopće.[2]

Treba napomenuti kako modificirani heraldički znamen Slavonije koji čini desnu polovicu opisanog grba uočavamo već u djelu **Bartholomaeusa Hannewalda**, koje je objavljeno u **Augsburgu** 1566. godine,[3] kao i na krunidbenoj medalji Matije II. iz 1608. godine. Međutim, u tom drugom primjeru taj grb ne predstavlja Slavoniju, nego **Bugarsku** – znamen je označen slovom „B" (Bugarska).[4] Vjerojatno također kao simbol Bugarske smješten je i na reversima dvostrukih pečata habsburških vladara: Matije II. (iz 1612. i 1613.), **Ferdinanda II.** (iz 1628.) i **Ferdinanda III.** (iz 1644.).[5]

Naime, riječ je o varijanti slavonskog grba s kunom u kosoj gredi, koja značajno odudara od izgleda grba Kraljevine Slavonije kako je opisan i prikazan u grbovnici kralja **Vladislava** iz 1496. godine. Može se tako zaključiti kako se tijekom 16. i 17. stoljeća u heraldičkoj praksi pojavio izmijenjeni grb

Gore: Sjedinjeni hrvatsko-dalmatinsko-slavonski grb na grbovnici Matije II. iz 1610. Ivanu Budoru i nasljednicima. Sredina: Pečat kralja Matije II. iz 1610. Dolje: Detalj s pečata: složeni grbom Dalmacije, Hrvatske, Slavonije i Rame/Bosne (Božić, Ćosić: 186-189.)
Top: Combined Croatian-Dalmatian-Slavonian Arms from 1610 armorial patent of Mathias II to Ivan Budor and sucessors. Center: 1610 seal of King Mathias II. Bottom: Detail from the seal : combined arms of Dalmatia, Croatia, Slavonia and Rama/Bosnia.

Considering the combined (marshalled) coats of arms of the lands of the Croatian ethnic area, i.e. exclusively those regions where a noticeable share of the population of Croatian nationality has historically been recorded,[1] it has already been pointed out in the literature that such heraldic examples have been recorded since the beginning of the 17th century.

*For example, a "prototype" of the combined coat of arms of **Croatia**, **Dalmatia**, and **Slavonia** can be found in the coat of arms of **Ivan Budor** granted by King **Matthias II** in 1610. At the top of the illustration showing the coat of arms of the Budor family, a vertically divided shield with the emblems of Croatia (chequy argent and gules) on the sinister and the modified emblems of Slavonia (gules a marten in a bend vert) on the dexter is depicted. In the inescutcheon of the impaled shield there is also an altered coat of arms of Dalmatia (gules three heads guardant or). It could be said that the shield with the coat of arms of Dalmatia in the center of this combined coat of arms has the role of highlighting the oldest and most famous land coat of arms of the three kingdoms. It should be pointed out that in this example the appearance of the coat of arms of Slavonia and Dalmatia deviates significantly from the official heraldic practice of the time, but despite this, this combined coat of arms is considered the first appearance of the Croatian-Slavonian-Dalmatian "combined coat of arms", which means the first appearance of the combined coat of arms of the Croatian lands in general.[2]*

*It should be noted that the modified heraldic emblem of Slavonia, which forms the dexter half of the described coat of arms, was already depicted in the work of **Bartholomaeus Hannewald**, published in **Augsburg** in 1566,[3] as well as on the 1608 coronation medal of Matthias II. However, in the latter, that coat of arms does not represent Slavonia, but **Bulgaria** – the shield is marked with the letter "B" (Bulgaria).[4] Probably also as a symbol of Bulgaria, it is placed on the reverses of the double seals of the **Habsburg** rulers: Matthias II (1612 and 1613), **Ferdinand II** (1628), and **Ferdinand III** (1644).[5]*

*Namely, it is a variant of the Slavonian coat of arms with a marten in a bend, thus differing significantly from the appearance of the coat of arms of the Kingdom of Slavonia as described and shown in the 1496 armorial patent of King **Vladislaus**. It can thus be concluded that during the 16th and 17th centuries, a modified coat of arms of Slavonia appeared in heraldic practice – in some of its features similar to the coat of arms of Bulgaria from the earlier seals of the Hungarian-Croatian rulers:*

1 Cf. *Nacionalni sastav stanovništva FNR Jugoslavije: podaci po naseljima i opštinama. Knj. 3. = National Structure of population in FNR Yugoslavia: data on localities and communes. Vol. 3* (Prilog: kartografski prikazi nacionalnog sastava stanovništva po opštinama), Beograd: Savezni zavod za statistiku, 1994.

2 Mate Božić, Stjepan Ćosić, *Hrvatski grbovi: geneza – simbolika – povijest*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar", 2021: 189.

3 *Parentalia Divo Ferdinando Caesari Augusto patri patriae etc. a Maximiliano imperatore etc. Ferdinando et Carolo serenissimis archiducibus Austriae fratribus singulari pietate persoluta Viennae. Anno Domini MDLXV*. viii Idus Augusti

4 Božić - Ćosić: 183.

5 Božić - Ćosić: 186-187.

Slavonije – po nekim svojim obilježjima sličan znamenju Bugarske s ranije nastalih pečata ugarsko-hrvatskih vladara: **Matijaša Korvina**, Vladislava i **Ludovika Jagelovića** te protukralja **Ivana Zapolje**. Također, takve heraldičke primjere nalazimo i na pečatima njihovih nasljednika, vladara iz habsburške loze: **Ferdinanda I.** i **Rudolfa II.**, kao i u djelu *Ehrenspiegel des Hauses Österreich* **Johanna Jakoba Fuggera** – u tom slučaju pogrešno pripisano povijesnoj pokrajini **Lodomeriji** (na području današnje sjeverozapadne **Ukrajine**).[6]

Međutim, dok je u ovom primjeru sjedinjenog grba iz 1610. znamenje Dalmacije i Slavonije prikazano u svom izmijenjenom obliku, osobito s obzirom na onovremenu službenu heraldičku praksu, na jednom drugom istodobnom primjeru ta znamenja uočavamo u ispravnom obliku, također uz šahirana polja Hrvatske te tadašnje pretenzijsko znamenje **Rame**/**Bosne**. Tako je na jednom od pečata kralja Matije II. iz 1610. navedeno znamenje na grbovnom štitu posloženo tako da znamen Dalmacije (leopardove glave) čini prvo polje, znamen Hrvatske (šahirana polja) drugo polje, znamen Slavonije (kuna između dvije rijeke) treće polje te naposljetku znamen Rame/Bosne (ruka sa sabljom) četvrto polje raščetvorenog štita. Prema tome, u opisanom primjeru nalazimo (ispravno!) heraldičko znamenje Dalmacije, Hrvatske, Slavonije i Rame/Bosne sjedinjeno u grbu koji je na istom pečatu smješten lijevo od središnjega složenog grba sa znamenjem **Ugarske** i **Češke**, te **Austrije** i **Burgundije** u srcu štita.[7]

Nadalje, ispravno prikazano znamenje Hrvatske, Dalmacije i Slavonije u okviru sjedinjenog grba tih zemalja nalazimo i iznad nadgrobne ploče **Tome Bakača Erdödyja** (ban triju Kraljevina od 1583. do 1595.). U dosadašnjoj literaturi se smatralo kako je taj sjedinjeni grb nastao već 1624. godine, tj. odmah nakon banove smrti – primjerice prema autorima monografije *Povijest hrvatskog grba*.[8] Samu nadgrobnu ploču ukrašava reljef koji prikazuje lik bana u oklopu, zatim grb obitelji Erdödy te raspelo i ratne trofeje. Iznad ploče je prekinuti zabat s okruglim grbom u kojem je složeno sjedinjeno znamenje Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, odnosno grb triju Kraljevina. Tako se u prvom polju uočava znamen Dalmacije (tri leopardove glave s antropomorfnim karakteristikama), u drugom znamen Hrvatske (šahirana polja), a u trećem znamen Slavonije (kuna između dvije rijeke). Sjedinjeni grb se upravo u ovom obliku češće pojavljuje od kraja 17., odnosno tijekom 18. stoljeća, dok je u drugoj polovici 19. st. poslužio kao osnova nastanka službenoga grba Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i

Sjedinjeni hrvatsko-dalmatinsko-slavonski grba (vjerojatno s kraja 17. st.) iznad nadgrobne ploče bana Tome Bakača Erdödyja nastale 1624. godine (Božić, Ćosić: 190.)
The Combined Croatian-Dalmatian-Slavonian Arms (probably late 17th century) above the 1624 gravestone of Ban Toma Bakač Erdödy.

***Matthias Corvinus**, Vladislaus, and **Louis Jagiellon**, and the anti-king **John Zápolya**. We also find similar heraldic examples on the seals of their successors, rulers from the Habsburg line: **Ferdinand I** and **Rudolf II**, and also in the work* Ehrenspiegel des Hauses Österreich *by **Johann Jakob Fugger** – in that case wrongly attributed to the historical province of **Lodomeria** (on the territory of today's northwestern **Ukraine**).*[6]

*However, while in the 1610 example of the combined coat of arms, the coats of arms of Dalmatia and Slavonia are shown in modified forms, especially with regard to the official heraldic practice of the time, on another contemporary example we can see these coats of arms in their correct form, also with the checkered fields of Croatia and the then arms of pretension of **Rama**/**Bosnia**. So it is depicted on one of the seals of King Matthias II from 1610. There the heraldic shield is arranged so that the emblem of Dalmatia (lion's head guardant) forms the first field, the emblem of Croatia (checkered fields) the second field, the emblem of Slavonia (a marten between two rivers) the third field, and, finally, the emblem of Rama/Bosnia (an arm with a saber) the fourth field of a quartered shield. Therefore, in the described example we find (correctly!) the heraldic emblem of Dalmatia, Croatia, Slavonia, and Rama/Bosnia united in the coat of arms, which is located on the same seal to the left of the central combined coat of arms of **Hungary** and **Bohemia**, and those of **Austria** and **Burgundy** in the inescutcheon.*[7]

*Furthermore, the correctly displayed coat of arms of Croatia, Dalmatia, and Slavonia can be found above the tombstone of **Toma Bakač Erdödy** (ban of the three Kingdoms from 1583 to 1595) within the combined coat of arms of those countries. In the previous literature, it was considered that this combined coat of arms was created in 1624, i.e. immediately after the ban's death – for example, according to the authors of the monograph* Povijest hrvatskog grba.[8] *The tombstone itself is decorated with a relief depicting the figure of a ban in armor, then the coat of arms of the Erdödy family, a crucifix, and war trophies. Above the panel is an interrupted pediment with an oval coat of arms in which the combined coat of arms of Dalmatia, Croatia, and Slavonia, i.e. the coat of arms of the three Kingdoms, is arranged. Thus, in the first field is Dalmatia (three lion heads guardant with anthropomorphic characteristics), in the second Croatia (checkered fields), and in the third Slavonia (a marten between two rivers). The combined coat of arms appears precisely in this form more often from the end of the 17th, that is, during the 18th century, while in the second half of the 19th century it served as the basis for the creation of the official coat of arms of the Triune Kingdoms of Croatia, Slavonia, and Dalmatia. However, a detailed look at the entire tombstone leads to the conclusion that the dating of the combined coat of arms with the year of the ban's death is not appropriate. Judging by*

6 Božić - Ćosić: 113.
7 Božić - Ćosić: 185-186.
8 Nikša Stančić; Dubravka Peić Čaldarović, "Prvi sjedinjeni grb Kraljevstava Dalmacije, Hrvatske i Slavonije iz 1610. godine", *Rad HAZU* 50 (2013): 72-75.

Dalmacije. Međutim, detaljan uvid u cjelokupni nadgrobni spomenik upućuje na zaključak kako datacija sjedinjenog grba godinom banove smrti nije odgovarajuća. Sudeći po klesarskoj izvedbi, umjetničkoj vrsnoći i stilskim obilježjima, postoji bitna razlika između nadgrobne ploče i zabata s rustikalno izvedenim grbom znatno niže izradbene razine. Stječe se dojam kako prekinuti zabat zajedno s grbom predstavlja naknadni dodatak banovom nadgrobnom spomeniku, koji više odgovara kraju 17. stoljeća nego 1624. godini, pa je prema tome i ova varijanta sjedinjenog grba vjerojatno nastala nekoliko desetljeća nakon banove smrti.[9]

Naposljetku, posljednji u ovom nizu ovdje opisanih primjera sjedinjenih grbova hrvatskih zemalja sadrži samo znamenje Dalmacije i Hrvatske. Nalazimo ga u početnom dijelu jednog od prijepisa *Grbovnika Korjenić-Neorića* iz prvih desetljeća 18. stoljeća, a nastanak kojega se veže vjerojatno uz područje **Boke kotorske**.[10] Odnosi se na vodoravno podijeljeni štit čiju donju polovicu čine crveno-srebrno šahirana polja, odnosno znamen Hrvatske, a gornju tri leopardove glave (u njihovom antropomorfnom obliku) na plavom polju iz grba Dalmacije. Usporedbom izvornog grbovnika *Korjenić-Neorića*[11] s navedenim prijepisom može se zaključiti kako su navedena dva grba u izvornom grbovniku prikazana samostalno, dok je u prijepisu s početka 18. st. sastavljač heraldičkog djela to isto znamenje (uz to što leopardove glave umjesto životinjskih imaju ljudske karakteristike) odlučio prikazati u obliku sjedinjenog grba!

Sjedinjeni grb Dalmacije i Hrvatske u zborniku grbova sastavljenom 1719. godine pod naslovom *Arme del Illirico stato di Dalmatia* (Zbirka rukopisa Znanstvene knjižnice u Zadru: Ms 745/28237)
Combined Arms of Croatia and Dalmatia in the 1719 armorial book title Arme del Illirico stato di Dalmatia *(Manuscript Collection of the Scientific Library in Zadar: Ms 745/2827)*

the stonework, artistic excellence, and stylistic characteristics, there is a significant difference between the tombstone and the pediment with a rustic coat of arms of a significantly lower production level. One gets the impression that the interrupted pediment together with the coat of arms represents a subsequent addition to the ban's tombstone, which corresponds more with the end of the 17th century than to 1624, so this variant of the combined coat of arms was probably created a few decades after the ban's death.[9]

Finally, the last in this series of examples of combined coats of arms of Croatian lands described here contains only the coat of arms of Dalmatia and Croatia. We find it in the beginning of one of the copies of the Korjenić-Neorić Armorial Book *from the first decades of the 18th century, and its origins are probably connected to the area of Bay of* ***Kotor***.[10] *It refers to a horizontally divided shield, the lower half of which consists of chequy gules and argent , i.e. the arms of Croatia, and the upper half consists of three lion heads guardant (in their anthropomorphic form) on a field azure from the coat of arms of Dalmatia. By comparing the original coat of arms of* Korjenić-Neorić[11] *with the mentioned copy, it can be concluded that the two coats of arms in the original armorial book were shown independently, while in the copy from the beginning of the 18th century, the compiler of the heraldic work decided to show the same emblems (in addition to the fact that the lion heads have human characteristics instead of animal ones) in the form of a combined coat of arms!*

9 Božić - Ćosić: 190-191.
10 Riječ je o heraldičkom djelu (u obliku zbornika grbova) pod naslovom „ARME DEL ILLIRICO STATO DI DALMATIA“ iz 1719. godine, koji se kao dio Zbirke rukopisa (Ms 745/28237) danas čuva u Znanstvenoj knjižnici u Zadru. Rukopis je u inventar knjižnice uvršten 1927., a do danas uskoro će biti pobliže znanstveno predstavljen u okviru koautorskog rada (M. Božić i S. Ćosić) koji je u pripremi. U međuvremenu ga je, kao jedan od svojih izvora za djelo *Der Adel des Königreiches Dalmatien* iz 1873., koristio Heyer von Rosenfeld. | *It is a heraldic work (an armorial book) titled "ARME DEL ILLIRICO STATO DI DALMATIA" from 1719, kept today in the Scientific Library in Zadar, as part of their manuscript collection (Ms 745/28237). The manuscript was included in the library inventory in 1927, and it will be soon presented in a paper in preparation by Božić and Ćosić. In its time, it was used as a source for his 1873* Der Adel des Königreiches Dalmatien by Heyer von Rosenfeld.
11 Stjepan Ćosić, *Ideologija rodoslovlja. Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.* Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2015.

Bljesci — Flashes

Historiografsko-heraldičke kaštelanske crtice

Ovaj prilog Mate Božića prilika je ukazati odnosno podsjetiti naše čitatelje na niz historiografsko-heraldičkih članaka, tj. kolumne, koje redovito objavljuje na lokalnom kaštelanskom internet portalu Kastela.com pod naslovom *Kaštelanske povijesne crtice*. Do sada je Božić objavio više od sto crtica, među kojima često nastoji uvrstiti i neke primjere iz heraldičke prakse, vezano za temu o kojoj je riječ.
https://www.kastela.com/category/kastelanske-povijesne-crtice/

Kastela.com
Jedan portal, sedam Kaštela

Historiographic and Heraldic Notes from Kaštela

This paper by Mate Božić is an opportunity to remind our readers of a series of historiographic and heraldic articles, i.e. columns, that he regularly publishes at a local Kaštela web portal (Kastela.com) titled *Kaštelanske povijesne crtice* (Kaštela History Notes). So far, Božić has published more than a hundred notes in which he strives to include examples of heraldic practice relevant to the topic of his writing.
https://www.kastela.com/category/kastelanske-povijesne-crtice/

Marin Sabolović

Bjelovarske ratne zastave (3): Zastave Specijalne jedinice policije Omege

Bjelovar War Flags (3): Flags of Special Police Unit Omege

Specijalna jedinica policije Policijske uprave bjelovarsko-bilogorske nastala je iz Posebne jedinice policije Policijske uprave Bjelovar, osnovane 23. veljače 1991. godine. Prva je to postrojba u okviru policijskih uprava, odmah nakon Antiterorističke jedinice Lučko. Prva zadaća Posebne jedinice provedena je u ožujku 1991. godine u Pakracu, kojom je pod nadzor stavljeno središte Općine Pakrac. Upravo će se šire područje Pakraca, uz Daruvar i Grubišno Polje, razviti u središte srpske pobune na području Zapadne Slavonije. Posebna jedinica mijenja naziv u studenom 1991. godine Specijalna jedinica policije „Omege".

Pripadnici „Omege" sudjelovali su u operaciji „Otkos 10", na području Velebita u akcijama „Poskok 1" i „Poskok 2" te na dubrovačkom području gdje provode policijske poslove nadzora državne granice. „Omege" sudjeluju i u operacijama „Maslenica" i „Džep 93" te u završnim vojno-redarstvenim operacijama „Bljesak" i „Oluja" kojim su konačno oslobođeni okupirani dijelovi Republike Hrvatske.

Gore: Pripadnici „Omege" na poligonu Gakovo, 1998.
Sredina: Zastava SJP „Omege"
Dolje: Zastave na otvorenju Muzejskog postava Domovinskog rata Bjelovar.

Top: "Omege" at the Gakovo training ground, 1998. Center: Flag of SJP "Omege" Bjelovar Bottom: Flags at the opening of the Homeland War Museum Bjelovar.

Zastava SJP Omege Bjelovar

Zastava Specijalne jedinice policije „Omege" Bjelovar nastala je 1995. godine. Radi se o jednom primjerku zastave izrađenom na tkanini od svile. Zastava je zelenosmeđe boje s ukrasnim resicama dimenzija 175×100 cm. U središtu jednobojne zastave nalazi se znak specijalne jedince koji se sastoji od grčkog slova Omega zelene boje sa zlatnožutim obrubom u čijem se središtu nalazi stilizirani mač s dvije munje – simbol specijalnih jedinica – izveden zlatnožutom bojom s crnim obrubom. Ispod znaka nalazi se natpis „OMEGE" izveden zelenim slovima sa zlatnožutim obrubom te natpis „BJELOVAR" i ispod njega „SPECIJALNA JEDINICA POLICIJE", oba izvedena zlatnožutim bojama.

Na prikazu zastave vidljiva je i zastavna vrpca odlikovanja Republike Hrvatske Reda Nikole Šubića Zrinskog dodijeljenog za junaštvo. Radi se o vrpci u bojama državne zastave izrađenoj od svile na čijem se aversu nalazi natpis „Specijalna jedinica policije "OMEGE" PU Bjelovarsko-bilogorske", a na reversu „Predsjednik Republike Hrvatske".

The Special Police Unit of the Bjelovar-Bilogora Police Department was created from the Special Police Unit of the Bjelovar Police Department, established on 23 February 1991. It is the first unit created within the police administration, right after the Lučko Anti-Terrorist Unit. The first task of the Special Unit was carried out in March 1991 in Pakrac, which enabled control of the center of Pakrac Municipality. The wider area of Pakrac, along with Daruvar and Grubišno Polje, would become the center of the Serb rebellion in Western Slavonia. The special unit changed its name in November 1991 to Special Police Unit "Omege" (plural form of the Greek letter Omega, abbreviated as SJP Omege).

The members of the Omege unit participated in the operation "Otkos 10", the actions "Poskok 1" and "Poskok 2" in the area of Velebit, and in the area of Dubrovnik, where they monitored the state border. The Omege also participated in the operations "Maslenica" and "Džep 93" and in the military-police operations "Flash" and "Storm", which finally liberated the occupied parts of the Republic of Croatia.

Flag of SJP Omege Bjelovar

The flag of the Special Police Unit "Omege" Bjelovar was created in 1995. It is the single flag made for this unit, produced of silk fabric. The flag consists of a green-brown field with decorative tassels, measuring 100×175 cm. In the center of the single-colored flag is the coat of arms of the special unit, which consists of the green Greek letter Omega with a golden-yellow border, in the center of which is a stylized sword with two lightning bolts – the symbol of special units – golden yellow with black borders. Below the sign are the inscription "OMEGE" in green letters with golden-yellow borders, and the inscription "BJELOVAR". At bottom is the inscription "SPECIJALNA JEDINICA POLICIJE", both in golden-yellow.

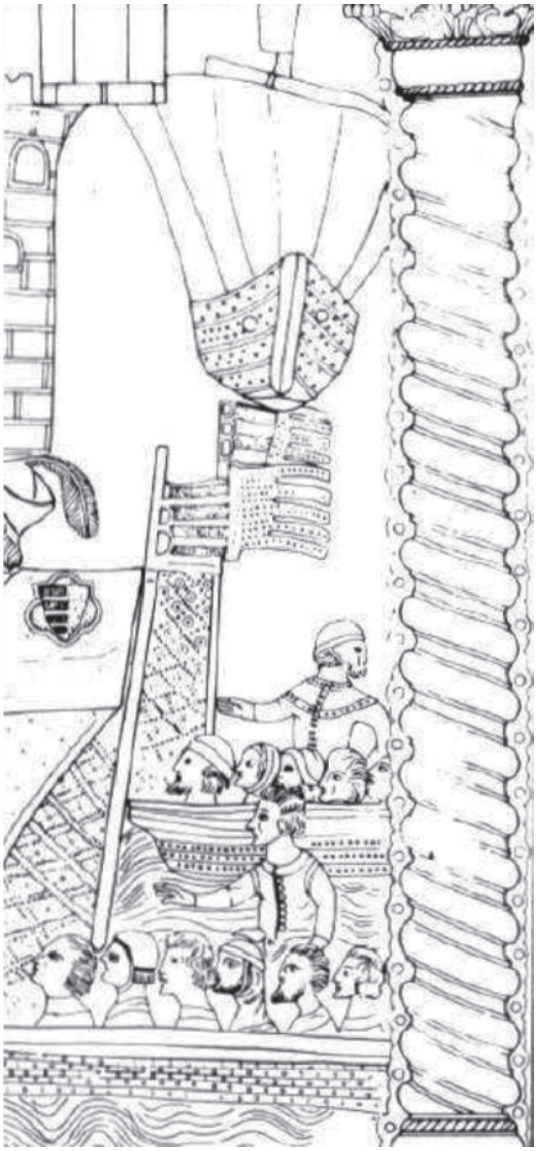
The flag carries the streamer of the Republic of Croatia's Order of Nikola Šubić Zrinski awarded for heroism. It is a ribbon in the colors of the national flag, made of silk, with the inscription "Specijalna jedinica policije "OMEGE" PU Bjelovarsko-bilogorske" on the obverse, and "Predsjednik Republike Hrvatske" on the reverse.

Vojno-pomorske zastave (1): Mornarica Hrvatskog kraljevstva

Hrvatske vojno-pomorske zastave spadaju među slabije obrađene teme hrvatskog srednjovjekovlja,[1] uz **Dubrovačku Republiku** kao svjetlu iznimku čije je pomorsko znakovlje temeljito istraženo i obrađeno tokom zadnjih desetljeća. Glavni razlog tome svakako je siromašan fond izvora na temelju kojih bi se mogle izvući neke nove spoznaje, kao i nepostojanje izvora za neka od glavnih pitanja ove teme. Ne znamo i ne možemo čak niti nagađati koje su bile insignije primjerice mornarice **Hrvatskog kraljevstva** u doba tzv. narodnih vladara jer ne raspolažemo čak niti s trećerazrednim izvorima. Znamo jedino da su bile korištene na brodovima najkasnije od 11. st., ali izgleda kako nije bilo ujednačene prakse jer su zastave, ovisno o primjeru, bile isticane i na krmi[2] i jarbolu,[3] kao i to kako su osim zastava mogli biti korišteni i drugi predmeti kao insignije.[4] Standardizaciju, ili bolje rečeno početke standardizacije hrv. vojno-pomorskog znakovlja možemo pratiti tek od druge polovice 14. st., nastankom (nove) mornarice Hrvatskog kraljevstva.

Mornarica Hrvatskog kraljevstva

Loiš[5] **Anžuvinac** (1326.-1382.) nakon dvogodišnjeg rata protiv **Mletačke Republike** zadobio je čitavu istočnojadransku obalu od **Istre** do **Drača**, odnosno sve mletačke posjede na tome području mirom sklopljenim u **Zadru** 18. veljače 1358. Kralj Loiš time je stekao posebno mjesto u hrvatskoj povijesti ne samo jer je riječ o prvome vladaru, nakon izumrća domaće dinastije, koji je hrvatsku obalu u cijelosti oslobodio od mletačke vlasti, već i zato što je uzdignuo hrvatsku pomorsku moć iz pepela formiranjem ratne mornarice. Kada je hrvatska ratna mornarica oformljena teško je reći, ali njezin

Kraljevske galije u Zadru 1377-80.
Royal Galleys in Zadar 1377-80.
(Kozličić: 78)

Naval Flags (1): Navy of the Croatian Kingdom

*Croatian naval flags are among the less studied topics of Croatian medieval history,[1] with a shining exception being the **Republic of Dubrovnik**, whose maritime symbols have been thoroughly researched and published in recent decades. The main reason for this is certainly the poor pool of sources that might provide new knowledge, as well as the lack of sources for some of the major issues in this area of research. We don't know and we can't even guess what insignia was used by the navy of the **Croatian Kingdom** in the period of the so-called people's rulers, since we don't even have tertiary sources. All we can tell is that they were used on ships at least in the 11th century, but it seems there was no uniform practice. We have examples of flags that were hoisted on the stern[2] and the mast,[3] and we know that in place of flags some other items might have been used as insignia.[4] Standardization, or the beginnings of standardization, of Croatian naval emblems can be traced only to the second half of the 14th century, with the creation of the (new) navy of the Croatian Kingdom.*

Navy of the Croatian Kingdom

***Louis I the Great of Anjou**[5] (1326-1382), after a two-year war against **Venice**, gained the entire eastern Adriatic coast from **Istria** to **Dures** (i.e., all the Venetian possessions along this coast) through a peace made in **Zadar** on 18 February 1358. King Louis thus earned a particular place in Croatian history not only as the first ruler, after the fall of the domestic dynasty, to liberate the entire coast from Venetian rule, but also as the one to elevate Croatian maritime power from the ashes by creating the Croatian Navy. Although it is hard to pinpoint when this navy was formed, it could be dated to the last days of the fight against Venice,*

1 Jedan od rijetkih radova koji se bavi tom tematikom: | *A rare such paper on the topic is*: Heimer, Željko (2006.), „Vojno-pomorske zastave na istočnom Jadranu“, *Polemos* IX (2006) 18: 43-62.

2 U crkvi sv. Silvestra na otoku Biševu nalazi se grafit broda, najvjerojatnije omiške strijele, iz kraja 11. i početka 12. st. - brod ima istaknutu crnu zastavu na krmi. Vidi: | *A graffiti drawing of a ship, probably an Omiš arrow, is found in the St. Silvester church on the island of Biševo, late 11th or early 12th century. The ship is hoisting a black flag at the stern. Cf.*: Praničević Borovac, Ita (2016.), „Grafiti brodova – prilog srednjovjekovnoj pomorskoj ikonografiji“, *More – hrvatsko blago*, Zagreb, 2016: 850.

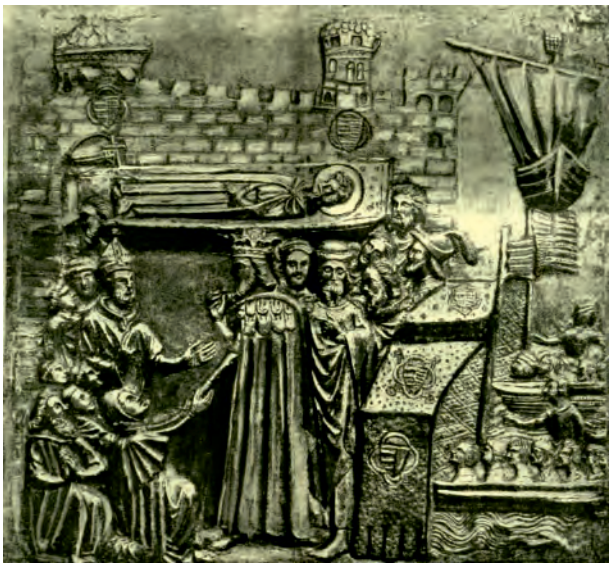
3 Izvan zidina grada Zadra u 11. st. izgrađena je crkva sv. Marije de Pusterla, poznatija i kao Stomorica, iz koje potječe crtež pomorske bitke između zadarskog broda i nepoznatih protivnika. Crtež je datiran u ne mnogo kasnije vrijeme od izgradnje crkve, a na njemu zadarski brod na svoja dva jarbola ima istaknutu po jednu pravokutnu zastavu. Vidi: | *The St. Mary de Pusterla church aka Stomorica was erected in the 11th century outside the Zadar city walls. From there is a drawing not much younger than the church itself, depicting a naval battle of a Zadar ship and some unknown enemy. The Zadar ship hoists a rectangular flag on each of its two masts.* Praničević Borovac: 846.

4 Vidi prikaz grafita hrvatskog jedrenjaka, koji na krmi kao oznaku ima postavljeni križ., iz crkve sv. Jurja na otoku Krku datiran u 12.-13. st. Vidi: | *See the Croatian sailing ship graffiti in St. George church at the island of Krk dated to the 12th to 13th century, that has a cross set at the stern as it's ensign. Cf.*: Kozličić, Mithad, *Hrvatsko brodovlje*, Split: Književni krug; Zagreb,:A.G.M., 1993: 63.

5 U historiografiji uvriježeno je pisati *Ludovik*, no u hrvatskim srednjovjekovnim izvorima latinsko ime *Ludovicus* redovito je bilježeno kao *Loiš* i riječ je o hrvatskoj inačici tog imena, stoga sam se odlučio za istu u svojem tekstu. | *While the modern Croatian historiography refers to him as Ludovik, medieval Croatian texts regularly use the version Loiš for his Latin name Ludovicus.*

nastanak može se okvirno datirati u zadnje dane rata protiv Mlečana jer se prvi kraljevski admiral spominje 10. veljače 1358. u kraljevskoj povelji izdanoj gradu Zadru,[6] a odmah nakon *Zadarskog mira* kralj Loiš sklapa ugovor sa Venecijom prema kojem će Republika izgraditi i opremiti 24 galije za kralja.[7] Mornaricom je zapovijedao „admiral kraljevina Dalmacije i Hrvatske" (*Admirati Regnorum Dalmatiae et Croatiae*),[8] i neki od admirala istodobno su obnašali dužnost knezova **Brača**, **Hvara** i **Korčule** (odakle su, pretpostavlja se, novačili većinu ljudstva za flotu), a zabilježeno je postojanje i podadmirala.[9] Zahvaljujući *Višegradskome ugovoru* sklopljenome između kralja Loiša i Dubrovačke Republike 27. svibnja 1385. u **Višegradu**, znamo kako su i dalmatinski gradovi i komune bili obvezni davati brodove (galije) za ratnu mornaricu,[10] ali i to kako hrvatska ratna mornarica nije bila sastavljena isključivo od brodovlja dalmatinskih gradova.[11] Hrvatska mornarica nastavila je postojati i djelovati i u 15. stoljeće, za vrijeme vladavine **Žigmunda Luksemburškog** (vladao 1387.-1437.), no njezina snaga i moć znatno su opale dotada. Pretposljednji (i peti po redu) admiral, zadarski plemić **Filip Georgii**, odbio se pridružiti pristašama pretendenta na mađarsko-hrvatsko prijestolje **Ladislava Napuljskog** kada je njegova flota doplovila u Zadar u kolovozu 1402., a spominje se i prilikom početka rata za **Dalmaciju** između kralja Žigmunda i Venecije 1411.[12] Posljednji hrvatski admiral, Genovljanin **Ugolinus de Auria** također sudjeluje u ratu protiv Mlečana od 1412. godine sa svojom mornaricom ili barem onim što je ostalo od nje.[13] Sklapanjem petogodišnjeg primirja 17. travnja 1413. u **Trstu** Mlečani su dobili Zadar, **Nin**, **Novigrad**, **Vranu**, **Pag**, **Skradin** i **Šibenik**, a nakon novog rata 1418.-1420., Mlečanima su prepušteni **Split**, **Trogir**, **Kotor**, Brač, Hvar i Korčula – time je praktički izgubljena čitava dalmatinska obala, te je hrvatska ratna mornarica prestala postojati.[14]

Kakve je zastave koristila ratna mornarica i je li postojala službena zastava iste? Prema već spomenutome *Višegradskome ugovoru*, kralj je obvezao Dubrovnik „neprestano...se služiti našim zastavama i grbovima kako na kopnu, tako i na svojim lađama na moru",[15] i temeljem toga možemo zaključiti kako se hrvatska ratna mornarica služila kraljevskim zastavama i grbovima (...*vexillis nostris seu insigniis...*),[16] te kako je anžuvinski kraljevski stijeg bio prva poznata službena hrvatska vojno-pomorska zastava. Dodatnu

Ulazak kralja Loiša u Zadar, detalj škrinje sv. Šimuna, 1377-80.
King Louis enters Zadar, St. Simeon's Cascet, 1377-80.
(Kozličić: 75)

since the first royal admiral is mentioned on 10 February 1358 in a royal charter issued in Zadar,[6] immediately after the Zadar Peace *treaty with Venice, by which the Republic was to build and equip 24 galleys for the king.[7] The navy was commanded by "admiral of kingdoms of Dalmatia and Croatia" (*Admirati Regnorum Dalmatiae et Croatiae*),[8] while some admirals also held the offices of dukes of* ***Brač***, ***Hvar***, *or* ***Korčula*** *(where from, it is supposed, they manned most of the fleet). The office of subadmiral is also recorded.[9] From the* Visegrád Accord *signed between king Louis and the Republic of Dubrovnik on 27 May 1385 in* ***Visegrád***, *we learn that Dalmatian cities and communes were obliged to provide ships (galleys) for the navy,[10] but also that the Croatian navy included more than just ships of Dalmatian cities.[11] The Croatian navy remained active well into the 15th century, during the rule of* ***Sigismund of Luxemburg*** *(ruled 1387-1437), although its might and power had significantly declined by then. The penultimate (and fifth) admiral* ***Filip Georgii***, *a nobleman of Zadar, refused to join supporters of* ***Ladislaus the Magnanimous of Naples***, *pretender to the Hungarian-Croatian throne, when his fleet entered Zadar in August 1402. Admiral Georgii is also mentioned at the beginning of the war for* ***Dalmatia*** *between king Sigismund and Venice in 1411.[12] In 1412, the last Croatian admiral, a Genovese named* ***Ugolinus de Auria*** *also led his navy, or what was left of it, in the war against Venice.[13] By concluding a five-year armistice in* ***Trieste*** *on 17 April 1413, Venice gained Zadar,* ***Nin***, ***Novigrad***, ***Vrana***, ***Pag***, ***Skradin***, *and* ***Šibenik***, *and after another war of 1418-1420, Venice was given* ***Split***, ***Trogir***, ***Kotor***, *Brač, Hvar, and Korčula – thus practically the entire Dalmatian coast was lost and the Croatian navy ceased to exist.[14]*

What flags were used by this navy and was there an official flag? After the aforementioned Visegrád Agreement*, the king obliged Dubrovnik to "permanently ... use our flags and emblems, both on land and on their ships at sea."[15] This leads us to conclude that the Croatian navy used royal flags and emblems (...*vexillis nostris seu insigniis...*),[16] and that the Anjou royal banner was the first known Croatian naval ensign. This is supported by a depiction of the arrival of king Louis to Zadar on the St. Simeon casket in the church of the same name in Zadar. The casket was ordered and financed by Louis' wife, queen Elisabet Kotromanić, and it was made by goldsmith Francesco from Milan between 1377 and*

6 Marčić, Ljubo (1959.) „Nekadašnji mornari Hrvatske ratne mornarice", *Naše more* 6 (1959) 2: 152-153.
7 *Idem*.: 153.
8 U izvorima su zabilježeni različiti nazivi za admirale: | *Sources provide various titles for admirals:* „admiratus noster maritimus generalis, Regis Hungariae Admiratus, admiratus noster maritimus, regius Admiratus, admiratus regius, regius miles admiratus, admiratus in regimine maris, pro regia majestate Hungariae in partibus Dalmatiae admiratus", Cf. Marčić: 153.
9 *Ibidem*.
10 *Ibidem*.
11 Grad Dubrovnik je po ugovoru morao davati jednu galiju za mornaricu i prema uvjetima koji su zadani (slanje jedne galije na 30 brodova o kraljevom trošku ili na 10 galija o trošku dalm. gradova) razlikuje se „čitava flota" od „vojske sastavljene od ljudstva dalmatinskih gradova". Vidi | *According to the treaty, Dubrovnik had to provide a galley for the navy and the given terms (sending of a galley for every 39 ships at the king's expense or 20 galleys at the expense of the Dalmatian cities) There is a difference between the "entire fleet" and the "military of Dalmatian cities' troops". Cf.* Janković Romer, Zdenka: *Višegradski ugovor: temelj Dubrovačke Republike*, Zagreb: Golden marketing, 2003: 19.
12 *Ibidem*.
13 De Auria je primio od kralja plaću za jednu galiju s kojom je trebao sudjelovati u ratu, što je on i činio, a istodobno je kralj pozivao dalmatinske gradove na vjernost i na rat protiv Mlečana, no nije jasno jesu li se i koliko njih je odgovorilo na taj poziv. Vidi: | *De Auria received from the king pay for a galley that was to participate in the war, as he did, but at the same time king called upon Dalmatian cities to loyalty and to wage war against the Venetians. It is not clear how many cities, if any, answered the call - cf.* Marčić:154.
14 *Ibidem*.
15 Janković Romer: 19.
16 Janković Romer: 13.

potvrdu tome nalazimo na prikazu dolaska kralja Loiša u Zadar na škrinji sv. **Šimuna** u istoimenoj crkvi. Izradu škrinje naručila je i financirala Loiševa supruga, kraljica **Elizabeta Kotromanić**, a izradio ju je zlatar **Francesco** iz **Milana** u razdoblju 1377.-1380. godine.[17] Na toj sceni prikazane su dvije galije ili veslarice (kojima je kraljevski par stigao u Zadar) u luci te jedan jedrenjak u pozadini. Jedrenjak je prepoznat kao „zadarska gusarska strijela" (naprednija verzija omiškog gusarskog broda)[18] i kako je prikazan samo pramac, nije vidljiva zastava na krmi, ali na jarbolu ima istaknutu pravokutnu jednobojnu zastavu.[19] S druge pak strane obje jedrilice na krmi, ispred kaštela na krmi, imaju istaknuti identičan pravokutni gonfanon sa pet pravokutnih jezičaca. Zastava je okomito podijeljena na dva polja te se na polju uz zastavnu motku nalaze osam heraldičkih greda, a na desnome su prosuti ljiljani koji se protežu i preko jezičaca zastave.[20] Ovdje je riječ o grbu **Anžuvinaca**, u kojem su kombinirane crvene i srebrne grede obitelji **Arpadović** i u plavome polju zlatni ljiljani dinastije **Anjou**. Isti grbovi naslikani su na kaštelima na krmi veslarica, na krovu i na desnoj strani kaštela, ali ne bi smjelo biti sumnje kako se kraljevski grb nalazio i na lijevoj strani kaštela (premda ista ovdje nije prikazana). Nemamo slikovnih izvora vezanih za kraljevsku flotu iz vremena vladavine Žigmunda Luksemburškog, ali prema već navedenim obvezama iz *Višegradskog ugovora* sa velikom sigurnošću možemo zaključiti kako se i tada hrvatska mornarica borila pod kraljevskim stijegom. Sačuvano je par prikaza kraljevskog stijega Žigmunda Luksemburškog, i vezani su za ekumenski crkveni sabor (koncil) u gradu **Konstanzu** 1414.-1418. godine koji je, zajedno sa tadašnjim papom **Ivanom XXIII.**, dao sazvati kralj Žigmund. U djelu neimenovanoga portugalskoga herolda *Livro de Arautos* (Heroldova knjiga) nastalome oko 1416. godine, a koji je sam prisustvovao saboru tokom 1416. i 1417. godine,[21] prikazane su dvije kraljevske zastave Žigmunda Luksemburškog kvadratnog oblika – jedna je zastava **Ugarskog kraljevstva** sa četiri srebrne i četiri crvene grede,[22] a druga je simbol Žigmunda kao kralja **Rimljana** – zlatna sa crnim orlom.[23] U *Kronici Sabora u Konstanzu* **Ulricha Richentala** (koja je nastala na vrhuncu moći Žigmunda Luksemburškog), preciznije u jednome od njezina prijepisa poznatog kao *Aulendorfski rukopis* iz 60-ih godina 15. st.,[24] prikazana je scena ulaska kralja i njegove pratnje u grad. Ispred kralja na konjima jašu dvojica trubača-herolda sa pravokutnim zastavama obješenim na trube. Jedna je manjih dimenzija, zlatna sa crnim dvoglavim orlom i riječ je o grbu **Svetoga Rimskoga Carstva**. Druga, veća, na sebi ima složeni grb Žigmunda kao mađarskog, češkog i hrvatskog kralja. Riječ je o raščetvorenome polju sa središnjim štitićem. U prvome je polju tzv. noviji grb

Kraljevi heroldi, Ulrich Richental: Kronika sabora u Konstanzu (Aulendorfski rukopis), oko 1460.
Royal Herolds, Ulrich Richental: Chronicle of Council of Constance (Aulendorf Manuscript), ca. 1460.

1380.[17] The depiction shows two galleys with oars (which brought the royal couple to Zadar) in the port and a sailing ship in the background. The sailing ship is recognizable as the Zadar pirate arrow *(an advanced version of the Omiš pirate ship),[18] but being shown from the bow, a flag at the stern is not visible. However, on the mast, flies a rectangular monocolor flag.[19] On the other hand, both galleys fly at the stern, in front of the stern castle, the same rectangular gonfanon with five rectangular tongues. This ensign is vertically divided in two, the field next to the flagpole including eight heraldic bars, while the other is semée of fleur-de-lis, entering into the tongues.[20] That is, of course, the banner of arms of the Hungarian branch of **Anjou**, combining the barry gules and argent of the **Arpad** dynasty with the azure fleury or of the Anjou. The same arms are depicted on the galleys' stern castles, their roofs and starboards, and there should be no doubt that it would have also been shown on the port side, not visible in the depiction. We lack illustrated sources for the royal fleet from the rule of Sigismund of Luxemburg, but on the basis of the mentioned determinations of the* Visegrád Agreement*, we may be fairly certain that the Croatian navy fought under the royal banner. We know of only a couple of depictions of royal banners of Sigismund in connection with the ecumenical church council in **Constanz** 1414 - 1418, summoned by Sigismund and Pope **John XXIII**. An anonymous Portuguese herald who participated in the council during 1416 and 1417, wrote* Livro de Arautos *(Herald's Book) around 1416.[21] It depicts two royal flags of Sigismund of Luxemburg, both square shaped, one being the banner of the **Hungarian Kingdom** with four silver and four red bars,[22] and the other, golden with a black eagle, announcing Sigismund as the king of the **Romans**.[23] In the* Council of Constance Chronicle *by **Ulrich Richental** (made at the height of Sigismund's power), or rather, a copy known as the* Aulendorf Manuscript *produced in the 1660s,[24] there is a scene depicting the entrance of the king and his party into the city. Two herald trumpeters ride in front of the king, their trumpets adorned with rectangular flags. One is smaller, golden with a black eagle, thus the banner of the **Holy Roman Empire**. The other is larger, denoting Sigismund as the Hungarian, Bohemian, and Croatian king: quartered with an inescutcheon, the first Hungary Moderne (double cross on a triple mound), the second **Bohemia**, the third the Croatian kingdom (*Dalmatie et Croatie*), and the fourth Hungary Ancient (barruly). The inescutcheon is uncolored with a lion rampant, indubitably the emblem of **Luxemburg**: barry argent and azure a lion rampant*

17 Bugarin, Velimir: „Škrinja sv. Šimuna kao izvor za poznavanje tipologije hrvatskog brodovlja", Rostra 3 (2010) 3: 49.
18 Kozličić: 80.
19 Bugarin: 51.
20 Vidi prikaz u: | *See depiction in*: Kozličić: 78.
21 Knjiga se danas čuva u Sveučilištu u Manchesteru, pod imenom | *Now kept at the University of Manchester, as* John Rylands Library, ms. 28 – vidi | *cf.* Clemmensen, Steen: *The Herald's Book al. Livro de Arautos al. De ministerio armorum*, 2001: 4.
22 *The Herald's Book al. Livro de Arautos al. De ministerio armorum*, John Rylands University Library, Manchester, Ms. Latin 28, 42r.
23 *The Herald's Book al. Livro de Arautos al. De ministerio armorum*, John Rylands University Library, Manchester, Ms. Latin 28, 14r.
24 Vidi | Cf. Božić, Mate; Ćosić, Stjepan : *Hrvatski grbovi: geneza - simbolika - povijest*, Zagreb:Hrvatska sveučilišna zaklada, Filozofski fakultet

Mađarske sa patrijarhalnim križem na trovrhome brdu, u drugome grb **Češkog kraljevstva**, u trećemu grb Hrvatskog kraljevstva (*Dalmatie et Croatie*), a u posljednjemu stoji grb Arpadovića. Središnji štitić je neobojan i na njemu se nalazi propeti lav, a što je nesumnjivo prikaz grb obitelji **Luksemburg**: štit sa srebrnim i plavim gredama preko kojih se nalazi crveni okrunjeni propeti lav. Hrvatski grb ovdje je prikazan kao crveni štit sa tri okrunjene lavlje glave (okrenute u desnu stranu), i razlikuje se od prikaza grba Hrvatske u raznim izvorima iz ranijih razdoblja gdje se u štitu nalaze jedna ili tri leopardove glave (okrenute *en face*).[25] Promjena grba Hrvatskog kraljevstva dogodila se u vrijeme Žigmundove vladavine, najvjerojatnije kao rezultat dugogodišnjih borbi za mađarsko i hrvatsko prijestolje koje je Luksemburški bio prisiljen voditi te potrebe za legitimacijom prava na isto,[26] i upravo zbog toga možemo sa velikom sigurnošću pretpostaviti kako je (i) taj grb našao mjesto na zastavi kraljevske mornarice. Prikaz rimske carske zastave je anakroničan jer će Žigmund postati carem tek 1433. godine, što donekle baca sumnju na autentičnost prikazane kraljevske zastave, pogotovo kada se ista usporedi sa onom u grbovniku *Livro de Arautos*. S druge pak strane, izgled hrvatskog grba daje na vjerodostojnosti istoj, jer se takva varijanta grba koristila (od strane kraljevskog dvora) samo u doba Žigmundove vladavine, a u doba kada je *Aulendorfski rukopis* nastao korišten je plavi štit sa leopardovim glavama kao jedini službeni grb kraljevstva.[27] Na kraju svega može se izvući zaključak kako je i zastava mornarice Hrvatskog kraljevstva bila predmetom Žigmundovih heraldičkih intervencija i modifikacija kroz godine, počevši od one najjednostavnije a to je micanje anžuvinskih ljiljana sa polja zastave. Prema tome kvadratna zastava sa srebrno-crvenim gredama Arpadovića korištena je u prva dva desetljeća Žigmundove vladavine, dok je kasnije mogla biti zamijenjena sa grbovnom zastavom sa složenim kraljevskim grbom, i to vjerojatno ne prije 1416. godine kada je nastao *Livro de Arautos*. Kako se najranija upotreba novog hrvatskog grba datira u rano 15. st., zbog pojave istog unutar kraljevskog grba u grbovniku *Gelre* s početka 15. st.[28] te na kraljevskome pečatu iz 1411. godine,[29] postoji mogućnost da su hrvatski lavovi našli mjesto na zastavi mornarice i prije 1416. godine,[30] ali ta zastava svakako nije izgledala kao ona iz *Aulendorfskoga rukopisa* – takva je mogla biti uvedena u upotrebu tek 1419. godine, kada Žigmund Luksemburški uzima titulu češkog kralja, pred sam kraj postojanja hrvatske ratne mornarice.

Zastava ugarskoga kralja,
Livro de Arautos, 1416., str. 42r
Flag of Hungarian King,
Livro de Arautos*, 1416, page 42r*

crowned gules. The Croatian field is here shown as gules three crowned lion heads (looking to dexter), thus differing from earlier depictions showing one or three en face lion heads.[25]

The change of the arms of the Croatian Kingdom happened during the Sigismund rule, probably during the lengthy struggle for the Hungarian and Croatian throne that he was bound to lead to confirm the legitimacy of his claim.[26] *This is precisely the reason that we can state with high confidence that (also) these arms were depicted on flags of the royal navy. The depiction of the Roman Emperor flag is anachronistic, since Sigismund became Emperor only in 1433. That also puts in doubt the authenticity of the royal banner, certainly when compared with the* Livro de Arautos. *On the other hand, the variation of the Croatian arms provides an argument for its authenticity, since such a version was used (by the royal court) only during Sigismund's rule, while in the period when the* Aulendorf manuscript *was made, the azure three-head afrontée variant was the only official version.*[27] *Finally, we may conclude that the flag of the navy of the Croatian Kingdom was a matter of Sigismund's heraldic interventions and modifications through the years, starting with the simplest: by removing the Anjou fleury half. Thus a rectangular Arpad barry argent and gules flag was used for the first two decades of Sigismund's rule, while it was subsequently replaced with a royal banner of the composed arms, probably not before 1416 when the* Livro de Arautos *was written. As the oldest use of these new Croatian arms is dated to the early 15th century, being found in the* Gelre *Armorial Book*[28] *and on the 1411 royal seal,*[29] *it may be that the Croatian lions found their place in the naval flag even before 1416,*[30] *however the flag would not be the one shown in the* Aulendorf Manuscript. *As such would be introduced only in 1419, when Sigismund took the title of Bohemian king, at the very end of existence of the Croatian navy.*

Sveučilišta u Zagrebu, Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar", 2021: 40-42.
25 Vidi | *Cf.* Božić & Ćosić: 44-45.
26 O tome opširnije vidi: | *See more in*: Božić & Ćosić: 42-47.
27 Vidi | *Cf.* Božić & Ćosić: 47-49.
28 Božić & Ćosić: 44.
29 Božić & Ćosić: 43.
30 Vjerojatno kao zasebna zastava, kvadratnog oblika i crvene boje sa srebrnim lavljim glavama. | *Probably as a separate flag, square red with silver lion heads.*

Filatelistička izložba na UFRI

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci (UFRI), Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo (HGZD) i Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ (DBHZ) priredili su Filatelističku izložbu “Poštanske marke Republike Hrvatske s državotvornim motivima”, od 6. do 20. listopada 2023. godine, u predvorju Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Sveučilišna avenija 6, 51000 Rijeka.

Izložba je postavljena na UFRI uoči spomen-dana 8. listopada koji se obilježava kao Dan Hrvatskog sabora u sjećanje na dan kada je Sabor Republike Hrvatske 1991. godine jednoglasno donio Odluku o raskidu svih državnopravnih veza Republike Hrvatske s bivšom državom.

Izložba je izvorno pripremljena kao dio programa obilježavanja 175. obljetnice hrvatske zastave 5. lipnja 2023. kada je HGZD i DBHZ upriličio svečanost predstavljanja poštanskih maraka koje je Hrvatska pošta objavila tim povodom na inicijativu HGZD-a.

Izložba na dvije tzv. filatelističke vitrine predstavlja navedene nove poštanske marke, kao i izbor drugih poštanskih maraka koje je Hrvatska pošta objavila od 1990. godine s državotvornim motivima – prikazima grbova i zastava te likovima značajnih državnika koji su igrali ključne uloge u ostvarenju hrvatske državnosti u suvremeno doba. Prikazan je i zanimljiv filatelistički materijal (putovala pisma) zmajske tematike, pripremljene uz novo izdanje maraka, koja je priredio filatelist Zoran Vlahović te pojedini materijali Hrvatskog saveza filatelista, čiji predsjednik Julije Maras je i pripremio postav izložbe. Autor izložbe je pukovnik doc. dr. sc. Željko Heimer, Meštar obredničar DBHZ i predsjednik HGZD.

Ova izložba poštanskih maraka zamišljena je kao gostujuća odnosno putujuća izložba, koja će se u narednim razdoblju moći predstaviti širom domovine, a Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci prvi je gdje nakon predstavljanja u Zagrebu izložba gostuje.

Philatelic Exhibition at UFRI

The Faculty of Teacher Education of the University of Rijeka (UFRI), the Croatian Heraldic and Vexillological Association (HGZD), and the Brotherhood of the Croatian Dragon Society (DBHZ) organized a Philatelic Exhibition “Postal Stamps of the Republic of Croatia with Statehood Motifs”, October 6–20, 2023, in the UFRI lobby (Sveučilišna avenija 6, 51000 Rijeka).

The exhibition was organized at the UFRI on the eve of the memorial day of October 8, which is designated as the Day of the Croatian Parliament and commemorates the date in 1991 when the Parliament of the Republic of Croatia unanimously passed the decision to terminate all state-legal ties of the Republic of Croatia with the former state.

The exhibition was originally prepared as part of a program to mark the 175th anniversary of the adoption of the Croatian flag on June 5, 2023, when HGZD and DBHZ organized a ceremony introducing the postage stamps published by the Croatian Post for the occasion at the initiative of HGZD.

The exhibition at two so-called philatelic showcases presents the aforementioned new postage stamps, as well as a selection of other postage stamps with national motifs issued by the Croatian Post since 1990 – depictions of coats of arms and flags and figures of important statesmen who played key roles in the realization of Croatian statehood in modern times. Interesting philatelic material (postal traveled letters) with a draconian theme, using the newly issued stamps, prepared by philatelist Zoran Vlahović, and some materials of the Croatian Philatelist Association, whose president Julije Maras prepared the exhibition, were also displayed. The author of the exhibition is LTC Assoc. Prof. Dr. Željko Heimer, Master of Ceremonies DBHZ and president of HGZD.

This philatelic exhibition is conceived as a traveling exhibition that will be presented throughout the country in the coming period. Its guest appearance at the Faculty of Teacher Education of the University of Rijeka is the first stop of the exhibition after the presentation in Zagreb.

Novi grbovi u Crkvi

Objavljivanjem *Šematizma Zagrebačke nadbiskupije* u ožujku 2023. definiran je i grb **nadbiskupije**: u plavome srebrni uspravno prolazni plosnati križ između srebrnih slova alfa i omega. Iz štita izrasta zlatni dvostruko plosnati križ. Ranije je nadbiskupija rabila varijacije grba kardinala **Stepinca**, te se ovime uspostavlja normirana inačica. Oblikom štita i jednostavnošću referira se na najstarije sačuvane grbove u prvostolnici ukazujući na njenu više od devetstoljetnu tradiciju.

Mons. mr. **Zdenko Križić**, OCD, imenovan je 8. rujna 2023. nadbiskupom **Splitsko-makarskim** te je također njegov grb biskupa **Gospičko-senjskog**, usvojen 2016. ažuriran novim simbolima nadbiskupske časti izvan štita (križ i kićanke): Četvoren, prvo u srebrnom smeđi povijeni šiljak koji završava kružnim plosnatim križem i preko svega tri zlatne šestokrake zvijezde (2, 1) (karmelski križ), drugo u plavom zlatna šestokraka zvijezda iznad tri srebrne valovite niti, treće u plavom zlatna velebitska degeinija i četvrto crveno i srebrno šahirano (4×5). Iza štita zlatni nadbiskupski štap s dvostrukim djetelinastim križem s pet crvenih kamenova, nadvišen zelenim galerom iz kojeg vise sa svake strane po deset zelenih kićanki. Ispod u zlatnoj vrpci smeđe geslo: „Bog sam dostaje“ (*Solo Dios basta*, Sv. **Tereza Avilska**).

Mons. **Ivan Štironja** imenovan je 31. siječnja 2023. biskupom porečko-pulskim, gdje dolazi sa službe kotorskog biskupa koju obnaša od 2020. godine. Tada je usvojio grb prema oblikovanju spomenutog rimskog heraldičara dr. **Renata Polettija**, kojeg rabi i na novoj dužnosti bez promjene: Raskoljen zaobljenim šiljkom, prvo u crvenome srebrni kristogram XP između slova alfa i omega, drugo u crvenome srebrni golub raširenih krila s nimbusom i sedam zraka nadolje, treće u plavome srebrna osmokraka zvijezda. Iza štita zlatni biskupski štap s trolisnim grčkim križem s pet crvenih kamenova, nadvišen zelenim galerom iz kojeg vise sa svake strane po šest zelenih kićanki. Ispod u zlatnoj vrpci crno geslo: „Bog je ljubav“ (1 Iv 4, 16).

Mons. **Ferenc Fezekas** imenovan je 7. listopada 2023. biskupom **Subotičke** biskupije, u kojoj je do tada, a nakon smrti biskupa **Večerina** obavljao dužnost dijecezanskog upravitelja. Od dijelova **Kaločke** nadbiskupije sa sjedištem u **Subotici** ustanovljena je 1923. godine Apostolska administracija za **Jugoslavensku Bačku**, koja je 1968. uzdignuta u status **Subotičke** biskupije neposredno podređene **Svetoj Stolici**, a od 1986. sufraganska je **Beogradskoj** nadbiskupiji, koja je tada postala metropolitanska. Biskup Fezekas odabrao je grb koji bojama i podjelom prati grb Subotičke biskupije: razdijeljen povijenim šiljkom, 1. u plavome zlatni kalež sa srebrnom hostijom, 2. u zelenome zlatna otvirena knjiga s natpisom *„Pax/et//bo-/num“* (Mir i dobro), 3. u crvenome zlatna sedmokraka zvijezda. Iza štita zlatni biskupski štap s djetelinastim grčkim križem s pet crvenih kamenova, nadvišen zelenim galerom iz kojeg vise sa svake strane po šest zelenih kićanki. Ispod u srebrnoj vrpci crnim geslo: *„Spe gaudentes“* (U nadi se radujte, Rom 12, 12). Grb je oblikovao vlč. **Tomislav Hačko**.

Spomenimo ovdje da je **riječki** nadbiskup **Mate Uzinić** odlučio krajem 2022. da na ovoj službi neće koristiti ni osobni grb, kojeg je imao kao **dubrovački** biskup od 2011. godine, niti će grb imati nadbiskupija, koja od ranije rabi amblem u obliku dvostrukog križa spojenog sa sidrom u dnu pred kojim je raspelo.

New Coats of Arms in the Church

With the publication of the new Schematism of the Zagreb Archdiocese *in March 2023, the coat of arms of the* ***archdiocese*** *was also defined: azure a cross pattée couped dexter and sinister argent between letters Alpha and Omega also argent. A double cross pattée issuant from the shield. Previously, the archdiocese used variations of Cardinal* ***Stepinac****'s coat of arms, and a standardized version is hereby established. The shape of the shield and its simplicity refer to the oldest preserved coats of arms in the capital, indicating its more than nine hundred years of tradition.*

Msgr. M.Sc. ***Zdenko Križić****, OCD, was appointed Archbishop of* ***Split-Makarska*** *on September 8, 2023, and his coat of arms as the Bishop of* ***Gospić-Senj****, adopted in 2016, was updated with new symbols of the archbishop's honor outside the shield (cross and tassels): quartered, the first per chevron ployé patté at the point argent and brunatre, in base a mullet argent, in chief two mullets or, the second azure a mullet or over three wavy barrulets argent, the third in azure a degenia flower or, and the fourth chequy gules and argent (4×5). Behind the shield, a golden archbishop's staff with a double trefoil cross with five red stones, surmounted by a green galero with ten green tassels on each side. Below, in a golden ribbon, the brown motto:* Bog sam dostaje *(God is enough -* Solo Dios basta*, St. Teresa of Avila).*

Msgr. ***Ivan Štironja*** *was appointed Bishop of* ***Poreč-Pula*** *on January 31, 2023, where he comes from the office of Bishop of* ***Kotor****, which he has held since 2020. Then he adopted the coat of arms according to the design of a heraldist from,* ***Rome*** *Dr.* ***Renato Poletti****, which he uses in his new position without change: azure, chapé ployé gules, with the mullet of eight argent; the dexter chapé with a Christogram XP between the letters alpha and omega also argent, the sinister chapé a dove argent displayed nimbed and rayed downwards of seven. Behind the shield is a golden bishop's staff with a Greek cross bottony with five red stones, surmounted by a green galero with six green tassels on each side. Below, in a golden ribbon, a black motto:* Bog je ljubav *(God is love, 1 John 4:16).*

On October 7, 2023, Msgr. ***Ferenc Fezekas*** *was appointed Bishop of* ***Subotica****, in which he was previously the diocesan administrator, after the death of Bishop* ***Večerin****. The Apostolic Administration for* ***Yugoslav Bačka****, with its center in Subotica, was established in 1923 from parts of the* ***Kalocsa*** *Archdiocese, and in 1968 it was elevated to the status of diocese directly subordinate to the* ***Holy See****. Since 1986 it has been a suffragan to the* ***Belgrade*** *Archdiocese, which then became metropolitan. Bishop Fezekas chose a coat of arms that follows the coat of arms of the Diocese of Subotica in colors and divisions: vert chevron ployé per fess azure and gules, an opened book or inscribed* Pax/et//bo-/num *(Peace and good), the dexter chapé a chalice or with a host argent, in sinister chapé a mullet of seven or. Behind the shield is a golden bishop's staff with a Greek cross bottony with five red stones, surmounted by a green galero with six green tassels on each side. Underneath, in a silver ribbon, black the motto:* Spe gaudentes *(Rejoice in hope, Romans 12:12). The coat of arms was designed by Rev.* ***Tomislav Hačko****.*

Let us mention here that Archbishop of ***Rijeka*** *-* ***Mate Uzinić*** *decided in late 2022 that he will not use his personal coat of arms, which he has had as Bishop of* ***Dubrovnik*** *since 2011, in this new office, nor will the archdiocese have a coat of arms, but will continue to use the previously used emblem in the form of a double cross joined with an anchor in the bottom ensigned with a crucifix.*

Zagrebačko predstavljanje knjige *Zastave s krme, jarbola i prove*

U Zagrebu u Kuli nad Kamenitim vratima, u sjedištu Družbe "Braća Hrvatskoga Zmaja", Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo je u povodu Svjetskog veksiloloških dana upriličilo predstavljanje knjige Daniele Kušpilić "Zastave s krme, jarbola i prove: Katalog Zbirke zastava i signalnih zastava Hrvatskog pomorskog muzeja Split".

Događanje je organizirano u sklopu obilježavanja Svjetskog veksiloloških dana, 1. listopada uspostavljenog 2016. godine, a kojeg je Međunarodna federacija veksiloloških udruga (FIAV) prihvatila na 27. međunarodnom veksilološkom kongresu u Londonu 2017. godine, kao dan na koji se obilježava proučavanje zastava i znanstvena disciplina veksilogija. 1. listopada 1961. godine objavljen je prvi broj časopisa the Flag Bulletin, što se smatra začetkom organizirane veksilologije. Mnoge veksilološke organizacije diljem svijeta na različite načine i raznolike aktivnosti obilježavaju ovaj datum (vidi npr. *World Vexillology Day* https://www.facebook.com/vexillologyday).

Autoricu kataloga predstavio je Željko Heimer, predsjednik HGZD i Mešetar obredničar DBHZ te je govorio o knjizi. Istakao je da je dugo očekivani katalog bogate Zbirke zastava i signalnih zastava Hrvatskog pomorskog muzeja Split znalački pripremila mlada kustosica splitskog Muzeja vrlo minuciozno i s velikim marom. Katalog obrađuje gotovo tristo predmeta iz Zbirke, većim dijelom iz 19. i 20. stoljeća, no predstavlja pomorsku veksilologiju i praksu od vremena Dubrovačke Republike, kroz sve promjene režima u država na istočnom Jadranu do danas. Hrvatski pomorski muzej Split objavio je ovu knjigu na 172 stranice početkom tekuće godine. Više o knjizi vidi u GiZ 33/2023 str. 31-32.

Autorica knjige održala je lijepo predavanje o splitskoj zbirci zastava, istakavši osobito značajne i zanimljive primjerke iz zbirke te je slušateljstvu pružila osjećaj širine pomorske veksilologiju koju ova druga po veličini zbirka zastava, a najveća zbirka pomorskih rastava u Hrvatskoj ima.

Nakon predavanja uslijedila je i zanimljiva rasprava o prikazu isticanja zastava na moru, a nakon formalnog dijela, u skladu sa zmajskom običajima, nastavljeno je druženje i rasprava u neformalnom obliku u srdačnoj atmosferi.

Book Promotion in Zagreb Flags from Stern, Mast and Bow

In Zagreb, in the Tower over the Stone Gates, the seat of the Brotherhood of the Croatian Dragon (DBHZ), the Croatian Heraldic and Vexillological Association, on the occasion of World Vexillology Day, organized the presentation of Daniela Kušpilić's book "Flags from the Stern, Mast and Bow: Catalog of the Collection of Flags and Signal Flags of the Croatian Maritime of the Split Museum".

The event was organized as part of the celebration of the World Vexillological Day, established on October 1, 2016, and accepted by the International Federation of Vexillological Associations (FIAV) at the 27th International Vexillological Congress in London in 2017 as a day to mark the study of flags and the scientific discipline of vexillology. On October 1, 1961, the first issue of the journal The Flag Bulletin was published, marking the beginning of organized vexillology. Many vexillological organizations around the world mark this date in different ways and with diverse activities (eg, see World Vexillology Day https://www.facebook.com/vexillologyday).

The author of the catalog was introduced by Željko Heimer, HGZD President and DBHZ Master of Ceremonies, and spoke about the book. He pointed out that the long-awaited catalog of the rich collection of flags and signal flags of the Croatian Maritime Museum Split was expertly prepared by the young curator of the Split Museum, meticulously and with great passion. The catalog deals with almost three hundred objects from the Collection, mostly from the 19th and 20th centuries, but it represents maritime vexillology and practice from the time of the Republic of Dubrovnik, through all the regime changes in the countries on the eastern Adriatic until today. The Croatian Maritime Museum Split published this 172-page book at the beginning of this year. On the book itself, see more GiZ 33/2023, pp. 31-31.

The author of the book gave a nice lecture about the Split flag collection, highlighting particularly significant and interesting examples from the collection, and gave the audience a sense of the breadth of maritime vexillology contained in this second-largest collection of flags, and largest collection of maritime flags, in Croatia.

After the lecture, there was an interesting discussion about the use of flags at sea, and after the formal part, in accordance with dragon customs, socializing and informal discussion continued in a cordial atmosphere.

Riječko predstavljanje knjige *Grboslovna baština Cresko-lošinjskog otočja*

Nakon predstavljanja u Cresu i Malom Lošinju u lipnju, u Rijeci je 6. srpnja 2023. predstavljena monografija Jasminke Ćus Rukonić *Grboslovna baština cresko-lošinjskog otočja*. Predstavljanje je održano u prekrasnoj Mramornoj dvorani Guvernerove palače, odnosno Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka. Na lijepo posjećenom događanju knjigu su predstavili ravnateljica Creskog muzeja Jelena Dunato, predsjednik HGZD-a dr. Željko Heimer te sama autorica.

Na 248 stranica, u 17 poglavlja i 1008 kataloških jedinica Ćus Rukonić je obradila grbove država koje su upravljale arhipelagom, od Mletačke Republike do suvremene Hrvatske, potom pokrajinske grbove i one pojedinih mjesta i komuna, zatim grbove vladara i drugih dužnosnika, otočnih obitelji i crkvenih dostojanstvenika, redova i bratovština, vjerske simbole te znakove raznih zanata, obrta i udruga.

Uvodno se okupljenima obratila gospođa Dunato, urednica izdanja i ravnateljica Creskog muzeja koji je nakladnik ovog, kako je rekla, „magnum opusa muzejske savjetnice Jasminke Ćus-Rukonić“. Podsjetila je na njezinu bogatu bibliografiju, samo iz područja heraldike, te zaključila kako je došlo vrijeme da se „sva ta istraživanja objedine u jednoj publikaciji nadopunjenoj novim saznanjima, fotografijama i ilustracijama, u želji da se stručnim krugovima predstavi jedno zaokruženo istraživanje, a široj javnosti ukaže na ovaj izuzetno važan baštinski dio kako se on naglim turističkim razvojem iz pukog neznanja ne bi devastirao“.

Dr. Heimer, koji je bio i recenzent ove monografije pročitao je dijelove iz svoje recenzije i naglasio značaj kojeg ovakva monografija ima za hrvatsku heraldičku baštinu te na izuzetna metodološka i terminološka dostignuća, koja će postati primjer dobre prakse za sve istraživače koji se bave našom regionalnom heraldičkom baštinom Ukazao je i na neke specifičnosti koje cresko-lošinjsku heraldiku čine drugačijom i stoga još zanimljivijom – s jedne strane otočka izoliranost od kontinenta, a s druge strane ta ista otočka otvorenost trgovačkim putovima, čini da se na otočju bilježe grbovi pod utjecajem venetske, rimske, pijemontske, lombardske, španjolske, austrijske, ali i lokalne otočne te istočnojadranske odnosno hrvatsko-ugarske heraldike. Naglasio je da je autorica ovim djelom prikupila i predstavila cjelovitu sliku cresko-lošinjske heraldičke baštine te time zaokružuje svoj više od tridesetogodišnji rad na tim temama, koje je u tom periodu vrlo detaljno upoznala – ne samo iz ranije objavljenih knjiga i periodike, ne samo iz dokumenata u arhivima, već i neumornim terenskim radom, istraživanja pojedinih grbova na najudaljenijim kućama Cresa i Lošinja. Treba naglasiti i da je velika većina fotografija grbova *in situ* autorica sama slikala ili su to učinili njezini suradnici pod njezinim vodstvom te tako predstavljaju autentični dokaz o heraldičkoj baštini tamo gdje je izvorno nastala. S druge strane, to pokazuje da je autorica morala osobno propješačiti i ostaviti svoju stopu ispred doslovno svakog grba predstavljenog u ovoj monografiji.

Na koncu je autorica uz kratku prezentaciju predstavila prema njezinom izboru nekoliko najzanimljivijih grbova, koji se na ovaj ili onaj način ističu između više tisuću zabilježenih primjera.

Dnevna emisija na prvom programu nacionalne televizije HRT *Vijesti iz kulture* objavila je istog dana lijep prilog o ovom događanju.

Book Promotion in Zagreb Heraldic Heritage of the Cres-Lošinj Islands

After its presentation in Cres and Mali Lošinj in June, Jasminka Ćus-Rukonić's monograph Heraldic Heritage of the Cres-Lošinj Islands *was presented in Rijeka on 6 July 2023. The event took place in the beautiful Marble Hall of The Governor's Palace, today the Maritime and Historical Museum of the Croatian Littoral in Rijeka. At the well-attended event, the book was presented by the director of the Cres Museum, Jelena Dunato, the president of HGZD, Dr. Željko Heimer, and the author herself.*

On 248 pages, in 17 chapters and 1008 catalog units, Ćus-Rukonić has covered the coats of arms of the states that governed the archipelago from the Venetian Republic to modern Croatia, then the provincial coats of arms and those of individual towns and communes, then the coats of arms of rulers and other officials, island families and church dignitaries, orders and brotherhoods, religious symbols, and signs of various trades, crafts and associations.

Jelena Dunato, editor of the publication and director of the Cres Museum, which is the publisher, said the book is "the magnum opus of the museum advisor Jasminka Ćus-Rukonić". She recalled her rich bibliography in the field of heraldry and concluded that the time had come for "all these studies to be combined in one publication supplemented with new knowledge, photographs, and illustrations, in the desire to present a well-rounded study to expert circles, and to educate the general public about this extremely important part of our heritage so that it is not devastated by sudden tourist development out of sheer ignorance".

Dr. Heimer read from his review of the monograph and emphasized the significance of this kind of monograph for Croatian heraldic heritage, declaring that its exceptional methodological and terminological achievements exemplify good practice for all researchers of our regional heraldic heritage. He also pointed out some specifics that make the heraldry of Cres and Lošinj different and therefore even more interesting: on the one hand, the island's isolation from the continent, and on the other hand, the island's openness to trade routes, mean that coats of arms under the influence of Venetian, Roman, Piedmontese, Lombard, Spanish, and Austrian, as well as the local and eastern Adriatic or Croatian-Hungarian heraldry, can be recorded on the islands. He emphasized that with this work, the author has collected and presented a complete picture of the heraldic heritage of Cres and Lošinj, thus rounding off her more than thirty years of work on these topics, which she got to know in great detail during that period – from not only previously published books and journals, as well as documents in the archives, but also through tireless field work, researching individual coats of arms on the most remote houses of Cres and Lošinj. It should also be emphasized that the vast majority of the in situ *photographs of coats of arms in the book were taken by the author herself or by her collaborators under her guidance, and thus represent authentic evidence of the heraldic heritage where it was originally created. It also shows that the author personally walked all the paths and left her footprint in front of literally every coat of arms presented in this monograph.*

At the end, in a short presentation, the author discussed several of the most interesting coats of arms, which, by her estimation, stand out in one way or another among more than a thousand recorded examples.

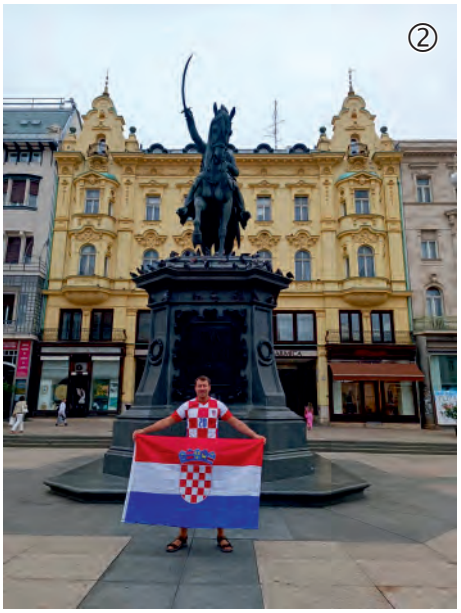
Croatian national television HRT 1's daily show Culture News *published a nice report about this event on the same day.*

Bljesci — Flashes

Povreda ugleda RH

U šibenski zatvor priveden 44-godišnjak koji je na internetu omalovažavao grb, zastavu i himnu

U Policijskoj postaji Šibenik dovršeno je kriminalističko istraživanje nad 44-godišnjakom osumnjičenim za povredu ugleda RH.

Provedenim kriminalističkim istraživanjem utvrđena je sumnja kako je osumnjičeni, od sredine mjeseca rujna 2023.g. na društvenim mrežama i na svojim profilima koji su otvoreni za javnost, izvrgnuo ruglu i prijeziru Republiku Hrvatsku na način da je omalovažavao njezin grb, zastavu i himnu.

Osumnjičeni je predan pritvorskom nadzorniku Policijske uprave šibensko-kninske dok je kaznena prijava dostavljena Županijskom državnom odvjetništvu u Šibeniku.

V.B. 25.10.2023. https://www.sibenik.in/crna-kronika/u-sibenski-zatvor-priveden-44-godisnjak-koji-je-na-internetu-omalovazavao-grb-zastavu-i-himnu/179928.html

Injury to the Reputation of the Republic of Croatia

A 44-year-old man who insulted the coat of arms, the flag, and the national anthem on the Internet was detained in Šibenik prison.

At the Šibenik Police Station, a criminal investigation was completed against a 44-year-old man suspected of defaming the reputation of the Republic of Croatia.

The criminal investigation established the suspicion that the suspect mocked and despised the Republic of Croatia in such a way that he disparaged its coat of arms, flag, and anthem on social networks and on his profiles that are open to the public, from the middle of September 2023.

The suspect was handed over to the custody supervisor of the Šibenik and Knin Police Department, while the criminal complaint was submitted to the County State Attorney's Office in Šibenik.

Spuštena zastava JK "Opatija"

Zastava Jedriličarskog kluba "Opatija" je skinuta. Započelo je rušenje hangara, u povijest odlazi dio opatijske luke, koji će do ljeta 2024. godine zablistati u novom ruhu. ... **Mario Šikić**, predsjednik JK "Opatija" jučer je skinuo zastavu, koja će se ponovno zavijoriti do ljetne turističke sezone.

Marin Ančić, 8.11.2023. https://poduckun.net/novosti/fotovideo-zastava-je-spustena--krenulo-je-rusenje-hangara-jk-opatija

The Sailing Club Opatija Flag Lowered

The flag of the Sailing Club Opatija has been taken down. Demolition of the hangar has begun. Part of Opatija's port is going down in history, and it will shine in a new guise by the summer of 2024. ...Mario Šikić, the president of Sailing Club Opatija, took down the flag yesterday, which will fly again by the summer tourist season.

Kronika HGZD(nast.) (cont.)HGZD Chronicles

🏳 *24. svibnja – 21. lipnja 2023.* – poster izložba „Hrvatski grb i zastava kroz povijest“ **Željka Heimera**, Klub umirovljenika **Podvežica**, **Rijeka**

🏳 *31. svibnja 2023.* – studijski posjet izložbi „Oton Iveković – Retrospektiva“, Galerija **Klovićevi dvori**, **Zagreb** ①

🏳 *5. lipnja 2023.* – **Dan hrvatske zastave** – predstavljanje poštanskih maraka Republike Hrvatske „Hrvatske zastave“ u povodu 175. obljetnice hrvatske trobojnice, u Kuli nad Kamenitim vratima, **Zagreb**. Vidi str. 17-20.

🏳 *6. srpnja 2023.* – predstavljanje knjige **Jasminke Ćus Rukonić** “Grboslovna baština cresko-lošinjskog otočja” u **Rijeci**, u Mramornoj dvorani Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka. Vidi str. 32.

🏳 *kolovoz 2023.* – objavljen časopis *Povijesni prilozi* 42 (2003) 64, Hrvatskog instituta za povijest u kojem **Marko Vitez** objavljuje prikaz Heimerove knjige *Zastave Rijeke* https://hrcak.srce.hr/306919 ⑥

🏳 *2. kolovoz 2023.* – gostovanje **Stana Zamyatina Moorea**, voditelja odjela Brateolaíocht Éireann / Vexillology Ireland Irskog genealoškog društva (Cumann Geinealais na hÉireann / Genealogical Society of Ireland) u **Zagrebu** ②

🏳 *8. rujna 2023.* – konferencija “Dan nogometa kroz pravnu, povijesnu i diplomatsku perspektivu” na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, predavanje predsjednik HGZD-a **Željko**

→ 36

🏳 24 May – 21 June 2023 – *Poster exhibition “Croatian coat of arms and flag through history” by **Željko Heimer**, Club of Pensioners **Podvežica**, **Rijeka***

🏳 31 May 2023 – *Study visit to the exhibition “Oton Iveković – Retrospective”, Gallery **Klovićevi Dvori**, **Zagreb*** ①

🏳 5 June 2023 – ***Croatian Flag Day*** – *ceremonial promotion of postage stamps of the Republic of Croatia “Croatian Flags” on the occasion of the 175th anniversary of the Croatian tricolor, in the Tower of the Stone Gates, **Zagreb**. See pp. 17-20.*

🏳 6 July 2023 – *Presentation of **Jasminka Ćus Rukonić**'s “Heraldic Heritage of the Cres and Lošinj Islands” in **Rijeka**. See p. 32.*

🏳 August 2023 – *Issue of the journal* Povijesni prilozi *42 (2003) 64, by the Croatian History Institute, including a book review by **Marko Vitez** of Heimer's* Flags of Rijeka https://hrcak.srce.hr/306919 ⑥

🏳 *2 August 2023 – Visit of **Stan Zamyatin Moore**, chief executive officer of Brateolaíocht Éireann / Vexillology Ireland division of the Cumann Geinealais na hÉireann / Genealogical Society of Ireland, to **Zagreb*** ②

🏳 8 September 2023 – *Conference “Day of Football through legal, historic and diplomatic perspective” at the University of Rijeka Faculty of Law. Lecture by **Željko Heimer**, HGZD president, and **Željko Ševerdija**, HGZD member from **Rijeka**: “Flags and Emblems of Football Clubs*

→ 36

Kongresi i skupovi — *Congresses and Meetings*

12.-19. kolovoza 2024. | *12-19 Aug 2024* **30 ICV** Peking, NR Kina | *Beijing, PR China*
30. međunarodni veksiloloski kongres ***30th International Congress of Vexillology***
中国旗帜学研究中心 *Vexillological Research Center of China*
http://en.vrcc.org.cn

24.-27. rujna 2024. | *24-27 Sep 2024* **36 ICGHS** Boston, MA, USA
36. međunarodni kongres genealoških i heraldičkih znanosti
36th International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences
https://www.americanancestors.org/icghs-2024
New England Historic Genealogical Society

31 ICV 2026 Pariz, Francuska (kandidat) | *Paris, France (candidate)*

Suradnici u ovom broju
Authors in this issue

Mate Božić, mag. educ. phil et hist., član HGZD-a, koordinator projekta arheološkog turizma *Regnum Croatorum* i herold Povijesne postrojbe *Kliški uskoci*, Solin, matefil97@gmail.com

Tomislav Galović, izv. prof. dr. sc., predstojnik Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, član Predsjedništva HGZD, tgalovic@ffzg.hr

Željko Heimer, pukovnik dr. sc., LF, FF, predsjednik FIAV i HGZD, Zagreb, zheimer@gmail.com

Matija Horvat, nezavisni istraživač, član HGZD, Butkovec, matija191@gmail.com

Nikša pl. **Kuščić**, predsjednik ogranka Split i drugi potpredsjednik Hrv. plemićkog zbora, član Hrvatskog rodoslovnog društva *Pavao Ritter Vitezović* i HGZD-a, nkuscic@hotmail.com

Zoran Peran, nezavisni istraživač, Kaštela, peran.zoran@gmail.com

Marin Sabolović, prof. geografije, uniformolog, voditelj muzejske zbirke Domovinskog rata u Bjelovaru, član HGZD, marinsabolovic@net.hr

Tijana Trako Poljak, izv. prof. dr. sc., predstojnica Katedre za socijalnu ekologiju, Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Zagreb, članica Predsjedništva HGZD-a, ttrako@ffzg.hr

Grb i Zastava
Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillological Association

IMPRESSUM
Grb i Zastava: Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Broj **34**, Godina **XVII.** Zagreb **studeni 2023.**
ISSN **1846-3827**
Urednik i engleski prijevod: **Željko Heimer**
Predsjedništvo HGZD-a:
Željko Heimer, predsjednik;
Dubravka Peić Čaldarović, potpredsjednica;
Matea Brstilo Rešetar, tajnica;
Tijana Trako Poljak, članica;
Tomislav Galović, član.
Engleska lektura: **Caroline Beaumont**, North American Vexillological Association.
Cijena broja 8 €, za inozemstvo 10 €.
Godišnja pretplata (2 broja): 15 €, za inozemstvo 19 €
Za članove HGZD-a besplatno.
Narudžbe na **Leykam international, Ilica 42, HR-10000 Zagreb** ili **leykaminternational@gmail.com**
Izdavač: Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo
Pazinska 50, HR-10110 Zagreb
E-mail: **hgzd@hgzd.hr** Web: **http://www.hgzd.hr**
IBAN **HR2323600001101905988**
OIB **21212575148**

Tisak: **Denona d. o. o.** Naklada broja: **200 komada**
Prilozi za »Grb i Zastavu« dobrodošli su. Članci, fotografije i ostalo mogu se dostaviti izdavaču u pisanom ili tiskanom obliku, u elektroničkom obliku ili kao privici elektroničkom poštom. Materijali se ne vraćaju.
Stavovi i mišljenja izneseni u glasilu su autorski, i ne predstavljaju stavove i mišljenja uredništva ni HGZD-a. Iako se HGZD trudi da su podaci izneseni u glasilu točni, Društvo ne garantira njihovu točnost i ne preuzima nikakvu materijalnu ni moralnu odgovornost za štetu koja bi zbog njih nastala.
Ovaj broj zaključen je 15. studenoga 2023.

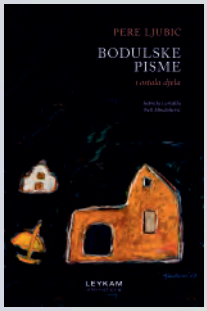
LEYKAM international

www.leykam-international.hr
info@leykam-international.hr
Ilica 42, 10000 Zagreb

KNJIŽEVNOST
LITERATURE

Sabina Kastelančić
Ruža Meštrović i Ivan Meštrović
29,80 €

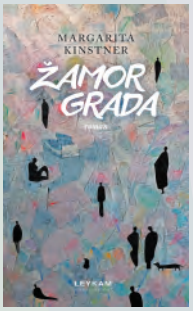
Pere Ljubić
Bodulske pisme i ostala djela
25 €

Boris Beck
Alisa iza smrti
15 €

Ljuba Arnautović
U tajnosti
16,80 €

Margarita Kinstner
Žamor grada
19,80 €

Meral Kureyshi
Pet godišnjih doba
17,80 €

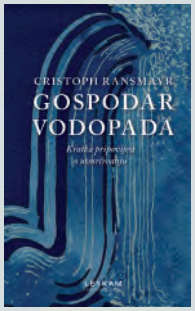
Angela Lehner
2001.
19,80 €

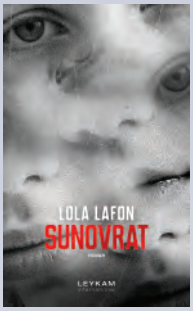
Egyd Gstättner
Ja sam car
23,80 €

Elias Hirschl
Zlatni dečko
19,80 €

Christoph Ransmayr
Gospodar vodopada
19,80 €

Lola Lafon
Sunovrat
23,80 €

Naomi Fontaine
Shuni
17,80 €

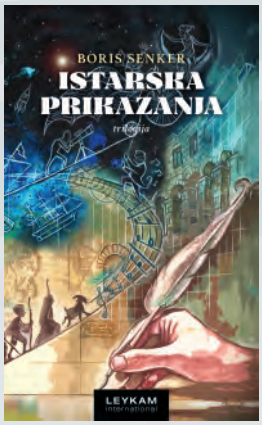

Michel Jean
Kukum
18,80 €

Larry Tremblay
Posljednja slika ljubavi
17,80 €

KAZALIŠTE
THEATER

Boris Senker
Istarska prikazanja
25 €

POVIJEST
HISTORY

Naida Michal Brandl
Židovi u Hrvatskoj nakon Holokausta
33 €

Kronika HGZD (nastavak)

→ 30

Heimer i **Željko Ševerdija**, član HGZD-a iz **Rijeke** „Zastave i obilježja nogometnih klubova s područja Hrvatske koji su učestvovali u najvišem rangu klupskih državnih natjecanja“ ④⑤⑥

🏳 *·27. rujna 2023.* – predstavljanje knjige **Daniele Kušpilić** „Zastave s krme, jarbola i prove: Zbirka zastava i signalnih zastava Hrvatskog pomorskog muzeja Split“, Kula nad Kamenitim vratima, **Zagreb**. Vidi str. 31.

🏳 *6. – 20. listopada 2023.* – filatelistička izložba „Poštanske marke Republike Hrvatske s državotvornim motivima“, HGZD i Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u **Rijeci**. Vidi str. 29.

🏳 *8. listopada 2023.* – heraldička radionica „Škola heraldike IV.“ (voditelj: Mate Božić) u okviru manifestacije oživljene povijesti „Krunom hrvatskih vladara“, **Solin-Klis**

(continued) HGZD Chronicles

→ 30

from the Territory of Croatia who Participated in the Highest Level of Club State Competitions” ④⑤⑥

🏳 ·27 September 27, 2023 – *Book promotion “Flags from Stern, Mast and Bow: The Flags and Signal Flags Collection of the Croatian Maritime Museum Split” by* ***Daniela Kušpilić****, in* ***Zagreb****. See p. 31.*

🏳 6 – 20 October 2023 – *Philatelic exhibition “Postage stamps of the Republic of Croatia with Statehood Motifs”, HGZD and the Brotherhood of the Croatian Dragon at the University of Rijeka Teachers Faculty,* ***Rijeka****. See p. 29.*

🏳 8 October 2023 – *heraldic workshop “School of heraldry IV” (held by Mate Božić) as part of the history reved festival “By the Crown of Croatian Rulers”,* ***Solin-Klis***

Poštanska marka Republike Hrvatske iz niza „Hrvatske zastave“
Hrvatska pošta d. d., Zagreb, 5. lipnja 2023.
objavljena na poticaj HGZD-a u povodu 175. obljetnice hrvatske trobojnice → 8

Postage stamp of the Republic of Croatia in the series ”Croatian Flags”
HP - Croatian Post, Zagreb, 5 June 2023
issued on HGZD initiative to commemorate 175 anniversary of the Croatian tricolor → 8